

SZAKDOLGOZAT

Dávidné Doma Diána

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Csecsemő- és kisgyermeknevelő alapképzési szak

AZ OLVASÓVÁ NEVELÉS LEHETŐSÉGEI KISGYERMEKKORBAN

**INTÉZMÉNYES PROGRAMOK A KORAI OLVASÓVÁ NEVELÉS
SZOLGÁLATÁBAN A NYUGAT-DUNÁNTÚL RÉGIÓBAN**

Belső konzulens: Domokos Áron PhD
adjunktus

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Neveléstudományi Intézet/
Anyanyelvi és Gyermekkul-
túra Tanszék

Készítette: Dávidné Doma Diána

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzések	2
1.1. Témaválasztás indoklása	2
1.2. Gondolatok az olvasóvá nevelés fontosságáról	3
2. Az olvasóvá nevelés megalapozása	5
2.1. A kora gyermekkori nevelés felértékelődése	5
2.2. A beszéd és a nyelvi rendszer elsajátítása, a bontakozó írásbeliség	5
2.3. A literációs környezet szerepe az olvasóvá válás folyamatában	7
2.3.1. Olvasóvá nevelés a családban	7
2.3.2. Az intézményes nevelés feladatai	9
2.3.3. A kulturális intézmények szerepe	11
2.4. Első lépések az irodalmi élményszerzés felé	13
2.4.1. A könyvek és a mese szerepe a kisgyermek életében	13
2.4.2. A mondókák, versek, ölbéli játékok élménye	14
3. Intézményes programok a korai olvasóvá nevelés szolgálatában	15
3.1. Az élményszerű olvasóvá nevelés	15
3.2. Könyvtári programok az olvasóvá nevelés megalapozásában	15
3.2.1. Külföldi és hazai tapasztalatok, programok	17
3.2.2. A Nyugat-Dunántúl régió programjai	20
3.3. Színházi élmények szerepe a korai olvasóvá nevelés útján	24
3.3.1. Színház a legkisebbeknek	26
3.3.2. A csecsemőszínház kezdetei hazánkban	27
3.3.3. Csecsemőszínházi előadások a nyugat-dunántúli bábszínházakban	28
4. A kisgyermekek olvasóvá nevelésének programok adta lehetőségei a Nyugat-Dunántúlon	32
4.1. A kutatás célja, módszere	32
4.2. A kutatás körülményei	33
4.3. Eredmények	34
4.4. Következtetések és javaslatok	50
5. Összefoglalás	53
Irodalomjegyzék	55
Ábrák jegyzéke	64
Mellékletek	65

1. Bevezetés és célkitűzések

1.1. Témaválasztás indoklása

A kora gyermekkor, ezen belül is az első három év jelentős szerepet tölt be személyiségünk alakulása, későbbi életutunk szempontjából. Ebben az időszakban szerzett élmények, tapasztalatok meghatározóak. A csoda, amit a vers, a mese, a ritmusos mondóka és a bábszínházi előadás nyújt a kisgyermeknek, nélkülözhetetlen hozzávalók fejlődésük szempontjából. Napjaink digitális eszközök uralta világában lényeges, hogy milyen literációs környezet veszi körül a gyermeket már születésétől kezdve. Családi és intézményi kereteken belül is sokat tehetünk azért, hogy a gyermekből kultúrára nyitott, olvasni szerető felnőtt váljon. A korai olvasóvá nevelés egyik lehetősége az intézményes programokban rejlik.

A választott téma fontossága és aktualitása vitathatatlan. Napjainkban gyakoribb a gyermekek beszédfejlődésének elmaradása, melynek hatása hosszabb távon megmutatkozhat az olvasóvá válás, a szövegértési eredmények, így az iskolai teljesítmény terén. A nyelvi fejlődést lassítja a családokban jelentkező kommunikáció hiánya. A képernyő előtt töltött idő okán az élő szó háttérbe kerül, a családi környezetben lévő interakciók, a közös időtöltések száma csökken. Ezen programok jó alkalmat adnak a közös élmények szerzésére, a kommunikációra és egyben az olvasóvá válás megalapozására a korai években. Témaválasztásom oka, hogy bemutassam és felhívjam a figyelmet a korai olvasóvá nevelés intézményes lehetőségeire, gyakorlataira.

Szakedolgozatom fókuszában a kisgyermekek olvasóvá nevelésének kérdései állnak, központba állítva az ezt segítő kulturális intézmények által szervezett programokat. Vizsgálja, miként járulnak hozzá ezek a programok az olvasás megszerettetéséhez, az olvasóvá neveléshez. Dolgozatomban kitérek a család, a bölcsőde és a kulturális intézmények szerepére az 1 – 3 éves korú gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozásában. Felhívom a figyelmet a rendszeres mesélés, a versek és mondókák mással nem pótolható szerepére a gyermek fejlődésében. A nyugat-dunántúli városi könyvtárak körében végzett kutatásomon keresztül felmérem a kisgyermekes családokat megcélzó programok mennyiségét és milyenségét. Bemutatom azokat a könyvtári programokat, amelyek részt vesznek az olvasóvá nevelés megalapozásában, valamint a csecsemőszínház szerepét, pozitív hatásait. Áttekintem a hazai jó gyakorlatokat, kiemelt figyelmet szentelve a Nyugat-Dunántúl régióban található progra-

moknak. Dolgozatomban vizsgálom továbbá a korosztály intézményes programok segítségével történő olvasóvá nevelésének körülményeit, eredményeit az említett régióban. Kérdőíves kutatási módszerrel gyűjtök információt arról, hogy mennyire ismerik és látogatják a szülők ezeket a programokat az adott vármegyékben, milyen lehetőségeik vannak a programok elérését illetően, mi befolyásolja döntésüket a részvétel tekintetében. Kutatom a szülők választai és a szervezők véleménye alapján mennyire van létjogosultsága a programoknak. Vizsgálom az 1 – 3 év közötti gyermeket nevelő szülők anyanyelvi-irodalmi nevelési szokásait, a gyermek írásbeliséggel való találkozásának milyenségét és mennyiségét is felméri. Fő célkitűzésem, hogy alátámasszam azokat a tapasztalatokat, hogy az imént említett programokon való részvétel serkentően hat a beszéd fejlődésére, pozitívan befolyásolja az irodalmi műfajok iránti érdeklődést, ezáltal nagyban hozzájárul az olvasóvá nevelés megalapozásához a korai években. Nem találkoztam a kisgyermekkori olvasóvá nevelés intézményi lehetőségeivel foglalkozó kutatással, ezért úgy gondolom, hogy szakdolgozatomban ezen a téren hiánypótló.

1.2. Gondolatok az olvasóvá nevelés fontosságáról

A folyamat, amely során a gyermekből olvasó válik, hosszú, összetett és mindenképpen örömteli. Fontossága ma már a szakemberek körében evidencia. Egyértelmű a párhuzam a kiskori irodalmi élmények és azok gyakorisága a későbbi olvasás elsajátítása, az olvasóvá válás szempontjából (Szinger, 2019a; Nyitrai, 2022). Péterfi (2019) és Boldizsár (2010) is meghatározó alapélményként tekintenek a mesére, az olvasásra, ami nemcsak az iskolai teljesítményt, de saját magunkról alkotott képet is befolyásolja. A mesehallgatás, a színházi előadás, énekes-mondóka foglalkozás által, észrevétlenül fejlődik a figyelem, koncentráció, fantázia, amely képességek az olvasás, szövegértés alapkövetelményei. A belső képalkotási képesség gyermekkorban alakul ki, gazdagodik az irodalom hatására, nem helyettesíthető tv által készen kapott képekkel. Kutatások igazolják, hogy a magyar családokban a gyerekek nagy része nem hall napi szinten mesét szüleitől. Nagy (1994) harmadik osztályos gyerekeket kérdezett meg vizsgálatában, melyből kiderült, hogy a 9 – 10 éveseknek már nagyon ritkán olvasnak naponta a szüleik. Erre a korra tehető a mesekorszak vége, a gyermek érdeklődése megváltozik, már ő maga is olvas. Emellett azonban vágyik és szüksége van arra, hogy szülei továbbra is olvassanak neki. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár évekkel későbbi kutatásában (2017) rákérdezett a kiskori olvasási szokásokra. Az adott válaszok alapján, a megkérdezet-

tek 43, 2% -a nyilatkozott úgy, hogy napi szinten hallott mesét kiskorában (Tóth, 2017). A válaszadók több, mint fele tehát heti egy-egy alkalommal vagy annál is kevesebbszer. A kutatás, az óvodás korosztálytól kezdődően mérte az olvasáshoz való viszonyulást. Nem készült azonban ezidáig hazai reprezentatív olvasásszociológiai vizsgálat a három év alatti gyermekekre vonatkozóan (Szinger, 2019a). A korai olvasóvá nevelés a későbbi iskolai teljesítmény szempontjából is meghatározó. Számos nemzetközi olvasással és szövegértéssel kapcsolatos felméréseken mérik a tanulók teljesítményeit. Köztük legismertebb a PIRLS¹ és a PISA² vizsgálatok. Az ötévente megírt PIRLS mérés a tízévesek szövegértési és olvasási képességeit vizsgálja, valamint a kérdőívek segítségével háttér-információk gyűjtése is zajlik. A legutóbbi (2021) vizsgálat alapján a gyerekek teljesítményében negatív változás tapasztalható, a magyar gyerekek tudása az átlag kategóriába sorolandó. A vizsgálati eredmények összefüggéseinek értelmezése kimutatta, hogy azok a gyerekek, akiknek szülei olvasók és fontosnak tartják az olvasóvá nevelést, magasabb eredményeket értek el (PIRLS, 2023). A PISA mérés háromévente zajlik, 15 éves gyermekek olvasás-szövegértés, matematika és természettudomány terén lévő ismereteiket vizsgálja. A legfrissebb mérés (2022) eredményében kis mértékű visszaesés figyelhető meg. A szövegértés területén gyengén teljesítők aránya (kettes szint alatti) a felmérést megírt tanulók 25, 9% -a (PISA, 2023). Ebbe a százalékbba tartozó gyerekek nincsenek birtokában azoknak a képességeknek, amelyek segítségével tudást, információt nyernek ki az olvasott szövegből. A vizsgálat kettes szintjét elérők készség szintje is alacsony, a nehezebb szövegek feldolgozásával nem tudnak megbirkózni, valószínűsíthető, hogy új ismeretek elsajátítása nehézség számukra (Vári et al., 2002). A tanulók közel 20% -a van ezen a szinten (PISA, 2023). Simon (2019) úgy véli az olvasás a sikeres élet egyik alapja. Az olvasás a boldog és gondolkodó ember jóbarátja. Az olvasó ember életében tudatosan van jelen az egész életen át tartó tanulás. Az olvasás komplex személyiségfejlesztő hatásának köszönhetően, aki olvas, könnyebben éli meg a mindennapokat (Simon, 2019). A vizsgálatok alapján tehát, a felmérésben részt vevő magyar tanulók közel fele hátránnyal indul a sikerhez vezető úton. Az olvasóvá nevelés rendkívül fontos már csecsemőkortól kezdve, hisz ezzel megalapozhatjuk a gyermekünk jó iskolai teljesítményét, a társadalomba való beilleszkedését és boldog életét.

¹ PIRLS: Progress in International Reading Literacy Study – Nemzetközi Szövegértés-vizsgálat.

² PISA: Programme for International Student Assessment – Nemzetközi Tanulói Teljesítménymérés Program.

2. Az olvasóvá nevelés megalapozása

2.1. A kora gyermekkori nevelés felértékelődése

A koragyermekkori nevelés és gondozás az elmúlt időszakban egyre nagyobb figyelmet kapott, melynek oka, hogy felismerték a kisgyermekkori nevelésbe való beruházás hosszabb távon való megtérülését. Ez a felismerés olyan kutatásokra támaszkodik, mint a gyermekkori agykutatás, idegrendszeri kutatások, hátrányos helyzetű családokról való ismeretek bővülése, illetve a gyermekeket érintő longitudinális vizsgálatok (Podráczky, 2015). Az agy érésének szenzitív periódusát a koragyermekkor idejére teszik, amely időszak alatt ért hatások jelentősen befolyásolják a fejlődést (Danis et al., 2011). A kisgyermekek érzelmi és szociális szükségleteire, az írás-olvasás megalapozására és a kognitív készségek elsajátítására fordított figyelem, nagy mértékben hat az agyi struktúra fejlődésére és az iskolai sikerességet is megalapozza (*The Science of Early Childhood Development*, 2007). A jövő biztosítása a kora gyermekkori nevelés és gondozás fejlesztése, mely előrevetíti a sikeresebb társadalmi szerepvállalást, munkavállalást (Danis et al., 2011). Az Európai Bizottság (2011) is felismerte a kora gyermekkori nevelés kulcstényező szerepét és 2011-ben a tagok számára közleményben adta ki a kora gyermekkori nevelésre irányuló szakpolitikai ajánlásait. A dokumentum kitér a magas színvonalú nevelés társadalmi költségeket csökkentő hatására, különösen a hátrányos helyzetű gyermekeket illetően. Danis és munkatársai (2011) a kisgyermekekkel foglalkozó szakemberek felé megfogalmazott üzenetükben felhívják a figyelmet a koragyermekkori hatások, tapasztalatok és környezet, fejlődést befolyásoló mivoltára. A szakemberek felelőssége és feladata, a folyamat támogatása, közvetett és közvetlen segítése, valamint a társadalom tagjainak informálása, tudatosítása a koragyermekkori hatások jelentőségéről.

2.2. A beszéd és a nyelvi rendszer elsajátítása, a bontakozó írásbeliség

A beszéd fejlődésének feltételei közé tartozik, hogy a gyermeket beszélő, stabil és változatos környezet vegye körül. Kiemelt jelentőségű a kontaktus, melyet magas érzelmi szint jellemez és a magasabb beszédszínnel rendelkező beszélőtárs (Mérei – V.Binét, 1975). Ezt a szerepet legtöbbször az anya tölti be, aki születése pillanatától kezdve sajátos nyelven beszél gyermekéhez. A nyelv használata a születés pillanatában kezdődik, a kezdetben fiziológiai

okokból történő hangadás egyre változatosabbá válik. A következő hetekben változik a hang minősége, megjelenik 3 – 4. hónaptól a gőgicsélés, majd 6 – 8. hónaptól a gagyogás, amely egyfajta örömszerzés, játék a hanggal. Ösztönösségből adódóan a csecsemő elkezd utánózni bizonyos szótagokat, egyrészt önmagát (kettőzött gagyogás), másrészt a környezetét figyelve. Az utóbbi saját örömszerzése mellett, kapcsolat létesítésére is szolgál (Szilágyiné, 2008). A környezet pozitív visszacsatolása, az anya és csecsemő közti kommunikáció gyakorlásra ösztönöz, így jelennek meg egyéves kor körül az első szavak, szókezdemények. A következő fél év a holofrázisok időszaka, mely időszakban a kisgyermek egyszavas kijelentéseket használ. Ekkor szókinccse hozzávetőlegesen ötven szóra tehető, ám beszédértése ennél jóval fejlettebb, elsődlegesebb és nagyobb körű, mint a beszédprodukció. Ezt követően a beszéd fejlődése felgyorsul, kétéves kor körül következik be a szókinccsrobbanás, mely időszakban a szavak egy kisebb részének környezete ad jelentést, nagyobb részét utánzással sajátítja el a gyermek. A következő fél évben több szavas mondatokat alkot, amely nyelvtanilag még helytelen, távirati jellegű, így sokszor csak a közvetlen környezete érti meg azt (például: bá brümm nem, pa fá)³. A gyermekek 2, 5 – 3 éves kor körül sajátítják el a nyelvtani szabályok nagy részét, szókinccsük több száz szóra tehető (Lukács – Kas, 2011).

A bontakozó írásbeliség, azaz a literációs fejlődés a nyelv használatával megegyezően a születéstől jelen van a gyermek életében és az írás-olvasás hagyományos értelemben vett elsajátításáig tart (Lesiak, 1997, idézi Szinger, 2019a). Ide tartoznak az írással való interakciók, környezetben lévő könyvek, különböző írásos anyagok, a gőgicsélés, a gagyogás, a mindennapi beszéd, mondókák, történetek, mese, éneklés. A gyermek érdeklődésének felkeltésében meghatározó szerepe van a környezetnek (Septiani – Syaodih, 2020). Tárgyi feltételek közt szerepelnek a könnyen elérhető könyvek, íróeszközök, papírok, digitális eszközök, olvasóhelyek, épületek (például: könyvtárak). A gyermek literációs szokásainak kialakításához hozzájárul többek között a saját, könnyen elérhető könyvállomány, a rendszeres mesélés, képeskönyvnézegetés, könyvtárlátogatás (Juhász, 2017).

³ Saját példák alapján, gyermekem által használt távirati beszéd jelentése 'bátyus autója nem jó, valamint apa fáradt'.

2.3. A literációs környezet szerepe az olvasóvá válás folyamatában

A literáció szót magyar használatban, tágabb és szűkebb értelmezésben is használjuk. Míg a tágabb fogalom műveltséget, jártasságot jelent (Steklács, 2018, idézi Juhász, 2021), a szűkebb az íráshoz, olvasáshoz való képességek kibontakoztatását (Juhász, 2019). A literációs környezet olyan tapasztalatok megszerzésére ad lehetőséget, melynek rendszeres mivolta esetén, a gyermeknek természetes és megszokott lesz a könyvek jelenléte, s míg eleinte játékként tekint rá, később megtanulja adekvátan használni azt, egyre otthonosabbá válik a közegben. Először lapozni tanul meg, majd következő lépésként úgy tesz, mint aki olvas, öröm forrásává válik számára. Mindezek tudatában teljesen bizonyos Juhász (2017) állítása, miszerint olvasóvá válni csak olvasó környezetben lehet. Az első közeg, ahova a gyermek beleszületik a család, melynek elsődlegessége abban áll, hogy a legkorábbi szakasztól hatással van a fejlődő egyénre. Az intézményes nevelést alapellátás keretében csecsemő- és kisgyermekkorban a bölcsőde biztosítja. Akár a szülők, akár a bölcsőde közvetítésével a kisgyermeknek lehetőségük van különböző intézmények célzottan kisgyermeknek szóló programjain részt venni, ilyen a könyvtárak és a színházak programjai. Ezek a programok segítik a gyermeket nyelvi tapasztalatai bővítésében, ide tartoznak a ringatók, kerekítők, mondókás tornák, versek, mesélések, diafilm nézés, papírszínház, csecsemőszínház. Az említett események az informális literációs nevelés részét képezik (Juhász, 2021).

2.3.1. Olvasóvá nevelés a családban

Az utóbbi évtizedekben a nevelés terén bekövetkezett tendenciaváltásnak köszönhetően az intézmények meghatározó szerepe fokozatosan átértékelődött és a családi nevelés elsődlegességének tiszteletére helyeződött a hangsúly, melyet a jogi és szakmai szabályozás is erősít (Nyitrai, 2010). A családi nevelés egyre fontosabbá válik, hisz a korai években történő nevelés, amelyben a gyermek részesül, jó alapként szolgál további fejlődéséhez. Erre a nevelésre építkezhet a továbbiakban az intézményes nevelés és a kultúrákövetítés is (Pásztor – Pompor, 2017). Az olvasóvá nevelés megalapozása is a gyermek elsődleges közegében, a családban kezdődik. A család szociokulturális státusza nagy mértékben hatással van és egyértelmű összefüggést mutat a gyermek fejlődésével, a gyermek olvasóvá válásával, az olvasás megszerettetésével, ezáltal a későbbi iskolai teljesítménnyel is (Péterfi, 2019; Pásztor – Pompor,

2017; Nyitrai, 2010). Ez az összefüggés hazánkban nemzetközi viszonylatban is kiemelkedik (Simon, 2019). Jobban teljesítenek az iskolában azok a gyerekek, akik művelt középosztálybeli családokban nevelkednek. Ezekben a családokban értéként tekintenek a tudásra, a szülők tudatosan segítik gyermekük fejlődését és lehetőségeik tárháza is bővebb. Jobb válaszkészséggel rendelkeznek, mondanivalójuk tartalma gazdagabb, érdekesebb a gyermek számára (Nyitrai, 2010). A gyermek érdeklődését figyelemmel kísérik, kérdéseire választ adnak, tehát a gyermek környezete támogatja a beszédet. Ezáltal a gyermek kíváncsisága nő, szívesen kérdez, ismeretanyaga és szókincse bővül, ezáltal a fejlődése a gondolkodás kibontakozása felé halad. Ez nemcsak a szülő-gyermek kapcsolatot erősíti, hanem a verbális intelligenciára is hatással van (József, 2012). Jellemző a középosztálybeli családok nyelvhasználatára a kidolgozott nyelvi kód, mely gazdagabb, árnyaltabb, kifejtettebb jelentéssel bíró kommunikáció. A kidolgozott nyelvi kódot⁴ használó gyerekek előnyben vannak társaikkal szemben, mely növeli iskolai sikereiket (Győri, 2004). Nyitrai (1995) által végzett kutatás eredménye azt mutatja, hogy főként az anya iskolai végzettsége van nagyobb befolyással a gyermek könyvek iránti érdeklődésére, szeretetére. A család, szűkebb értelemben az anya példamutató magatartása, tevékenysége az olvasóvá nevelés egyik módja. A szociális tanuláselmélet⁵ is alátámasztja, hogy a gyermekek ebben a korban sokat tanulnak megfigyelés és utánzás révén. Fontos megemlíteni a szokások kialakítását is. Minden bizonnyal nagyobb eséllyel válik olvasóvá az a gyermek, akit születésétől kezdve körülvesznek a könyvek, aki napi szinten hall mesét, verset, mondókát szüleitől. A mesélés, mondókázás, képeskönyv nézegetés tekintetében fontos jellemvonás, hogy mindez közösen eltöltött tevékenységként van jelen, élményt nyújt a gyermeknek és ezáltal erősíti a szülő-gyermek kapcsolatot. Ez alatt az idő alatt a figyelem kizárólag a gyermekre irányul, minőségi időtöltést jelent. Azok a tevékenységek a leghasznosabbak, melyek örömet jelentenek a szülőknek és gyermeknek egyaránt (Péterfi, 2019). Jó lehetőséget kínálnak erre a könyvtári környezetben zajló mondókás, zenés foglalkozások. A könyves környezet megismerésére is lehetőségül szolgálnak az ilyen alkalmak, melyeknek köszönhetően a többször átélt élmények hatására otthonosan fog mozogni a könyvtárban a gyermek. Otthoni, saját könyvtár kialakítása is nagyon hasznos, ezt bővíthetjük alkalmakra ajándékba kapott könyvekkel, valamint a könyvesboltok látogatása is e célt

⁴ Bernstein amerikai kutató, szociológus az 1970-es években kidolgozott elmélete alapján megkülönböztetett kidolgozott és korlátozott nyelvi kódot, előbbi a magasabb, míg utóbbi az alacsonyabb társadalmi osztályokban lévő családok nyelvhasználatát jellemzi.

⁵ Albert Bandura (1925-2021) amerikai pszichológus nevéhez fűződik.

szolgálja, ahol a gyermek saját maga választhatja ki könyvét. Az élményszerző tevékenységek sorában jelen vannak az olyan programok, melyek szorosan kapcsolódnak az olvasóvá neveléshez, mint a csecsemőszínház, papírszínház.

2.3.2. Az intézményes nevelés feladatai

A családi nevelést kiegészítve a csecsemők és kisgyermekek egy része intézményes nevelésben is részesül, mely által az intézmények is szerepet kapnak a gyermek olvasóvá nevelésének megalapozásában. Ezt az intézmények a literációs fejlődés támogatásával tehetik meg, melyet a kiemelt feladatok között tartanak számon (Nyitrai – Podráczky 2015). Magyarországon a három év alatti gyermekek intézményi keretek közötti gondozása és nevelése a bölcsőde feladata. Az ellátást a gyermek 20 hetes korától 3 éves koráig kell biztosítani⁶. A bölcsőde a gyermekjóléti alapellátás részeként *A Bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja* szerint nyújt szakszerű gondozást és nevelést. Az *Alapprogramban* (2023) foglaltak szerint, a nevelés fókuszában a gyermekek és indirekt módon a családok állnak. A szakmai dokumentum előtérbe állítja a gyermek kognitív, érzelmi és társas kompetenciák fejlődésének segítését, mindezt a bölcsődei nevelés főbb helyzetein keresztül teszi, melyek a tanulás, gondozás, játék, mozgás, mondóka-ének, vers-mese, alkotó tevékenység és egyéb tevékenységek. Továbbiakban az irodalmi-anyanyelvi nevelés, ezáltal közvetett módon a korai olvasóvá nevelés részét képező mondóka-ének, vers-mese helyzeteivel foglalkozom. Ahogy a családi nevelésben, úgy a bölcsődében is ezek a helyzetek közös tevékenységként vannak jelen, az anya szerepét a bölcsődében a kisgyermeknevelő veszi át. Elsődlegessége továbbra is, hogy érzelmekkel átszőtt élményforrást jelentsen a gyermeknek. Az indirekt hatás megtartása mellett a kisgyermeknevelő szakember felé támasztott követelményként jelent meg, hogy tudatosabban alakítsa a fenti kritériumok megvalósulását, figyelembe véve a mesélésben rejlő lehetőségeket (Nyitrai, 2010). Egy kutatása alapján az irodalmi nevelés leggyakrabban használt módja a bölcsődei csoportban a képeskönyv nézegetés (Nyitrai, 1995). Nagy szerepe van tehát annak, hogy a bölcsődei csoportszobában milyen könyvek közül választhatnak a gyerekek. A képeskönyv a bölcsődei játékkészlet alapjátékai közé tartozik, így

⁶ Ez alól kivételt képez, az a gyermek, aki nem érett az óvodai nevelésre, ebben az esetben 4. életévének betöltését követő augusztus 31-ig maradhat bölcsődében. A sajátos nevelési igényű gyermek ellátását pedig a gyermek 6 éves koráig végezheti a bölcsőde.

elvárás, hogy minden csoportban megtalálható legyen, mégpedig a gyermekek létszámának megfelelően, minden gyermek számára elegendő darab, életkornak megfelelő változatban (Korintus et al., 1997). Módszertani ajánlásban minimum követelményként jelenik meg, hogy egy-egy könyvből több példány is elérhető legyen, valamint a csoportszobán kívül, az udvaron is biztosított legyen ez a tevékenység (Nyitrai et al., 2022). A mesélés bensőséges helyzetet teremt a kisgyermeknevelő és a gyermek között. A gyermeket érzelmei irányítják, akit szeret, attól várja a mesét és szívesen hallgatja. A szórakoztatás, élményforrás elsődleges célja mellett közvetett módon a kötődést is erősíti, befolyással van a gyermek beszédkedvére, fantáziájára (Nyitrai, 2010). A könyvhöz, irodalomhoz fűződő viszonyában, az olvasóvá válás megalapozásában is szerepet játszik. A literációs környezet alkotóelemei a bölcsődében a könyveken kívül: a bábok, gyermekújságok, mesepárnák, papírszínház, mesesarok kialakítása, íróeszközök, papírok (Nyitrai, 2022). A mese hallgatás, könyvnézegetés nem lehet kötelező jellegű, mivel elsődleges célja a szórakoztatás, lényegi, hogy a gyermek szabad akaratából kapcsolódjon be és tudjon kilépni a helyzetből (Nyitrai, 2022). A mese kiválasztásánál figyelembe kell venni a korosztályra jellemző sajátosságokat. A kisgyermek nem rendelkezik még szimultán kettős tudattal, így az illúzió és valóság határai összemosódnak (Mérei – V. Binét, 1975). Megfelelőek a rövidebb, állatokról szóló mesék vagy a napi történeteket megjelenítő énmesék. Érdekes saját mesekönyvet készíteni a kedvenc mesékkal, rendelkezni egy repertoárral. A pedagógus dolga a tervezés, amely a bölcsődepedagógiában perspektívában való gondolkodást jelent (Korintus et al., 1997). A mesélés történhet fejből és könyvből egyaránt. A mondóka, vers tekintetében ugyanígy lehetőség van fejből mondani vagy könyvből olvasni a verseket, mondókákat. Gyakoribb a fejből történő mondókázás, verselés, hisz ezek leginkább könyv nélküli helyzetekben, mozgás, játék, alkotótevékenység, környezeti nevelés kapcsán kerülnek elő. Fontos tényezője az irodalmi nevelés e formájának a természetesség, a kongruens magatartás (Katona, 2022). A kisgyermeknevelő a választott művel tudjon azonosulni, kedvelje azt, ez meghatározó tényező az élményszerű előadásban. Lényeges a szemkontaktus a gyermek és az előadó közt, a mimika, a testbeszéd, a térbeli távolság, hisz ezek a szituációk gyakran ölben történnek. A kisgyermeknevelő feladata a család és bölcsőde nevelésének, így irodalmi nevelésének összehangolása is. Jó lehetőséget adnak erre a családdal való kapcsolattartás formái⁷, valamint a faliújságon közzétett mondókatár vagy mesetár.

⁷ Napi kapcsolattartás érkezéskor és hazamenetelkor, családi füzet, családlátogatás, szülői értekezlet, szülőcsoportos megbeszélés, egyéni beszélgetés, írásos tájékoztatók, online platform, nyílt nap, közös programok.

A későbbi olvasóvá válás feltétele, hogy a gyermeknek az olvasás örömet okozzon, csak úgy teljesülhet, ha olvasási készségei ezt lehetővé teszik. A nyelvi fejlettség erősen függ a beszéd fejlődésétől, az azt támogató tevékenységektől, mint a mesélés, mondókázás, verselés, személyre szóló beszélgetés. A mai családok egyre ritkábban találhatnak lehetőséget ezekre a helyzetekre, jellemző lett a kommunikáció hiánya, a passzív viselkedés (Katona, 2020). A bölcsődei szakember feladata az irodalmi-anyanyelvi nevelésben ennek okán felértékelődött. Kiemelt terület a szülői kompetencia erősítése, a hátránykompenzáció (Nyitrai – Podráczky, 2015). Meghatározó a koragyermekkori intervenciók szemlélete. Gyakoribb a nyelvi zavar, a beszédfejlődés elmaradása. Fontos a korai felismerés, hisz a minél korábbi életszakaszban felismert és elkezdett fejlesztés a hatékonyság szempontjából lényeges (Lukács – Kas, 2011).

2.3.3. A kulturális intézmények szerepe

A kisgyermek olvasóvá nevelésének harmadik oszlopos tagjaként jelennek meg a család és az intézményes nevelés mellett a kultúraközvetítés célzatú intézmények. A könyvtárak, színházak, művelődési intézmények egyre inkább vállalnak szerepet ebben a feladatban, így megnövekedett a célzottan három év alatti korosztályt és szüleiket megszólító kezdeményezések száma. Ezek az intézmények a családra és az intézményes nevelésre tudnak alapozni, hiszen a szülők, illetve a bölcsőde közvetítésével jutnak el az adott korosztályhoz. A korai évek felértékelődésével foglalkozó tanulmányok hatására egyre elfogadottabbá vált, hogy az iskoláskor előtti időszak döntően befolyásolja a könyvekhez való viszonyt. Serkentőleg hat az írás- és olvasástanulásra, az olvasással való kapcsolatra (Szinger, 2019b). Ennek ellenére a tapasztalatok szerint, a gyerekek nagy része csak az iskolába kerüléssel egy időben lesz tagja a könyvtárnak (Simon, 2019). Az intézmények feladatukként tekintenek a korai olvasóvá nevelés megalapozására, a könyvtárak megszerettetésére, természetes közeggé válására a gyermekek számára. Huszti (2018) elemzi az IFLA⁸ irányelvei alapján a könyvtári szolgáltatások céljait. Számba veszi a literációs fejlődést elősegítő tevékenységeket, melyek hozzájárulnak a későbbi olvasóvá váláshoz. Feltétlen ajánlás a könyvtárak felé a kisgyermek számára zenés-mozgásos foglalkozások szervezése, a szülők bevonódásának segítése. Szülő-gyermek közti kommunikáció ösztönzése párbeszéd helyzeteinek, tárgyi feltételek megteremtésével,

⁸ International Federation of Librarian Associations and Institutions (Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége).

bő választékú és könnyen hozzáférhető helyen felkínált könyvek a korosztály életkori ajánlásának megfelelően. Szinger (2019b) kiemeli a kellemes időtöltés fontosságát a szülő és a gyermek tekintetében, ahol az élmények meghatározóak a pozitív attitűd kialakításában. Az olvasásnépszerűsítő kezdeményezések is a könyvtárak feladatai, amelyen keresztül hozzásegítik a szülőket, pedagógusokat a tudatosabb könyvhasználathoz. Felhívják a figyelmet a könyv mindennapi életbe történő beépítésére és a megismerő képességek kibontakoztatásának támogatására, mellyel az írástanulást segítik elő (Béres, 2019). Ahogy az intézményes nevelés esetében, a könyvtáraknál is megjelenik a hátránykompenzáció fontossága, mely a korai években kialakult nyelvi hátrány okozta olvasási és tanulási nehézséget igyekszik megelőzni (Borostyániné, 2019). A könyvtár megszerettetése mellett, a rendszeres könyvtárhasználat előmozdítása is célként szerepel. 2017-es olvasáskutatás eredményeként, a legfiatalabb, mért 3 – 5 éves korosztály 91, 1% -a soha nem olvas könyvtárban (Gombos, 2019). Az adatok szülő általi kitöltése, a szülővel közös könyvtárhasználatra és közös olvasásra, felolvasásra, mesélésre, könyvnézegetésre vonatkoznak. Hangsúlyos a szülő felelőssége, valamint a szülővel átélt élmények, az együttes tevékenység meghatározó volta. Olyan kulturális élményeké, melyekben a könyvtár mellett a színház is részesíteni tudja látogatóit. Az olvasóvá válás útján nem hagyható el a színházak szerepének megemlézése (G. Gődény, 2016). Az olvasóvá válás hosszú folyamatában minél több szintér játszik közre, annál nagyobb eséllyel érhető el a kitűzött cél. A drámapedagógia egyrészt direkt, másrészt indirekt úton is az olvasóvá nevelés szolgálatában áll (Herczog, 2009). A színházi nevelés hasonlóképpen teszi ezt. Az előadásokban az irodalmi-anyanyelvi nevelést szolgáló vers, mondóka, ének, mese találkozásával közvetlen úton, mindezt olykor a ráismerés örömeivel fűszerezve. Közvetve személyiség és képességformáló hatása által. Segít befogadóbbá válni a gyermeknek, fejleszti a belső képalkotás képességét, ami által szórakoztatóbbá válik a mesehallgatás. Belső képalkotás képessége nélkül nem jön létre a mesehallgatás, az olvasás elsődleges szórakoztató mivolta. A folyamat egészen az élvezettel átszőtt önálló olvasásra való igény felé tendál (Borostyániné, 2019; G. Gődény, 2016). Az előbeszédet tartalmazó előadások segítik a beszédfejlődést, majd hosszú távon az értő olvasást. A művészeti nevelési programok minél korábbi életszakaszban sikeresebben tudnak hatni az olvasóvá válás, a szokások kialakítása szempontjából, a digitális környezet előnyeivel szemben (G. Gődény, 2016).

2.4. Első lépések az irodalmi élményszerzés felé

Boldizsár (2007) az olvasóvá nevelés kezdetének a születés utáni első altatódalt tekinti, folytatásként pedig az ölbéli játékokat nevezte meg. Az éneklés, mondókázás nemcsak a bensőséges kapcsolatot erősíti, de hozzásegíti a gyermeket az irodalom megszerettetéséhez, ezáltal az olvasás könnyebb elsajátításához, a tanulási nehézségek kiküszöböléséhez (Boldizsár, 2007). Bocsák és munkatársai (1995) is megerősítik, hogy a kapcsolat már az első naptól elkezdődik, mikor az édesanya beszélni kezd gyermekéhez. Ez a kapcsolat egyre bővül, gazdagodik a ringatással, mesével, verssel, énekkel. Szilágyiné (2008) megállapítása szerint, a gyermek első lépése az olvasóvá válás felé a képeskönyvek nézegetése, mely közös tevékenységként történik. A könyvek hozzáférhetősége alapvető feltétel. A tevékenység fontos jellemvonása, hogy rendszeres, mindennapos legyen, valamint örömforrást jelentsen, mindkét félnek. Minden apró öröm, mely élményt jelent hozzájárul a későbbi könyvek iránti érdeklődéshez. A kezdetben szájjal, kézzel való felfedezést kiegészül a lapozás képességével, majd a gyermekek mesék és versek által megismerkednek a gyermekirodalommal.

2.4.1. A könyvek és a mese szerepe a kisgyermek életében

A gyermekirodalom elsődleges célja a szórakoztatás, melléktermékként pedig számos pozitív hatással bír. A gyermekkönyvek funkciója kettős „*szórakoztatva tanít, vagy tanítva szórakoztat*” (Komáromi, 2001:13). Szintén alátámasztja ezt a megállapítást Bettelheim (2018), mi szerint a mesében egyszerre van jelen a szórakoztatás és a tanítás, teszi ezt oly nyelven, mely kifejezetten a gyermeknek szól. További pozitív mellékhatásairól sokan, sokféleképpen írtak a szakirodalomban. Eszerint elősegíti a személyiség fejlődését, fejleszti az önismeretet, hat a képzeletre, ezáltal a belső képalkotásra, enyhít a feszültségeken, fejleszti az intellektust (Bettelheim, 2018). Megalapozza a szülő és a gyermek közti kötődést, jó kapcsolatot (Bocsák et al., 1995). Fejleszti a kreativitást, a gondolkodást, megalapozza a pozitív hozzáállást (Mező, 2017). Fejleszti az érzelmi intelligenciát (Kádár, 2012). Spontán szocializációs hatással bír és az anyanyelv is fejlődik általa (Nyitrai, 2009). Segít a rezilens magatartás kialakításában (Kádár, 2014). Bővíti a szókincset, melyet vizsgálatokkal is alátámasztottak. Vass és Unger-Király (2023) a 6 – 8 éves diákok szókincset vizsgálták. Kutatások tükrében az állt, miként alakul a kisgyermekkortól mesét hallgató tanulók szókincse, a mesét nem hallgatott társaikéhoz ké-

pest. Az eredmény szerint a mesét hallgató tanulók, átlagosan 2,2 évvel előzték meg szókinccs tekintetében társaikat (Vass, 2023). Mindezekből megállapítható, hogy a könyvvel és mesével való találkozás meghatározó. A találkozás időpontját illetően fontos ismerv, hogy a lehető legkorábban történjen. Lemaradásban van az a gyermek, aki az óvodában, iskolában találkozik először mesével, könyvvel. Lépéshátrányból indul az olvasóvá válás útján (Boldizsár, 2010). A kisgyermekkortól kezdődő meseolvasás sem lehet garancia, arra, hogy a gyermekből olvasó felnőtt váljék, ám e fontos alapok nélkül az ellenkezője biztos állítható. Az *én könyvtáram* projekt reprezentatív felméréséből kiderül, hogy azon kisgyerekek köréből, akiknek rendszeresen mesélnek, 100 kisgyermekből 73 válik olvasó felnőtté. Ez az arány a 100 mesét nem hallgatott kisgyermekből, csupán kettő (Tóth, 2018). A felmérést 2019-ben is elkészítették, az eredmények ebben a vonatkozásban sem mutattak mást (Tóth, 2019).

2.4.2. A mondókák, versek, ölbéli játékok élménye

Az ölbéli játékok és mondókák az első lépések közé tartoznak az irodalmi élmények sorában. Az ölbéli játékot régebbi szóhasználatban dajkarímnek nevezték. A ma használatos elnevezés tükrözi lényegi elemét, miszerint az ölbéli játék, egyfajta játék. Játék a felnőtt és gyermek között, melynek jellemzője, hogy kétszemélyes és bizalmi (Gróh, 2022). Nélkülözhetetlen hozzá a fizikai kapcsolat, az érintés és kísérheti ének vagy mondóka egyaránt. Ezeknek az énekes, mondókás játékoknak legfőbb célja maga az öröm, a közös tevékenység öröme, amit a kisgyermek szeretne újra és újra átélni, emiatt ismétlését kéri (Gróh, 2018). A cél, az élmény maga, amely indirekt módon, átható érzelmvilágával hagy mély nyomot a személyiségben. Ez az érzelmi telítettség játszik döntő szerepet abban, hogy a gyermek emlékezete fejlődik, működésbe lép a fantázia, a képzelőerő, a képalkotás, fejlődik a figyelem, bővül az ismeret (Katona, 2022). Már az egészen kicsi gyermek is örömmel hallgatja a verseket, melyek a rímek és a lüktetés által kerítik hatalmába (Gróh, 2018). Mondókák és gyermekversek szerepe a nyelvi fejlődés alakulására is pozitív hatással van, ami kiemelten fontos, hisz a nyelv elsajátítása szenzitív periódusban, a kisgyermekkorban történik. A rendszeres mondókázás, ölbéli játék, verselés hozzájárul a gyermek nyelvi kompetenciájának fejlődéséhez. Az első mondókaélmények érzelmi telítettségük által, a vers esztétikai értékének köszönhetően hat a kisgyermek lelki világára (Katona, 2022).

3. Intézményes programok a korai olvasóvá nevelés szolgálatában

3.1. Az élményszerű olvasóvá nevelés

Az iskoláskor előtti években életkori sajátosságként jelenik meg, hogy az érzelmek erősen irányítják a gyermek viselkedését, az erős érzelmi történések az emlékezetben is erős lenyomatot hagynak. Az élmény, mint fogalom Maszler (1996, idézi Lajtainé 2019) leírása alapján nem más, mint heves érzelmekkel átszőtt jelenség. Ez a tulajdonsága képessé teszi arra, hogy a nevelés szolgálatába álljon és növelje annak hatékonyságát. Ezek a történések, hatások akkor a leghatékonyabbak, ha a gyermek lélektani fejlődéséhez igazodnak. Ebben a fejlődésben alapvető szerepe van a környezeti hatásoknak, legjelentősebb közülük is az anya-gyermek kapcsolat meghatározó mivolta. A két személy közt lévő érzelmi viszony meghatározza az olvasóvá nevelésre ható irodalmi élményt (Lakatos, 2011). A literációs tevékenységek funkciói közt megjelenik az élményszerzés szerepe (Nyitrai – Podráczky, 2015). Az irodalmi élmények hatására keletkezett pozitív töltet a személyiség motiváló tényezője, későbbiekben az olvasási, tanulási készségek elsajátításában játszik jelentős szerepet, meggyógyítva ezzel a funkcionális analfabétizmus kialakulását (G. Gődény, 2016). Jelentős szerep jut az élmények együttes befogadásának is. Miként az olvasás kezdetben együttes, örömszerző tevékenységként jelenik meg, úgy jelenik meg az olvasóvá nevelést előmozdító intézményes programokon való részvétel is. A szülő-gyermek számára a mindennapi történések melletti kiemelkedő események élményforrást jelenthetnek. Ilyen jó lehetőséget kínálnak a könyvtári környezetben zajló foglalkozások és a bábszínházak által nyújtott előadások.

3.2. Könyvtári programok az olvasóvá nevelés megalapozásában

A könyvtári szolgáltatások egyik kiemelt célcsoportja a három év alatti kisgyermek (Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers, 2007). A korai életévekben történő olvasóvá nevelés alapja a könyvek szeretetének előmozdítása és az írás-olvasás készség alapjául szolgáló kognitív funkciók fejlődésének segítése (Béres, 2017). A megalapozásban segítenek a korai olvasóvá nevelést támogató programok, melyeknek több változata ismert. Ide sorolhatók, a legtöbbször könyvtári közreműködés általi, a kisgyermek otthoni környezetben való olvasóvá nevelését támogató kezdeményezések, a kifejezetten szülőket megszólító, szemlé-

letformáló, ismeretbővítő, módszer- és könyvajánló előadások, valamint a kisgyermeknek és szüleiknek szóló, az egész családot megcélzó foglalkozások. A különböző módszert használó programok szervezői sokat dolgoznak azon, hogy elérjék a megcélzott korosztályt, kiemelt figyelmet fordítva a valamely oknál fogva hátrányos helyzetű családok gyermekeire (Huszt, 2018). A család nehéz anyagi helyzete, a nem megfelelő literációs környezet, a szülők írás-olvasási nehézsége, kistelepüléseken élők korlátozottabb hozzáférési lehetőségei a kulturális intézményekhez mind-mind olyan tényezők, melyek meglete esetén a gyermekek hátránnyal indulnak a könyvtárhasználat lehetőségeit illetően, megnehezítik az olvasóvá nevelést. Ezekkel a hátrányokkal küzdő családok kisebb eséllyel látogatják meg a könyvtári rendezvényeket, így az ő esetükben hatásosabbak a könyvtáron kívüli kezdeményezések vagy az otthoni környezetben való olvasóvá nevelését támogató programok. A sikerhez elengedhetetlen egyéb szereplők bevonása a programokba. Ilyen szereplők a gyermekorvosok, védőnők személye, akik közvetlen kapcsolatban állnak minden kisgyermekes családdal és tekintélyüknel fogva befolyásoló hatással bírnak (Béres, 2017; Huszt, 2018).

A személyes jelenlétet kívánó programok látogatói közösségét jórészt középosztálybeli szülők alkotják. A kisgyermekkel közös rendezvények céljai közt szerepel a fentiekén kívül a családok könyvtárlátogatási szokásának kialakítása és rendszeressé tétele, a könyvtári környezet megszerettetése. A korai években megalapozható az a biztonságérzet, amelynek segítségével a későbbiekben a gyermekek bátran élnek a könyvtár adta lehetőségekkel és biztosan mozognak a jól ismert, barátságos közegben. A gyermek a közösség által szociális tapasztalatokra is szert tesz. A könyvtár azon helyek egyike, melyen a szülő gyermekével együtt irodalomban gazdag környezetben vehet részt és ebben a környezetben jól és otthonosan érezheti magát, így pozitív tapasztalatokat szerezve megalapozhatja a későbbi könyvekhez fűződő jó kapcsolatot (*Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers*, 2007). A könyvtári környezetben zajló foglalkozások kiváló lehetőséget biztosítanak az élményszerű korai olvasóvá nevelés terén. A kisgyermeket és ezáltal családjaikat kifejezetten olyan típusú programokkal célozzák meg, melyek együttes élményként hatnak a gyermekekre és szüleikre egyaránt és amelyekben összekapcsolódik a beszéd, a ritmus, a mozgás és a játék. A mozgásra serkentő, gyermekdalokkal és ritmikus mondókákkal átszőtt foglalkozások egyik jó módja a zenei és anyanyelvi-irodalmi nevelésnek (G. Gődény, 2016). A megfelelően kialakított könyvtári környezet, a kellemes légkör jó érzéseket vált ki a látogatókból. Ez a könyvtári környezet különbözteti meg az egyéb intézményekben lévő mondókás foglalkozásokról.

A könyvtárak gazdag gyermekkönyvkínálata csábítja a gyermekeket a könyvek használatára, nézegetésére. A gyermekeknek szabad könyvválasztásuk van, hisz a nekik való művek, könnyen elérhető, nyitott tárolókban kaptak helyet (Husztai, 2018). Mindez ösztönzőleg hat az olvasás és könyvek iránti szeretetre, a beszédfejlődre, a nyelvi készségekre, a szülői kompetenciákra, a literációs tudatosságra, megalapozza az egész életen át tartó tanulást (*Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers*, 2007).

A korai olvasóvá neveléshez kapcsolódó programok üzenete nem a direkt tanítás, sokkal inkább a gyermekek nyitottságára, fogékonyságára építkezve a játékoság és tapasztalatok szerzését segítő élmények útján és eszközeivel való hozzájárulás az olvasóvá neveléshez. Mindebben kiemelt szerepet kap a tudatos nevelés (Béres, 2017). Fontos a szokáskialakítás, mely által a mindennapi események sorába kerül a mesélés, a könyvnézegetés, a mondóka, a beszéd. A könyvtári programok segíthetnek kialakítani ezeket a szokásokat. Általuk a családok segítséget kapnak a literációs fejlődés támogatásában és a kisgyermek képességeinek kibontakoztatásában (Péterfi, 2012; Husztai, 2018). Mindez a nyelvi fejlődés gyorsulását eredményezheti, amelyeknek hatásai évekkel később is észrevehetőek lesznek. A programok sikeressége, hatékonysága, azonban kizárólag akkor érezhető, ha a könyvtárak a szülőket, az édesanyákat társnak tekintik és együtt segítik a gyermeket az olvasóvá válás útján (Péterfi, 2012).

3.2.1. Külföldi és hazai tapasztalatok, programok

Számos külföldi és hazai program, jó gyakorlat létezik a családi literáció és korai olvasóvá nevelés támogatására. A szakirodalom a külföldi, valamint hazai korai olvasóvá nevelést segítő programok közül az otthoni környezetben lévő családi literációt támogató kezdeményezések bemutatására szorítkozik. E programokat áttekintve, ismertetem a könyvtári környezetben zajló, olvasóvá válást támogató programok jó gyakorlatait, hangsúlyt fektetve azokra, melyeken a szülő-gyermek közösen vehet részt.

Az első programok már több, mint 50 évvel ezelőtt megjelentek külföldi viszonylatban. Izraelből, az Egyesült Államokból és Angliából terjedtek el (Husztai, 2018). Az izraeli *HIPPY* program az első programok egyike, mely a szülők közreműködésén alapulva, az otthoni tanítást segítve, az óvodáskorú gyermekeket nevelő bevándorló családokat támogatta az olvasóvá nevelés és a társadalmi integráció terén (Péterfi, 2017). A könyvadományozó és olvas-

mánytanácsadó programok sorában megjelenik a 90-es évek elején a britt *Book Trust* alprogramja a *Bookstart*. Ez a program könyvekből álló ajándékcsoomaggal kedveskedik a családoknak gyermekorvosok és a könyvtárak közreműködésével. A könyvtárak a tanácsadás és könyvcsoomagok közvetítés mellett gyakran szolgálnak a szülő-gyermek programok helyszínéül. A *BookStart* programban részt vevő könyvtárak heti vagy havi rendszerességgel tartanak foglalkozásokat. Ezek általában mondókás-zenés programok vagy a közös olvasás élményét nyújtó foglalkozások. A program a *BookStart*, *Versek törpéknek* elnevezésű alprogramja. A programok eredményeit látva, számos ország átvette gyakorlatába ezt az Angliában országos méretűvé vált kezdeményezést, ilyen programok például Németországban a *Lesestart* és *Buchstart Hamburg*, Svájcban a *Buchstart Schweiz*, Olaszországban a *Nati per leggere*, Hollandiában a *Boekstart*, Ausztáliában a *Better Beginnings* vagy az amerikai *Reach Out and Read* (Péterfi, 2017). Különösen példaértékű, sikeres és szoros összefogáson alapuló kezdeményezés a *Reach Out and Read*. Az amerikai szervezetnél elkötelezettek abban, hogy minden családnak rendelkeznie kell azokkal az eszközökkel és információkkal, amelyekre szüksége van ahhoz, hogy segítsék gyermekeiket az olvasóvá válás útján. A program integrálja az olvasást a gyermekgyógyászati gyakorlatba, informálják a családokat az olvasás fontosságáról. A látogatások során beszélgetnek a szülőkkel a hangos olvasás előnyeiről a születéstől kezdve. A látogatások elején minden gyermeknek adnak egy új, fejlődésének megfelelő könyvet, amelyet hazavihet magával. A program végén minden *Reach Out and Read* gyermeknek van egy otthoni könyvtára a könyvekből (Garbe et al., 2023). A mérések a korai olvasóvá nevelés programjainak egyértelmű pozitív eredményeit mutatják, javult a programban részt vevő gyermekek érdeklődése a könyvek iránt, kapcsolata a könyvekkel, sikeresebbek az olvasás elsajátítása terén, gyakrabban olvasnak és többet használják a könyvtári szolgáltatásokat is (Péterfi, 2017).

A *BookStart* program hatása magyar viszonylatban is megmutatkozott. Az *Olvasásra születni* program (2009–2011) Tatabányán valósult meg. A program keretein belül könyvajándék csomagot kaptak a családok, akiknek ebben az időszakban gyermeke született. A csomagot a védőnők segítségével juttatták el a családoknak. A program, emellett előadásokat is tartalmazott a szülők számára, valamint *Ringató* foglalkozásokat is szerveztek a könyvtárban a családoknak (Péterfi, 2017). Az *Olvasásra születni* könyvcsoomag a program után is megmaradt, ám ezzel csak a könyvtárba beiratott három év alatti gyermekeknek kedveskednek. A határainkon túli sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár is kezdeményezett programot,

Könyvkelengye néven. 2010 óta a mai napig részesülnek a három év alatti gyermeket nevelő családok könyvcsomagban, amely könyveket, tájékoztatókat és könyvtári jegyet tartalmaz, mely a gyermekkönyvtárban vehető át. A tájékoztató füzet címe *Könyvkalauz kicsiknek és nagyoknak*, mely a Bod Péter Megyei Könyvtár és a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár közös munkájának eredménye (Péterfi, 2017). Szintén a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár nevéhez fűződik az olvasáshoz és könyvtárlátogatáshoz kedvet csináló *Kicsi Szösz* (2016) címet viselő füzetecske. Ez a könyvtárba csalogató lapozgató egy kedves kis mesét és könyvajánlót tartalmaz. A mesét Vadadi Adrienn írta és Igor Lazin illusztrálta. A könyvtár *Suttogó* címmel zenés-mondókás foglalkozást is kínál a családoknak, heti rendszerességgel. A foglalkozáson játszanak, énekelnek, mondókáznak a résztvevők, valamint tematikus mese- és könyvajánlósokat is kapnak a szülők. A programot térítés ellenében lehet igénybe venni, időnként ingyenes foglalkozások is megtartásra kerülnek. A könyvtár tapasztalatai alapján a foglalkozások haszna érezhető, hisz emelkedett a beiratkozó és könyvtárhasználó családok száma (Bartalus – Fucskár, 2017). A következő példa a pécsi Csorba Győző Könyvtár pályázatból finanszírozott projektje. A több korosztályt megcélzó olvasásnépszerűsítő kampányban kiemelt szerepet kaptak a legkisebb gyermekek. Gyermekek váró és nevelő szülőket céloztak meg programsorozatokkal. Az előadások mellett, a családok könyvcsomagban is részesültek. Ismeretterjesztő füzet is került a csomagba, mely könyvajánlót is tartalmaz a szülőknek, nagyszülőknek, a kiadvány az *Olvasásra születtem!* címet viseli (Szinger, 2019a). Kisgyermekes családok számára lehetőség van a könyvtárban és tagkönyvtáraiban is foglalkozásokon részt venni. A Pinokkió Gyermekkönyvtár *Csivitelő* mondókás foglalkozással várja a 0 – 3 éves korú gyermekeket és szüleiket, az Apáczai Csere János Fiókkönyvtár *Gingalló* elnevezésű programja szintén az említett célcsoportnak szól. A Körbirodalom Gyermekkönyvtár *Mesét, könyvet a babának!* rendezvénye egy délelőttire hívta a családokat, amely program *Kerekítő* mondókázót, majd azt követően előadást tartalmazott az olvasóvá nevelés témakörében. Kiállítás, könyvvásár is színesítette a napot. A könyvtárak programjait a családok ingyenesen vehetik igénybe. A hazai jó gyakorlatok sorában helyet kapott a Kecskeméten lévő Katona József Könyvtár. A könyvtár legfontosabb célkitűzése, hogy minden korosztály számára elérhető legyen és minőségi szolgáltatásokkal szolgáljon. Elsők voltak a sorban, akik kiterjesztették a könyvtári szolgáltatásokat a három éven aluliak számára, amihez babaolvasójegyet is készítettek, melyet ma már a legtöbb könyvtár is használ. Babaolvasó füzet is jár a családoknak ajándékba (Pásztor Csörgei – Pompor, 2017). A könyvtár honlapja információt nyújt az ér-

deklődőknek a három év alattiaknak szóló programokról, így a *Babahancurka* délelőttiokról. Minden csütörtökön két időpontban várják a három év alatti gyerekeket szüleikkel, nagyszüleikkel. A mondókás-dalos foglalkozások babaolvasójeggyel ingyenesek. A programok rendszerint telt létszámmal folynak. A családokat óvónő-könyvtáros végzettséggel rendelkező foglalkozásvezető várja, aki hangszerekkel is színesíti a tevékenységet (Husztai, 2018).

Az olvasásra nevelő programok között az elmúlt időszakban egyre nagyobb figyelmet kaptak a kisgyermekes családoknak szóló rendezvények. A Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetségének (IFLA) jelentése *A Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers* címmel útmutatást ad a könyvtáraknak a csecsemőknek és kisgyermeknek nyújtott szolgáltatásokról. A dokumentum kitér a mondókás, mozgásos, zenés, ölbéli játékos foglalkozások szükségességére. A fent említett szemléltető példák azt fejezik ki, hogy hazai viszonylatban is felismerték, hogy a sikeres, olvasóvá nevelést célzó programok a legkisebb célcsoportnál kezdik az olvasás népszerűsítését (Péterfi, 2012).

3.2.2. A Nyugat-Dunántúl régió programjai

A korai évek befolyásoló mivoltát felismerve egyre több könyvtár szolgáltatásai között megtalálhatók a korosztálynak szánt programok. Azzal a céllal, hogy képet kapjak az általam vizsgált, Nyugat-Dunántúl területén belül a városi könyvtárak kínálatáról, készítettem egy rövid felmérést. Olyan programok léteire kérdeztem rá, melyek a szülővel való közös időtöltést kínálják és az olvasóvá nevelést alapozzák meg, mint a különböző ringató jellegű foglalkozások, zenébölcsi, mondókás torna, papírszínház, kerekítő, csecsemőszínház. A régió 34 városi könyvtárának (6.számú melléklet) küldtem elektronikus formában három kérdést tartalmazó megkeresésemet. A programok megléte mellett érdeklődtem a könyvtárosok megítélésait aziránt, mennyire tartják fontosnak a korai olvasóvá nevelést könyvtári környezetét, illetve a családok könyvekhez, olvasáshoz való viszonyának alakulását. Kilenc könyvtár válaszolt a megkeresésemre. Második megkeresést is intéztem a könyvtárak felé, amelyben kizárólagosan a programok meglétét illetően kértem információt a könyvtáraktól. A levelemre további tizenöt válasz érkezett.

Az érkezett válaszok alapján a régióban azon könyvtárak száma, ahol elérhetőek a kisgyermekes családokat váró programok elmarad azokról az intézményektől, amelyek nem szerveznek ilyen típusú foglalkozásokat. Tizenhárom városban van lehetősége a szülőknek és

gyermeknek ilyen élményben részesülni. Egy városban a bölcsődébe járó gyermekeknek, az intézmény és a könyvtár közös szervezésének köszönhetően jött létre könyvtári környezetben lévő játékos foglalkozás. Huszonegy városban nincs könyvtári környezetben zajló szülő-gyermek együttes részvételét kínáló program. Ezekben a könyvtárakban jórészt óvodás korosztálytól kezdődően vannak szervezett foglalkozások. A tizenhárom város programjai között megtalálhatóak a következő elnevezésű foglalkozások: *Csiribiri torna*, *Ringató*, *Baba-mama mondókás torna*, *Mese-Vár foglalkozás*, *Babusgató*, *Kerekítő*, *Baba olvasóklub*, *Babák könyvtára*, *Dalos-derűs foglalkozás*, *Örömkör*, *Papírszínház*. Időszakosan vagy ünnepekhez kötődően a régió egyéb könyvtáraiban is szerveznek a korosztálynak programokat, mint például gyermekkoncert, kiállítás, csecsemőszínház. Jellemző még a vegyes korosztályt megszólító kezdeményezés szintén alkalmi jelleggel, ilyen a mikulásvárás, húsvéti készülődés, báb-színház, papírszínház, meseolvasás, vetítés. A könyvtárak kisgyermeknek szóló programjaik sorában gyakran kapnak helyet a *Ringató* és a *Kerekítő* foglalkozások. Ezek a foglalkozások jó gyakorlatai a kisgyermeknek szóló zenei, anyanyelvi-irodalmi nevelésnek (Borostyániné, 2019). A mondókákat, ölbéli játékokat, rövid verseket és gyermekdalokat fűzik össze egy játékos foglalkozássá, melynek fő célja az élménynyújtás. A kínálat között megtalálható a papírszínház is, ám a legtöbb esetben ezek inkább az óvodás korosztálynak szólnak. Mivel a három év alatti korosztálynak szóló papírszínházi mesék kínálata egyre bővül, így valószínűsíthető, hogy a legkisebb korosztálynál is többször megjelenik a jövőben.

Jó gyakorlatként követendő példa lehet a szentgotthárdi Móra Ferenc Városi Könyvtár és Múzeum gyerekkönyvtárosainak munkája. Céljuk, hogy már egészen kicsi kortól hozzászokjanak a gyermekek a könyvekhez, a könyvtárba járáshoz, hozzájáruljanak az olvasóvá nevelés megalapozásához. Többféle programot is szerveznek az 1 – 3 éves korosztálynak, melynek eredményét már tapasztalják is. Azok a gyermeket, akik már kiskoruk óta látogatói a könyvtárnak, az évek alatt megszokják a könyvtári közeget, az ott dolgozókat, és továbbra rendszeres tagok, olvasók maradnak. Könyvtárukban működik *Ringató* foglalkozás, amelyet követően az anyukák szívesen maradnak a gyermekükkel könyveket nézegetni, beszélgetni. A foglalkozásra járók beiratkoztak a könyvtárba és azóta is rendszeres könyvtárlátogatók. Havonta rendezik meg a *Baba-mama délelőtti*ket, melyek egy-egy téma köré szerveződnek és előadó szakember vezetésével folynak. Közben pedig a gyerekek könyveket nézegetnek, játszanak, jól érzik magukat a könyvtárban. Baba-mama tornára is várják a családokat, amely során gyógytornász vezetésével tornáznak, mondókáznak, énekelnek a résztvevők. Havi rendszer-

rességgel *Mese-Vár* foglalkozásokat is szerveznek a családoknak, melyre kétéves kortól várják a gyermekeket. A résztvevőket bábos mesefoglalkozás élményében részesítik.

Szintén a jó gyakorlatok közé sorolható a másfél évtizedes múlttal rendelkező zalaegerszegi *Örömkör* rendezvénysorozat, valamint egy kistélepülés, Nagykutas kiváló példája.

A József Attila Városi Tagkönyvtár szervezésében 2008 óta működik az *Örömkör* elnevezésű rendezvénysorozat Zalaegerszegen. A könyvtár gyerekkönyvtárosainak ötletekén indult egy komplex rendezvénysorozatként, mely a kisgyermeket és szüleit célozta meg. A kezdeti indulás óta formálódott, alakult a program az igényekhez alakítva, de 16 év elteltével is népszerű a családok körében. A rendezvénnyel kapcsolatos pontos információk elérése érdekében készítettem egy interjút, a jelenleg is a rendezvény szervezésében közreműködő gyermekkönyvtárossal, Horváthné Jóna Máriával (1.számú melléklet). Az *Örömkör* jelenlegi formájában egy családi programsorozat, amely két korosztályt, a 0 – 3 és 3 – 6 éves korú gyermekeket és szüleit invitálja a könyvek közé. Minden hónap első hétfőjén kerül megrendezésre, évente legalább tíz alkalommal, mely alkalmak során más és más programot kínálnak az érdeklődőknek. A 0 – 3 éves korosztály számára a mozgás, a zene, a ritmus, a mondóka, a vers van főszerepben, míg a 3 – 6 éveseknek a mese, a kézműves alkotás köré szerveződik. Célja a szervezőknek, hogy tartalmas és élményekkel teli időtöltést kínáljanak a családoknak. Emellett alkalom adódik arra, hogy megismerjék a könyvtári környezetet, igénybe vegyék a könyvtári szolgáltatásokat. Fontos, hogy a gyerekek és a szülők jól érezzék magukat együtt, a családok találkozhassanak egymással. További céljuk, a könyvtár megszerettetése, mert fontos, hogy a gyerekek már kiskorban megismerkedjenek a könyvekkel, az olvasással, a könyvtárral, így később már otthonosan mozognak ebben a környezetben. Meghatározó alkotóeleme a korai olvasóvá nevelésnek is. A kisgyermeknek legtöbbször énekes, zenés foglalkozások, mondókás torna, vagy éppen bábozás szerepel a programban: *Csiribiri torna*, gyógytornász által tartott *Csicsergő foglalkozás*, *Ringató*, *Kerekítő*, *Tilinkó zenébőlcsi*, különböző zenés foglalkozások, okosító (*TSMT*) torna sok mondókával, énekkel. A foglalkozásokhoz a könyvtár munkatársai minden alkalommal hívnak közreműködőt. Figyelnék arra, hogy mindenkit évente csak egyszer hívjanak meg, ennek oka, hogy a programok változatosak legyenek. A foglalkozásvezetők közt vannak zenepedagógusok, gyógytornászok, bábművészek, óvónők, zenészek, énekesek, fejlesztő pedagógusok, tanítók. Az alkalmakat a könyvtár facebook oldalán, honlapjukon, a könyvtárban lévő faliújságon és szórólapokon, valamint a bölcsődékben, óvodákban is hirdetik. A program a családoknak ingyenes, a költ-

ségeket a könyvtár éves keretösszegéből fedezi. Az *Örömkör* a könyvtáros nézetei szerint készségfejlesztést és élményszerzést biztosít az érintett kisgyermekeknek. Hozzájárul az olvasóvá nevelés megalapozásához. A program után ott maradnak a családok és nézegetnek, kölcsönöznek könyveket. Nagyon fontos, hogy a gyermek találkozzon a könyvekkel a korai életszakaszban és a későbbi életszakaszokban is döntő, hogy a gyermek mennyit hall mesét. Mária elmondása alapján nagyon látszanak a különbségek aközött a gyermek között, aki kicsi korától ismeri a könyveket, olvasnak neki mesét a szülei és aközött, aki csak az óvodában találkozik először a könyvekkel. Várhatóan azok a gyerekek, akik kicsi koruktól megszokták a könyvtári környezetet, biztonságosan mozognak benne, nagyobb korukban is könyvtár használókká és olvasó felnőtté válnak. A könyvtárban lehetőség van a három év alatti gyermekek beíratására, babaolvasójeggyel is rendelkeznek.

A kutatás keretei nem tették lehetővé, hogy átfogó vizsgálatot végezzenek a községi könyvtárak programjait illetően. Említésre méltó azonban az a jógyakorlat, amely a Zala vármegyei Nagyktas nevét szélesebb körben ismertté tette. A következő példa azt mutatja, hogy a kis könyvtárakban is lehetőség van arra, hogy a legkisebb korosztállyal is megszerettessék a könyvtárat, a könyveket, segítve ezzel a családi környezetben elkezdett olvasóvá nevelést. Az alig 500 fős Nagyktas jó példát állít a községek elé. A könyvtáros, Dr. Marótiné Diószegi Erzsébet elhivatottsága és tevékenysége kiemelkedő, személye a KSZR rendszerben működő könyvtár szíve. A vele készült interjú részletesen bemutatja a program indulását, népszerűségét, hatását és eredményeit a résztvevőkre (2.számú melléklet). A beszélgetés alapján mutatom be, a tényekre támaszkodva a bevált gyakorlatként működő *Tipegőkuckó* foglalkozásokat. A program 2010-ben indult *Baba-mama klub* néven, a *Tipegőkuckó* elnevezést 2014-ben kapta meg. Azzal a céllal indult, hogy a gyermekek jól érezzék magukat a könyvtárban, ezzel elősegítve a kialakuló jó kapcsolatot. A könyvtáros figyel arra, hogy mindig legyen kézműveskedésre, rajzolásra, színezésre lehetőség, a gyermekek igényeinek megfelelően mesél, olvas, diafilmet vetít. Havonta zenepedagógus által tartott zenebölcsi foglalkozás is része a programnak. Erzsébet tapasztalatai alapján úgy véli, hogy a könyvtári környezetben zajló rendszeres programok, mint a *Tipegőkuckó*, nemcsak hozzájárulnak az olvasóvá nevelés megalapozásához, hanem egyértelműen meghatározzák azt. Azonban a havi egy alkalom csak a megalapozáshoz szükséges első lépés. A könyvtárfüggőséghez legalább havi 3 – 4 alkalom szükségeltetik és a kölcsönzés elengedhetetlen. Fontos az olvasóvá nevelés megalapozásánál, hogy a három év alatti gyerekek fokozatosan tapasztalják meg, hogy milyen jó a

könyvtárban lenni és szeretni a könyveket. Azok a gyerekek, akik ezt átélhetik, válnak majd olvasókká. Továbbá véleménye szerint nagyon fontos, már egészen kis kortól a könyvtári környezet megismerése, de nem azzal a céllal, hogy majd olvasóvá neveljük a kicsiket idővel, hanem azért, hogy szeressenek a könyvtárban lenni, tudjanak minél több pozitív élményt átélni. Kedvező hatása és a könyvtárosnak jutalom, hogy 10 kisgyermekből iskolásként, legalább 6 – 7 gyermek rendszeres olvasója lesz. A kiskorban ért hatások, élmények, tapasztalatok már óvodás korban is meglátszanak. A *Tipegőkuckós* gyerekek eligazodnak a könyvtárban, tudják hol vannak a nekik való könyvek és önállóan leveszik azokat. Emellett tudják, hogy a könyvre vigyázni kell. Azokról az óvisokról, akik az óvoda előtt nem voltak még a könyvtárban, nem mondható el ugyanaz. Ez megmutatkozik az óvodás foglalkozásokon, amikor a gyermekek könyvet vesznek a kezükbe, és nézegetik, azonnal megmondható ki volt *Tipegőkuckós*. A program népszerűsége töretlen, hullámvölgyekben nem kerültek az évek alatt. A családok számára a foglalkozások ingyenesek, könyvtári keretből fedezik azokat. A *Tipegőkuckóból* kinőtt gyerekek döntő többségben rendszeresen járnak könyvtárba, rendezvényekre, kölcsönöznek. A jó kapcsolata sok év múlva is megmarad, felnőttként is szívesen segítenek a könyvtárban a volt gyermekolvasók.

3.3. Színházi élmények szerepe a korai olvasóvá nevelés útján

Dolgozatom első részében bemutattam, hogy az olvasóvá válás hosszú folyamatában milyen fontos tényezők játszanak szerepet. Ezen az úton a literációhoz fűződő pozitív kapcsolat elengedhetetlen útitársnak bizonyul (G. Gődény, 2016). A kisgyermek olvasóvá nevelése nem direkt módon történik, sokkal inkább a szórakoztatás, az élményszerzés eszközeivel élve indirekt hatásként jelenik meg. Ehhez fontos a támogató családi háttér, a literációs környezet és minél több lehetőség és színtér biztosítása, ahol a kisgyermek találkozhat az irodalommal.

Az informális literációs nevelés részét képező színház, említést érdemel az olvasóvá nevelés témakörében. A színházban átélt élmények ereje, azok megőrzése befolyással van a literációs képességek kiépülésére, fejlődésére (G. Gődény, 2016). A színház már a legkisebb kortól fontos része az életünknek. Hozzájárul a teljesebb, örömtelibb gyermekkorhoz. A színházban keveredik a hétköznapi és a varázslatos, ez az élmény hatással van személyiségük alakulására és kihat fejlődésükre (Novák, 2015). Az érdeklődő szülők és a korosztállyal foglalkozó szakemberek *csecsemőszínház, babaszínház, aprók színháza vagy pöttöm színház* elne-

vezéssel is találkozhatnak, amennyiben informálódni szeretnének a három év alattiaknak készült előadásokról. Szombathelyiné (2005) szükségesnek tartja a csecsemőszínház jelenlétét. Egyik oka a televízió előtt töltött idő emelkedése, ami uralja a családok szabadidős tevékenységét. A gyermekek a készülékből készen kapják a képeket, a meséket, gyerekdalokat és verseket. Az élő szó háttérbe került. A képernyő előtt töltött idő hatását, az otthoni környezetben zajló beszélgetésre és interakciók lehetőségeire egy ausztrál tanulmány (2024) is vizsgálta. 220 család vett részt a vizsgálatban, az adatok gyűjtése a gyermekek 12, 18, 24, 30, valamint 36 hónapos korában történt. A mérések eredményei azt mutatják, hogy a képernyő előtt töltött idő lassíthatja a nyelvi fejlődést, illetve meggátolhatja, hogy a gyermekek a nyelvvelsajátítás szenzitív időszakában ingerekben gazdag nyelvi környezetet tapasztaljanak (Brushe et al., 2024). Ehhez kapcsolódóan megjelenik a szülő-gyermek közös időtöltésének, közös élményeinek csökkenő száma. A családoknak minél több alternatívát és lehetőséget kell kínálni, hogy csökkentsék a képernyő előtt töltött időt és minőségi, élményeket adó, közös szabadidős tevékenységet válasszanak. A színházlátogatás, az olvasáshoz hasonlóan a korai években a felnőttel együttes tevékenységként jelenik meg. Ez a közös tevékenység és közösen eltöltött idő a családi kohéziót erősíti. A látottak, a közös élmények lehetőséget teremtenek a beszélgetésre, elősegítve a kommunikációra fordított idő növekedését (Péterfi, 2019). A beszélő környezet kialakítása támogatja a beszéd fejlődését, segíti a nyelvi ismeretek gazdagításában, ezáltal felkészíti a társas világban való boldogulásra (Király – Koós, 2005). A csecsemőszínház és a korosztálynak szóló gyermekirodalom rokoni vonatkozásaira Varga (2017) mutatott rá. A mondókák, versek gyakran szoros kísérői az előadásoknak. Közös pontjuk: a játék, mely a gyermek legfontosabb és legkedveltebb tevékenysége. A gyermek, irodalomhoz fűződő viszonyát meghatározhatja az a szemlélet, hogy a gyermek az irodalomra játékként tekint (Lovász, 2015 idézi Varga, 2017). Szombathelyiné (2005) is alátámasztja a közös funkciót, amelyet a pszichés szükségletek kielégítésében lát. A játék és a művészeti alkotások kiegészítő viszonyban állnak, erősítik egymást az öröm- és élményszerzés terén. A mondókák, játékversek ritmusukkal, hangzásukkal egy különleges varázslatos világot teremtenek a közönség számára (Varga, 2017). Novák (2014) hangsúlyozza az anyanyelv fontosságát az előadásokban, melyet a mondókák, versek világával kívánnak közvetíteni a gyermekek felé. A csecsemőszínház magyar üzeneteként ezeken a verseken átáramló anyanyelv hatását fogalmazta meg (Novák, 2006). Bizonyosságot nyert, hogy ez hatással van a nyelvi fejlődésre, így a beszédértés és beszédprodukció alakulására, a szókincsre (Novák, 2014). Legfontosabb

mégis az, hogy a csecsemőszínházi előadások művészeti élményt nyújtsanak a gyermeknek. Az elsődleges célként tehát a szórakoztatás, az élményszerzés jelenik meg. Ezen tulajdonságával rokonságot mutat a gyermekirodalommal, hiszen a cél közös, minden mást pozitív mellékhatásként értelmezünk. Hogy a kisgyermek részesül-e ezekben a korai színházi élményekben, annak elsődleges felelőse a szülő. Ugyanakkor a bölcsődés korosztály szakembereinek is hozzátartozik szakmai tudásukhoz a koragyermekkorai kulturális programok jelentőségéről, tapasztalatairól való információk. Ezekkel az információkkal segíthetik a családokat a jobb életminőség eléréséhez és a digitális környezet okozta hátrányok kompenzálásához (G. Gődény, 2016).

3.3.1. Színház a legkisebbeknek

A csecsemőszínházi előadás egyfajta kultúraközvetítésként jelenik meg a legkisebbek számára, a színházlátogatás élményével karöltve (Trencsényi, 2010). A csecsemőszínház fogalma átfogó értelmezésben professzionális megalkotott színházi élményt jelent a három év alatti gyermekekből és kísérőikből álló közönség számára (Fletcher-Watson, 2016). A csecsemőszínház központi eleme, hogy létrehoz egy világot, melyben a rácsodálkozást a hétköznapi dolgok idézik elő. Ez kiegészül a ráismerés örömeivel (Turbuly, 2017). A kisgyermek azoknak a képességeknek a birtokában vannak, amelyek lehetővé teszik ezeknek az élményeknek a befogadását (Király – Koós, 2005). A gyermekek a kisgyermekkorban már képesek az őket körülvevő világ megismerésére, felfedezésére érzékszerveik segítségével, mozgással. Az élmények átélése szempontjából fontos tényező az előadás megnézésén túl, hogy lehetőségük van a mozgás és manipuláció révén is erősíteni, feldolgozni azokat. A korosztálynak az új élmények és tapasztalatok szükségességén túl igénye van a stabilitásra. Ennek egyik összetevője a szülő, aki a biztonság érzetét nyújtja és ezt segítik elő a darabokban megjelenő ismert mondókák, játékok, amelyek a kiszámíthatóság érzését, valamint a ráismerés örömét adják (Király – Koós, 2005). Az előadásokon a hangok, a ritmus, amelyeket a színészek idéznek elő, meghatározó szerepet töltenek be (Turbuly, 2017). Az előadások tervezésnél figyelembe vették az életkori sajátosságokat. Így a csecsemőszínház intimebb környezetben zajlik, kisebb teremben, a résztvevők létszámának maximálásával. Nagy hangsúlyt fektetnek a megvilágításnak, a hangerőnek, a kényelemnek, a mozgás biztosításának. Az előadások rövidek, melyek végén alkalmat adnak a szabad játékra, ezáltal elérhető válik a saját befejezés döntése-

nek lehetősége (Szombathelyiné, 2005). A csecsemőszínház magyar gyakorlatában helyet kaptak a verbális és a nonverbális előadások is. A Kolibri Színház *Tekergő* előadása például Orbán Ottó gyermekverseire alapul. A szombathelyi Mesebolt és a Kabóca Bábszínház *Tá-ti-ti* és *Álomszövők* előadása néhány szótagot használ (Turbuly, 2017). Az általam látott három előadás közül, a zalaegerszegi Griff Bábszínház *Pötty* előadásában egyetlen szó szerepel. A győri Vaskakas *Tütü-tutu autója* és a Mesebolt *A kíváncsi kiscsikója* gyermekversekre és mondókákra van felfűzve. Szakmai alapokra hivatkozva biztosan kijelenthető, hogy van létjogosultsága a csecsemőszínházaknak, hisz a három év alatti gyermekek életére, fejlődésére, ebben a korai szenzitív szakaszban, minden kétséget kizáróan pozitív hatással bír. A kisgyermek az előadásokat ámulattal figyeli, tapasztalatokat és élményeket szereznek, miközben a fantáziájuk is fejlődik. További pozitívuma a tény, hogy formálja a gyermek-szülő kapcsolatot, a közösen átélt élményeknek köszönhetően (Turbuly, 2017).

3.3.2. A csecsemőszínház kezdetei hazánkban

Csaknem két évtizeddel ezelőtt, 2005-ben mutatták be Budapesten az első csecsemőszínházi előadásokat a Kolibri Színházban. Az elmúlt évek alatt elterjedtek a három év alattiaknak szóló előadások és mára hazánk összes állandó játszóhellyel rendelkező bábszínháza kinyitotta kapuit a legfiatalabb korosztály előtt. A csecsemőszínház eredete Norvégiában keresendő. Ivar Selmer-Olsen norvég író kezdeményezte gyermeke tragédiájának kapcsán, aki nem részesülhetett színházi élményben (Turbuly, 2017).

A csecsemőszínház kiteljesedése a *Glitterbird – művészet a legkisebbeknek* (2005-2008) európai projektnek köszönhetően valósult meg, az ASSITEJ, azaz Gyermekek és Ifjúsági Színház Nemzetközi Szövetsége szervezésében. A hazai első előadások is a projekt részeként készülhettek el, három előadás is készült ekkor a három év alattiak számára *TODA*, *Négy évszak* és *Erdőn, mezőn, udvaron* címmel (G. Gődény, 2016). A Kolibri Színház a projekt keretében egy fesztivált és szemináriumot is lebonyolított. Külföldi társulatok produkciói, workshopok, szakmai beszélgetések alkották a programot, melynek hatására számos bábszínház saját előadás megalkotásán kezdett munkálkodni (Székely, 2022). A nemzetközi találkozónak köszönhetően külföldi előadások tapasztalatai is hozzájárultak a további munkához. A program célja volt tehát, hogy további színházakat inspiráljon a csecsemőszínházi előadások létesítésére és ezáltal a családok számára szélesebb körben is elérhetővé tegye a színházlátogatás lehetősé-

gét (Novák, 2005). Magyarország, az Európai Unió által támogatott projektben a *Small Size, Big Citizen* programban (2009-2014) is részt vett tizenegy országgal egyetemben, mely során a résztvevők előadásokkal, konferenciákkal segítették egymást a tapasztalatszerzésben (Novák, 2014). A projekt keretein belül a *Small Size Napok* és *Small Size Fesztivál* eltérő időpontokban és városokban is kínált magyar és külföldi előadásokat, szakmai konferenciákat (Novák, 2015). Ez alkalmat adott arra, hogy számos rendezvényt megvalósítsanak az iskoláskor alatti gyerekek, szüleik és az érintett szakemberek számára (Turbuly, 2017). A magyar *BABAART – művészetek kicsikre hangolva* projekt (2012-2018) is igyekezett közelebb hozni egymáshoz a csecsemőszínházat a megcélzott korosztállyal. A kispesti KMO Művelődési Házban évente rendezték meg a művészeti napokat és szakmai konferenciát tartalmazó rendezvényt. Utóbbi a színházi, könyvtári, közművelődési, bölcsődei terület képviselőinek részvételével valósult meg. Emellett havonta különböző művészeti programokat is rendeztek az érdeklődő családoknak. A programot évről évre bővítették pályázati és saját forrásból. A rendezvény formálni kívánta a családok kulturális szokásait, valamint elősegítette a szakmai kapcsolatok kiépítését, erősítését (Csóka, 2018). A csecsemőszínházi előadások az évek során sikeresek lettek a színházi kínálatban, a szülők körében kedvelt és nagy érdeklődésű programok. A sikeressége abban rejlik, hogy a kisgyermekkor sajátosságaihoz illeszkedik (Józsa, 2021). A szülők részéről megmutatkozott az igény arra, hogy kisgyermekiekkel színházi előadáson vehessenek részt (Turbuly, 2017). A csecsemőszínházi előadások népszerűsége az általam készített két interjúban is igazolódik, melyet a zalaegerszegi bábszínház igazgatójával és a szombathelyi bábszínház alapítójával készítettem.

3.3.3 Csecsemőszínházi előadások a nyugat-dunántúli bábszínházakban

A hazai csecsemőszínházi kínálat gazdag, melyet kiváló előadások alkotnak (Novák, 2014). A Nyugat-Dunántúlon három városban van lehetősége a családoknak ebben az élményben részesülni. A zalaegerszegi Griff Bábszínház, a szombathelyi Mesebolt Bábszínház és a győri Vaskakas Bábszínház is kínál a három év alatti korosztálynak előadást. A régió bábszínházaiknak küldött megkeresésem eredményeként, a zalaegerszegi bábszínház igazgatójával, Szűcs Istvánnal (3. számú melléklet) és a szombathelyi bábszínház alapítójával és csecsemőszínházi előadások rendezőjével, Horváth Jánosnéval (4.számú melléklet) készült interjú alapján is-

mertetem a helyi sajátosságokat. A győri bábszínházzal kapcsolatos információk bemutatásánál forrásra hagyatkozom.

2016-ban mutatta be a zalaegerszegi Griff Bábszínház az első csecsemőszínházi előadását, a *Pöttyöt*, amely a három év alatti korosztályt célozza meg. A budapesti, Kolibri Színház előadásainak hatására, egyre több bábszínház vette fel repertoárjába a csecsemőszínházi előadásokat. Így készült a *Pötty*, majd a *Piroskaland* és a *Kézzel-lábbal*. A *Pötty* Kaposváron 2018-ban elnyerte az ASSITEJ Magyar Központ Üveghegy-díját. Jelenleg a *Kézzel-lábbal* című előadás felújításán és két új előadáson is dolgoznak, valamint vendég előadásokat is szívesen hívnak Zalaegerszegre. Jelenleg a *Családi nap* keretében vannak csecsemőszínházi előadások, amit három havonta rendeznek meg. A családok körében nagy érdeklődés mutatkozik az előadások iránt, emiatt több alkalmat is szeretnének kínálni a jövőben kapacitásuk függvényében. Az előadások Zalaegerszegen ugyanúgy készülnek, mint bármelyik színházi előadás. Szükség van egy ötletre, ahhoz pedig egy dramaturgiára. A Griff bábszínház ezidáig olyan előadásokat készített, amelyekben minimális szöveg található. A vendégelőadások között vannak olyan előadások is, amelyek mondókákra vannak felfűzve. Ezeknek az alapja az egyszerű mondóka és vers. A legtöbb előadás a mozgásra, zenére, ritmusokra, színekre és hangokra épül. A tervezés során figyelembe veszik, hogy a gyermekeknek fontos a biztonságérzet, ezért úgy építik fel az előadásokat, hogy részben ismerős és részben ismeretlen dolgok alkossák. Figyelnek a gyerekek tűrőképességére is, így húsz percnél hosszabbra nem tervezik az előadásokat, amelyet mindig szabad játék követ. A csecsemőszínházi előadások mindig teltházzal működnek. A társulat tagjainak megfigyelése alapján a közönséget 80% -ban ugyanazok alkotják. A családok, tehát többször is megnézik ugyanazt az előadást, amely a legjobb pozitív visszacsatolás. A színház igazgatója úgy véli, a színházi élmények meghatározóak a korai években. Amennyiben a kisgyermek életének kiskorától része a színház, megszokja a színházi környezetet, nem lesz idegen a későbbiekben. Ez nagyban hozzájárul ahhoz, hogy felnőtt korában is színház kedvelő és látogató legyen. Továbbá megismerkedik a színháznak a formanyelvével, így könnyebben tudja dekódolni az előadásokat. Ezenkívül egy jó lehetőséget kínál a kimozdulásra, a közösen eltöltött időre. Élményt jelent a gyermek és a szülő számára is, hisz egy nem mindennapi eseménynek számít. Úgy véli, van alapja azoknak a tapasztalatoknak, melyek a nyelvi fejlődés pozitív hatásáról számolnak be. A gyermek számára kinyílik a világ, elindul a fantázia, a szülő és gyermeke közti kommunikációra is hatással van, a szülő többet beszél a gyermekéhez, ami jó hatással van a beszédfejlődésre. Ezt azon-

ban nagyon nehéz alátámasztani. Legfőbb céljuk, hogy művészeti élményt szerezzenek. Az elsődleges célja a csecsemőszínházi előadásoknak tehát a szórakoztatás, az élményszerzés. Ezen tulajdonságával rokonságot mutat a gyermekirodalommal, hiszen ott is ez a cél, minden mást pozitív mellékhatásként értelmezünk.

A Kolibri Színház első csecsemőszínházi előadását, a *Todát* megnézve döntöttek úgy a szombathelyi Mesebolt Bábszínház munkatársai, hogy városukba invitálják az előadást. A budapestiek mellett, a győri társulat előadása is meghívást kapott. Szerveztek egy három napos képzést a bölcsődei hálózat közreműködésével, amely keretein belül megtekintették az előadásokat és egy tudományos megbeszélést tartottak róla. Céljuk, hogy minél több gyermekhez eljuttassák ezeket a darabokat, így a bölcsődékben az intézménybe járó gyermekek, a bábszínházban pedig a családok nézhették meg az előadásokat. Példájuk, miként a bölcsőde falai közé viszik a csecsemőszínházat egyedülinek mondható az országban. Az első, Mesebolt bábszínészei által eljátszott csecsemőszínházi előadást a Kolibri két bábművésze készítette a társulatnak 2009-ben, majd saját előadás felépítésén is elkezdtek dolgozni. Az elkészült részeket a bölcsődében bemutatták a gyerekeknek, figyelték reakcióikat, ötleteket merítettek belőle. Az elmúlt tíz év során több előadás is készült és számos tapasztalatot szereztek e téren. A ma készült előadások sokkal dinamikusabbak. Vannak előadások, amiket felújítottak. Ennek oka, hogy a gyermekeket sokkal több inger éri, amihez alkalmazkodni kell a színház világának is. Jelenleg a *Papírvarázs* című előadást dolgozzák újra. Fontos szempont a szombathelyi előadások elkészítése során, hogy az anyaggal ismerkedjenek a gyerekek, mint például a papír, a fa vagy a textil. Próbálnak arra is koncentrálnia a színházi előadás mellett, hogy közben fejlesszék a gyermekek érzékeit, megmutassák, hogy az anyagoknak lelke van, mit lehet velük csinálni, mi születhet belőlük. Azt az előadást szereti a néző, amelyben magára ismer és abba az előadásba tudja beleélni magát. A gyermek, abban a pillanatban, belül kerül a játékba, nem kívülállóként nézi. A színház alapítója, csecsemőszínházi darabok rendezője fontosnak tartja, hogy a művészet az életünk része legyen már egészen kiskortól kezdve, mert ettől vagyunk teljes értékű emberek. A kisgyermekkor egy fontos tanulási időszak, amelyből nem maradhat ki a művészet, köztük a színház. Úgy véli, van alapja azoknak a tapasztalatoknak, melyek a nyelvi fejlődés pozitív hatásáról számolnak be. Hisz az a gyermek, akihez sokat beszélnek, aki sok élő szót hall maga körül, hamar rácsodálkozik a világra. Fontos szerepe van a szónak, ám ennél a korosztálynál nem lehet szövegközpontú az előadás. A szöveg az segítség lehet, hogy a történet előjöjjön, csak annyi szöveg szükséges

benne, hogy a játék élvezhető legyen. A bábszínházban családi matinékat havonta egyszer tartanak, ennek csupán a színészek kapacitása az oka, nem az érdeklődés hiánya. A bölcsődei előadások két sorozatban valósulnak meg, télen és tavasszal.

A Kolibri Színház jóvoltából érkezett Győrbe az első, norvégok által játszott előadás a *Glitterbird* program keretében, ami nagy érdeklődésre tett szert (Puskás, 2022). Ezt követően a győri Vaskakas Bábszínház is csatlakozott a programhoz. 2007-ben mutatta be az első csecsemőszínházi előadását, a *Szivárványhintát*. Az előadás a 0 – 4 éves korosztályt célozza meg. Eleinte a színház igazgatója is kétségekkel fogadta a csecsemőszínházi előadások jogosultságát, de a tapasztalatok után meggyőződött fontosságáról. A csecsemőszínházi előadások segítenek abban, hogy a gyerekek megismerjék a világot, amiben élnek, közelebb jussanak a jelenségeihez (Puskás, 2022). Azóta több darab is készült a korosztálynak (például: *Tütü-tutu autó, Dödölle, Ki lakik az asztal alatt?, Cini-cini muzsika, Cinege-cinege kismadár, Tesók!*) és minden szombaton kínálnak előadást a legkisebbeknek, az *Aprók Színháza* elnevezésű előadások keretein belül. Legfontosabb céljuk az előadásokkal, hogy közös élményt biztosítsanak a gyermekeknek és szüleiknek, mely élményeket későbbiekben fel tudnak idézni, beszélgetésre forrása lehet, ezáltal erősíti a családtagok közti kapcsolatot. Emellett új ismeretekkel, tapasztalatokkal hozzájárul a kisgyermek kognitív fejlődéséhez. A létrehozáskor fontos szempont az alapszínek használata, a harmónia, a letisztultság érzete, a mérsékelt hangok és megszokott képek használata, a stilizált játékmód. A színházi előadás időtartama hozzávetőlegesen húsz perc, amit szabad játékidő követ az előadásban használt játékok, eszközök felhasználásával. Az élet ritmusának gyorsulásához alkalmazkodni kell az előadásoknak, más játékot igényel a mai gyermek, mint tíz évvel korábban. A színház egy közösségi élményt nyújt a gyermeknek és családjának, amit a digitális eszközök nem tudnak helyettesíteni (Puskás, 2022).

4. A kisgyermek olvasóvá nevelésének programok adta lehetőségei a Nyugat-Dunántúlon

4.1. A kutatás célja, módszere

Kisgyermeknevelőként és szülőként úgy gondolom, hogy az intézményes programok adta lehetőség, jó kiegészítésként szolgálja a családban és a bölcsődében végzett tevékenységet az olvasóvá nevelés terén, melyet szakirodalmi források által is alátámasztottam. Az előző részben bemutattam a könyvtári és színházi programok adta jógyakorlatokat, kiemelve a Nyugat-Dunántúl régió adta lehetőségeit.

A kisgyermekeknek szóló könyvtári és színházi környezetben zajló programok az elmúlt két évtizedben jelentek meg hazánkban és terjedtek el. Jelen kutatásomban információt gyűjtöttem arról, hogy az elmúlt időszakban mennyire váltak ismertté ezek a programok az adott régióban és a szülők válaszaik megerősítik-e a szervezőkkel készített interjúkban közölt véleményeket, miszerint a rendezvények népszerűek a kisgyermekes családok körében. Vizsgálom továbbá a szülők válaszaik alapján, hogy mennyire vannak tudatában gyermekeikre gyakorolt hatásaival. Célkitűzésem, hogy alátámasszam azokat a tapasztalatokat, hogy az imént említett programokon való részvétel serkentően hat a beszéd fejlődésére, pozitívan befolyásolja az irodalmi műfajok iránti érdeklődést, ezáltal nagyban hozzájárul az olvasóvá nevelés megalapozásához a korai években. Mindezen célok elérése érdekében végeztem kutatást a Nyugat-Dunántúl régióban élő 1 – 3 éves gyermeket nevelő szülők körében. A három év alatti korosztály literációhoz való viszonyulását kevés hazai kutatás tanulmányozza. Ezek egyike Nyitrai (1995) által végzett nem reprezentatív kutatás, mely egy longitudinális vizsgálatból és kérdőíves kiegészítő vizsgálatból áll. A szülők és a gondozónők körében végzett otthoni, valamint bölcsődei képeskönyvnézegetési, mesélési szokásaira vonatkozóan tartalmaz adatokat. Évekkel később Nyitrai és Darvai (2013) többéves vizsgálatukban a játéknak, mesének és a tévénézésnek a szerepét és jelenlétét vizsgálták a Közép-Dunántúl régió bölcsődéibe járó gyermekek és családjaik életében. Nem készült ezidáig hazai reprezentatív olvasásszociológiai vizsgálat a három év alatti gyermekekre vonatkozóan (Szinger, 2019a). A reprezentatív hazai országos olvasáskutatások sorába először 2017-ben kerültek be az iskoláskor alatti gyerekek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár projektjének keretein belül. Ez a felmérés hároméves kortól vizsgálja az olvasási szokásokat (Tóth, 2017). A korosztályra

való fókuszálás mértéke, annak hatására sem nőtt, hogy kutatásokra támaszkodva felismerték a kisgyermekkori nevelésbe való beruházás hosszabb távon való megtérülését (Podráczky, 2015). Minden életszakasznál meghatározóbb mivoltát.

Kutatásom vizsgálja a könyvtári és a bábszínházi környezetben zajló programokon való részvétel körülményeit, képet ad a régióban élők szülők viszonyulásáról az intézményes programokhoz, illetve az olvasáshoz, könyvekhez, olvasóvá neveléshez. Vizsgálatom az 1 – 3 év közötti gyermeket nevelő szülők anyanyelvi nevelési szokásaikat, a gyermek írásbeliséggel való találkozásának milyenségét és mennyiségét is felméri.

A kapcsolódó szakirodalom áttekintése közben nem talákoztam kutatásomhoz hasonló témával. A kutatás elkészítéséhez primer adatgyűjtést végeztem. A kvantitatív módszerek közé tartozó kérdőíves felméréssel gyűjtöttem adatokat, mely a leggyakoribb primer információszerzési technika. A kérdőíves vizsgálatok célja, hogy az emberek egy meghatározott csoportjáról információt gyűjtsön (Majoros, 2004). Így számomra ez a módszer bizonyult a legmegfelelőbbnek. A módszer különösen alkalmas az emberek attitűdjeinek vizsgálatára, használatával olyan mintát kapok, amelynek jellemzői feltehetően megfelelnek a nagyobb sokaság jellemzőinek (Babbie, 2003). A kérdőíves kutatás előnyei közé tartozik, hogy a megkérdezettek számára nem jár nagy teherrel, valamint általa releváns információk birtokába jutunk. Hátrányként megjelenik, hogy a kitöltők nem minden esetben válaszolnak őszintén (Boncz, 2015). Utóbbi esélyeit az anonim kitöltés csökkenti.

4.2. A kutatás körülményei

A vizsgálati mintát a Nyugat-Dunántúl régió megyéiben élő 1 – 3 év közötti gyermeket nevelő szülők adták. Ez a reprezentáló minta enged következtetéseket adni a nyugat-dunántúli populációra nézve. A kutatásban részt vevő szülőket a közösségi oldalon kértem meg a kérdőív kitöltésére, olyan releváns csoportokban, melyek az adott a régiót alkotó Zala, Vas, illetve Győr-Moson-Sopron vármegyékre korlátozódnak. A kérdőív kitöltésére online formában volt lehetőség, a Google Űrlapok által. A 35 kérdést tartalmazó kérdőív (5.számú melléklet) 2024. február 18. és március 14. közötti időpontban fogadott adatokat, melyre 96 válasz érkezett. A kitöltés önkéntes alapon zajlott, anonim módon. A kutatást saját kérdések felhasználásával állítottam össze. Legfőképp zárt és félig zárt kérdéseket tartalmazott, ennek legfőbb oka a

könnyebb kiértékelhetőség, illetve a válaszadók terheltségének mérséklése. A kitöltés körülbelül tíz percet vett igénybe. Rövid és udvarias bevezető részt követően, a kérdőív első öt kérdése konkrét tényekre való adatokra kérdez rá, majd meghatározott sorrend szerint követik egymást a kérdések, melyek három csoportba oszlanak. A három részt a könnyebb átláthatóság és kezelhetőség érdekében hoztam létre, melyben az első rész a könyvtári környezetben zajló, kisgyermekeknek szóló programokra vonatkozik, amely tíz kérdésből áll. A második rész nyolc kérdése a bábszínházi környezetben zajló, kisgyermekeknek szóló programokra kérdez rá és az utolsó rész a kisgyermekkori olvasóvá nevelés témakörével foglalkozik, ez 12 kérdést foglal magába.

4.3. Eredmények

A kérdőívre a megadott időintervallumban 96 válasz érkezett, amely alkalmas mennyiség a megbízható eredmények elérésére. Az első öt kérdés az általános, tényszerű adatokra szorított. A kérdőívet 94 nő és 2 férfi töltötte ki, tehát a kitöltést 97,9% -ban az édesanyák vállalták magukra. Ez az adat nagyon magas ugyan, de semmiképp sem meglepő, hisz az anyákra hárul a kisgyermekek nevelésének nagyobb része, ők töltik a mindennapokban a legtöbb időt a gyermekkel és szívesebben válaszolnak a neveléssel kapcsolatos kérdésekre.

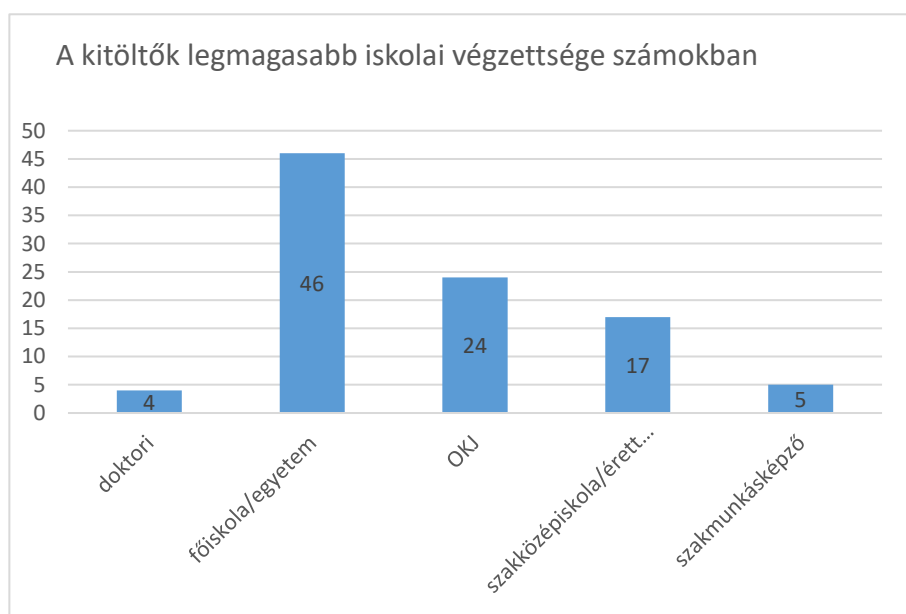
Az életkori megoszlás tekintetében a legfiatalabb korosztályból, mely a 18 – 25 év között volt megadva két kitöltés érkezett. A legmagasabb arányban a 26 – 35 évesek szerepeltek, 60, 4% ez az arány. 36 – 45 éves korosztály 37, 5% -kal képviseltette magát, 45 év feletti kitöltő nem volt. Magyarországon a nők átlagos életkora az első gyermekük születésekor is ebbe a szakaszba esik, ami 2020-ban 29, 8 év volt. A Nyugat- Dunántúl vonatkozásában ez az adat valamivel magasabb, 2019-ben számított adat alapján 30, 5 év (Obádovics – Tóth, 2021). A kitöltők magját tehát a 26 és 45 éve közötti édesanyák adják, hisz a számuk összesen 92 fő.

A következő adat a lakóhely megoszlására vonatkozóan ad információt. A kérdőívre szinte egyenlő arányban válaszoltak a régió falvainak és városainak lakói, utóbbi aránya 2, 2% -kal magasabb, ami 49 kitöltőt jelent. A falvakban, községekben élő kitöltők száma 47 fő.

A régióban a falvakban és városokban megoszló népesség aránya sem tér el nagy mértékben egymástól, saját számítás alapján a városokban a népesség 59, 4%-a lakik, a falvakban, községekben élők a népesség 40,6% -át teszik ki (Gerse – Szilágyi, 2015). Ez az adat a programok elérhetősége szempontjából jelentős befolyásoló tényező.

A következő kérdés a kitöltők legmagasabb iskolai végzettségére vonatkozott. A válaszok megoszlása a diagramon jól látható.

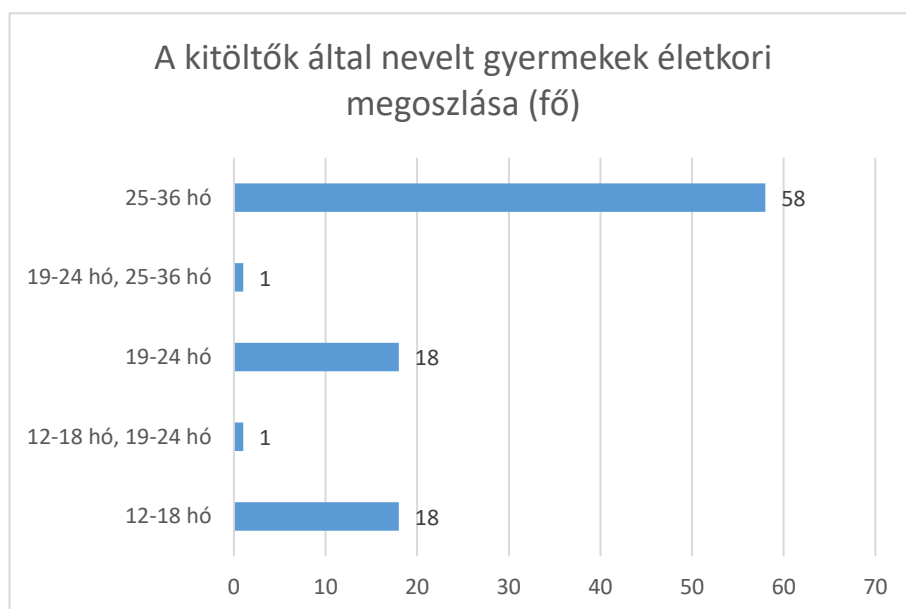
1.ábra: A kitöltők legmagasabb iskolai végzettsége (fő)
(Forrás: Saját szerkesztés)

A legtöbb kitöltő felsőfokú végzettséggel rendelkezik, ez a kitöltők pontosan felét teszik ki. Az érettségivel rendelkező, középfokú végzettségűek is jelentős mértékben megjelentek, számuk 41 fő. Az érettségivel nem rendelkezők kitöltők száma öt fő. Ez az adat jelentős szerepet játszik az olvasóvá nevelés rész elemzésénél, hiszen korábban utaltam rá, hogy az anya iskolai végzettsége nagy befolyással bír a gyermek könyvek iránti érdeklődése, az olvasóvá nevelés terén (Nyitrai, 1995).

Az utolsó tárgyszerű adatra vonatkozó kérdés a családban nevelt 1 – 3 év közötti gyerekek életkorára vonatkozik. Az életkori megoszlást, a 2.számú ábra szemlélteti.

2. ábra: A kitöltők által nevelt gyermekek életkori megoszlása (fő)
(Forrás: Saját szerkesztés)

A legtöbb családban 25 és 36 hónap közötti életkorú kisgyermeket nevelnek, ez 58 kisgyermeket jelent. Egy- és kétéves kor közötti gyerekek száma 36 fő. Két kitöltő két kisgyermeket is nevel az adott korosztályból.

A kérdőív következő kérdéscsoportja a könyvtári környezetben zajló, kisgyermekeknek szóló programokra vonatkozik. Ez a rész a könyvtárlátogatási szokásokra, a programokon való részvételre kérdez rá. A 96 kitöltőből 80 főnek található a lakóhelyén könyvtár és 16 fő lakik olyan településen, ahol válaszaik alapján, nem található lakóhelyükön könyvtár. Ezen válaszolók mindegyike faluban él. A 1997. évi CXL. a muzeális intézményekről és a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvény 64. § értelmében a könyvtári ellátás biztosítási minden önkormányzat kötelezően ellátandó feladata. A törvénynek elégét téve ezeken az állandó szolgáltató hellyel nem rendelkező településeken, a szolgáltatást minden bizonnyal könyvtárbusz látja el.

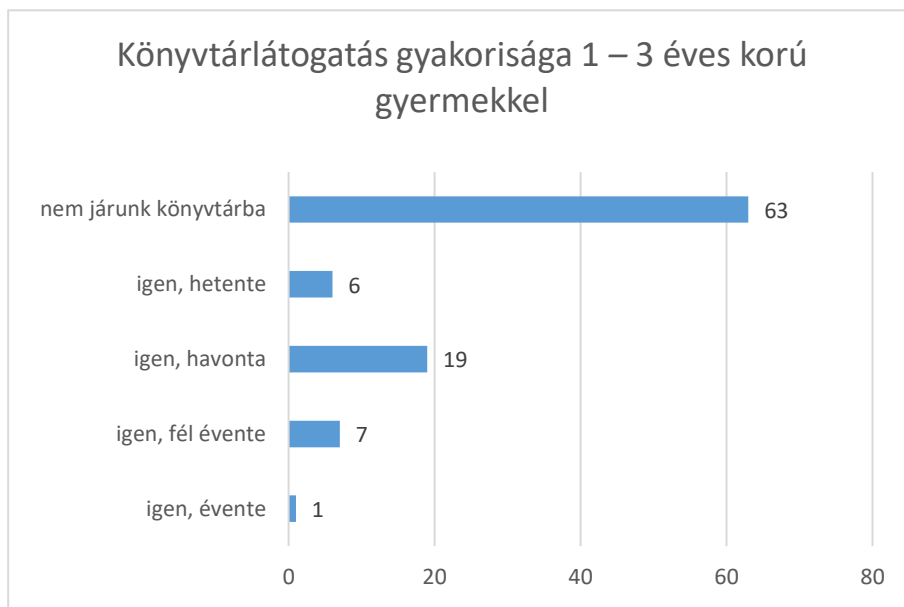
A következő kérdés azoknak a kitöltőknek szolt, akiknek nincs a lakóhelyükön könyvtár. A kérdés arra vonatkozott, hogy amennyiben nincs helyben könyvtár, abban az esetben milyen

messze található a legközelebb eső. Meglepő módon 13 olyan kitöltő válaszolt erre a kérdésre is, akik igen válasszal válaszoltak az előző kérdésre. A két válasz egymásnak ellent mond. Ezeket a válaszokat jelölők valószínűleg félreértelmezték a kérdést vagy válaszaik őszintesége megkérdőjelezhető. A 16 szülő, akik úgy tudják, nincs a lakóhelyükön könyvtár, a következő megoszlásban jelölte a távolságokat, kilenc fő információi szerint a legközelebbi könyvtár 6 – 10 km, öt fő szerint 11 – 20 km, egy fő szerint 1 – 5 km és szintén egy fő szerint 21 – 30 km távolságra van tőlük. Közülük kettő szülőnek van könyvtári tagsága, amely a következő kérdésből derül ki.

A kitöltők nagy százalékának nincs könyvtári tagsága, ez 61 főt jelent. 35 fő rendelkezik csupán könyvtári tagsággal és közülük sem mindenki tartozik a rendszeres könyvtárlátogatók közé. A válaszoló szülők döntő többségének példamutató magatartása a könyvtárhasználatban nem jelenik meg, gyermekeiknek ezáltal nincs lehetősége ezekben a korai években a könyvtári környezettel ismerkedni.

A következő kérdésben felmértem, hogy a szülők látogatják-e a könyvtárat az előzőekben megjelölt 1 – 3 éves korú gyermekükkel, amennyiben igen, azt milyen gyakorisággal teszik. A 96 válasz eloszlását a következő diagram szemlélteti.

3. ábra: Könyvtárlátogatás gyakorisága 1 – 3 éves korú gyermekkel
(Forrás: Saját szerkesztés)

A nem járunk könyvtárba választ adók közt öt olyan fő szerepel, aki annak ellenére, hogy rendelkezik könyvtári tagsággal, mégsem járnak könyvtárba gyermekükkel. Egy fő, aki az

évente választ jelölte, ő szintén rendelkezik könyvtári tagsággal és az igen, fél évente válaszadók közül is hat kitöltő. Ezen információk alapján ők a könyvtár szolgáltatásai közül valószínűleg nem a kölcsönzési szolgáltatást veszik igénybe, hanem egyéb okból, esetleg könyvtári programon való részvétel miatt látogatják meg ilyen gyakorisággal a könyvtárat. Vélhetően szintén ezen magyarázaton alapszik a következő összefüggés. Azon szülők közül, akik nem rendelkeznek könyvtári tagsággal, négy fő mégis látogatja a könyvtárat gyermekükkel, három havonta, egy szülő fél évente, ők minden bizonnyal szintén könyvtári rendezvényen vesznek részt. Érdekes számomra, hogy bár könyvtárlátogatók, de nem beiratkozott olvasók. Remélhetőleg döntésüket pozitív irányba befolyásolják a jövőben a programokon szerzett élményeik, a könyvtári környezet jó légköre, a gyermekkönyvkínálat széles választéka.

A könyvtári tagsággal rendelkező szülők legnagyobb mértékben havonta járnak könyvtárba, ennek oka minden bizonnyal a kölcsönzött könyvek lejáratí határideje, amely a legtöbb esetben 30 nap. Hat család hetente látogatja a könyvtárat. Ők kivétel nélkül rendszeresen részt vesznek kisgyermekeknek való programokon és minden bizonnyal gyakran kölcsönöznek is. Az adatokból kiderül, hogy a kitöltő szülők gyermekeinek 73, 9% -a nem éli át a szülővel közös könyvtárhasználat élményét, a helyben történő közös mesélést, könyvnézegetést. Ez az adat hasonló eredményeket mutat a 2017-es olvasáskutatás eredményéhez, miszerint a legfiatalabb, mért 3 – 5 éves korosztály 91, 1% -a soha nem olvas könyvtárban (Gombos, 2019).

Fontosnak tartottam megkérdezni a szülőktől, hogy amennyiben nem járnak könyvtárba, mi ennek az oka. A válaszadóknak általam megjelölt válaszok közül lehetett választani, de lehetőséget adtam a saját válasz adására is. A legtöbb válasz az inkább megveszem a könyveket, amikre szükségünk van lehetőségre érkezett, ezt a szülők 66% -a választotta. Meglepő számomra ez az adat, hisz a gyermekkönyvek ára rohamosan emelkedik. Emellett ugyanakkor fontosnak tartom az otthon kialakított kis könyvtár meglétét is. A leghasznosabb olyan könyveket beszerezni a házi könyvtárba, amely a kisgyermek számára kedvessé vált, így kiküszöbölhető az olyan könyvek megvétele, amely nem kelti fel a gyermek érdeklődését. Ennek nagyon jó módja, ha előzőekben a könyvtár által megismerkedhet a gyermek és a szülő különböző könyvekkel és végül azokat szerzik be, amelyek mindkettőjük tetszését elnyerték. Második leggyakoribb válasz a még kicsi a könyvtárhoz lehetőség volt. Az adatok nem mutatnak egy olyan egységes életkort, ami meghatározná, hogy mely kortól tartják kicsinek a gyermeket a könyvtárhoz.

Legtöbben a 2 és 3 év közötti gyermekeiket is kicsinek tartják, de vannak, akik az ennél fiatalabb életkorokat jelölték. Korábbiakban hivatkoztam rá, hogy a könyvtári szolgáltatások egyik kiemelt célcsoportja a három év alatti kisgyermekek (*Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers*, 2007). Szükség van tehát a szülők informálására, tudatosítására a koragyermekkorai hatások jelentőségéről, a literációs fejlődést elősegítő tevékenységekről, színterekről. Harmadik leggyakoribb válasz a nincs idő rá volt. Mindössze egy jelölés érkezett arra a lehetőségre, hogy gyermekem nem érdeklik a könyvek.

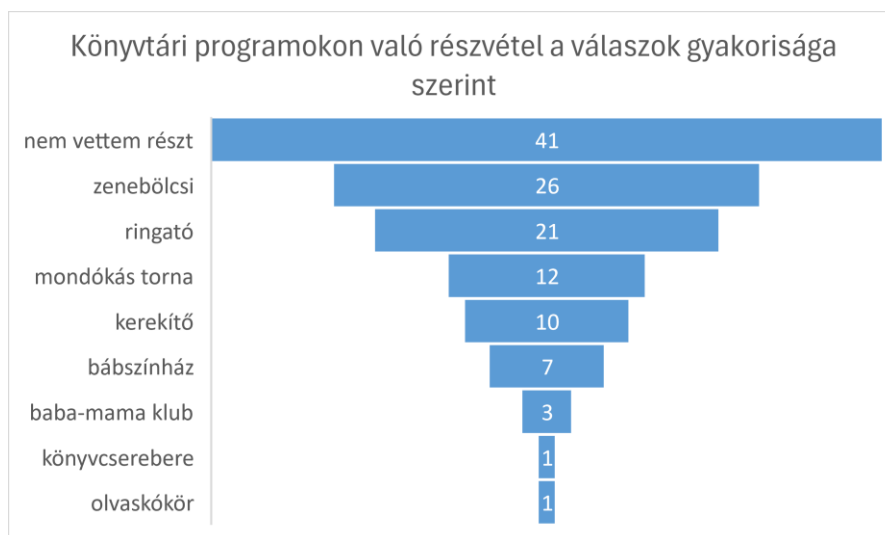
Annak ellenére, hogy a kérdőívet kitöltő szülők többsége nem rendelkezik könyvtári tagsággal és kisgyermekeikkel sem látogatják a könyvtárat, nagy többségben mégis ismernek olyan programokat, amelyek ebben a környezetben zajlanak. A 96 válaszadóból 32 fő jelölt nem választ, 64 szülő ismer az általam megadott programok közül legalább egyet és olyan kitöltő is volt, aki saját választ adott. Legtöbbször jelölt válasz Gróh Ilona nevéhez fűződő, országos hálózatu *Ringató* foglalkozások, majd ezt követték különböző zenébölcsi foglalkozások, majd J. Kovács Judit alapította, *Kerekítő* program, amely szintén országos hálózattá nőtt. Ezután a mondókás torna következett, majd a bábszínház és a papírszínház, ez utóbbi csupán nyolc jelölést kapott. A legtöbbszor jelölt programok egyéb, nem könyvtári környezetben is zajlanak a régió belül és bár a kérdés a könyvtári környezetben zajló programokra kérdezett rá, mégis valószínűsíthető, hogy a kitöltők egy része más forrás által ismeri ezeket a programokat. A papírszínházi előadás, mely legtöbb esetben könyvtárak által szervezett program a legkevesebbet jelölt válasz lett. A papírszínház egyre szélesebb körben használt módszer, a szülők körében még azonban kevésbé ismert és létezik ugyan a három év alatti korosztálynak való változata, mégis inkább célzott korosztálya az óvodás kortól kezdődik.

A válaszadók 67, 5% - a tartja kifejezetten hasznosnak az ismert programokat, 22, 1% hasznosnak 10, 4% közepesen hasznosnak. Az egyáltalán nem és kevésbé hasznos válaszokat jelölő egyes és kettes értékeket senki nem választotta. Ez a kérdés a következővel összefüggésben vizsgálendő.

A következő kérdés ugyanis arra kérdez rá, hogy részt vett-e már a kitöltő gyermekével könyvtári környezetben zajló programon és pontosan melyiken.

A válaszokat a 4.számú diagram ábrázolja.

4.ábra: Könyvtári programokon való részvétel a válaszok gyakorisága szerint
(Forrás: Saját szerkesztés)

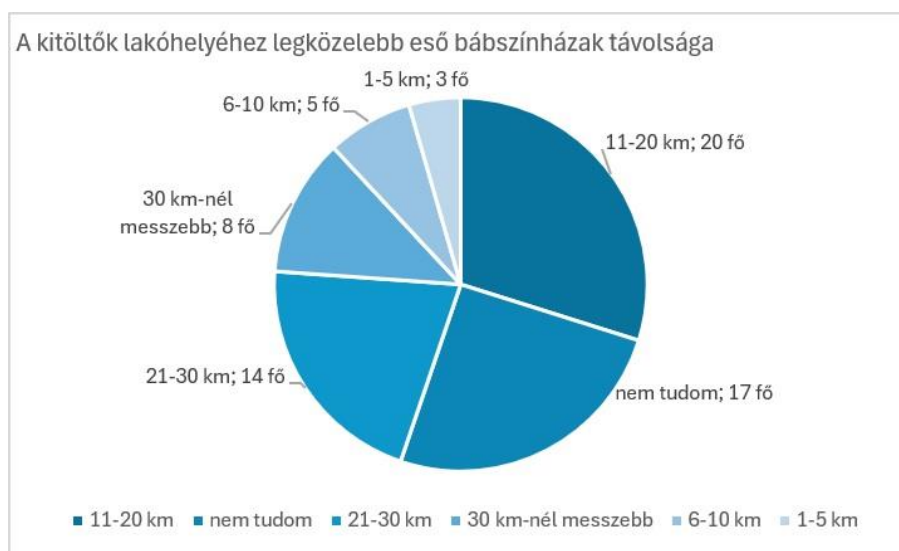
Az eredmények alapján, a válaszadók 42% - a nem vett részt gyermekével ilyen programon, annak ellenére, hogy mindegyik válaszoló legalább közepesen hasznosnak gondolja a könyvtári környezetben zajló programokat. A válaszadók által leggyakrabban látogatott programok a különféle zenebölcsi foglalkozások és a *Ringató*.

A programokon részt vevő kitöltők a részvétel gyakorisága szempontjából, legnagyobb arányban a hetente választ jelölték, ez az arány 27, 1%. A második legtöbbször előfordult gyakoriság a havonta válasz volt, 22, 9%. Fél évente és évente válaszokra minimális jelölés érkezett, 5, 2% illetve 3, 1% válaszolt így. A programokon való részvétel gyakorisága fontos befolyásoló tényező. A rendszeresség, az irodalmi élmények szempontjából is jelentős, hisz a minél többször átélt élmény tud megfelelő hatást elérni. Nagykutas könyvtárossával készített interjú (2. számú melléklet) is kiemeli ennek meghatározó mivoltát. A könyvtári környezetben zajló rendszeres programok meghatározzák az olvasóvá nevelést, azonban ehhez havonta több alkalommal szükségeltetik. A témakör utolsó kérdéséből az derül ki, hogy számottevő többségnek tetszenek az említett programok.

A következő kérdések a bábszínházi környezetben zajló, kisgyermekeknek szóló programokra vonatkoztak. Ez a kérdéscsoport tematikájában hasonlóan felépített, mint az előző, nyolc kérdést tartalmaz.

Az első kérdésnél arra voltam kíváncsi, hogy a válaszadók hány százalékának található a lakóhelyén bábszínház. A régióban három városban található állandó játszóhellyel rendelkező bábszínház Zalaegerszegen, Szombathelyen és Győrben. A 96 válaszadóból 29-en jelölték igent, ők tehát a városok valamelyikében élnek. 67 kitöltő pedig a régió egyéb településein él. A következő kérdés a távolságra vonatkozott, amely a bábszínházak elérhetőség szempontjából játszik szerepet. A válaszokat az 5. ábra szemlélteti.

5.ábra: A kitöltők lakóhelyéhez legközelebb eső bábszínházak távolsága
(Forrás: Saját szerkesztés)

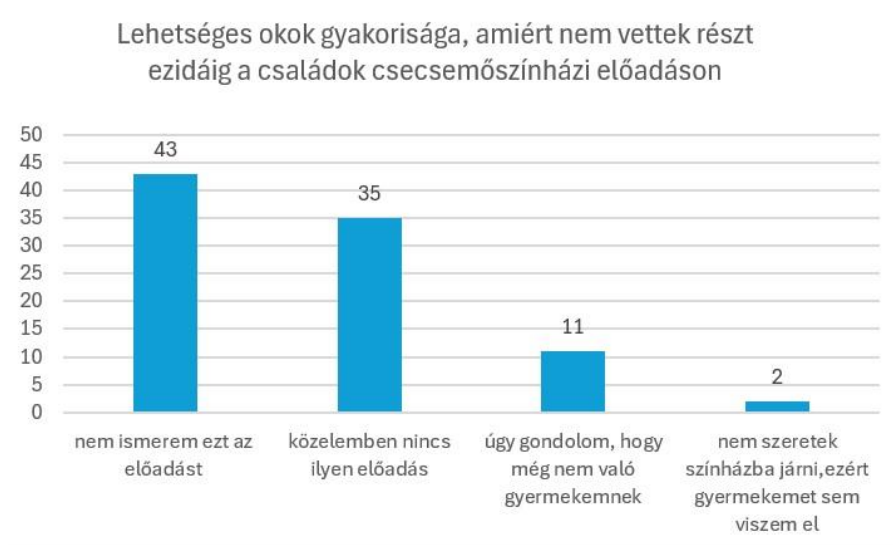
A kérdésre négy olyan válaszadótól is érkezett válasz, akinek van a lakóhelyén bábszínház, így az ő válaszukat nem vettem figyelembe. 67 értékelhető válasz érkezett a kérdésre, érdekesnek találom, hogy a második leggyakoribb válasz a nem tudom lehetőség volt. A válaszadók negyedének nincs információja arról, hogy amennyiben bábszínházba szeretné vinni a gyermekét, arra hol van legközelebb lehetősége. Ebből az következik, hogy ezek a családok még nem voltak bábszínházban. Nem találtam lényeges összefüggést a nem tudom válaszok és a lakóhely típusa, sem a szülők iskolázottsága között. Két olyan megyeszékhelyen élő szülő is ezt a lehetőséget választotta, akik ez előző kérdésnél is nem választ

jelöltek, tehát nincs információjuk arról, hogy lakóhelyükön működik bábszínház. A 21 km-nél messzebb távolságokat megjelölők nehezebb helyzetben vannak az elérhetőség szempontjából, hisz kisgyermekkel ekkora távolság megtételéhez mindenképp gépkocsi szükséges.

A csecsemőszínház elterjedését, a szülők körében lévő ismertségét kutatja a következő kérdés: Ismeri-e a bábszínházak programjaiban található Csecsemőszínházi (vagy más néven Aprók színháza, Babaszínház, Pöttöm színház) előadást, mely a legkisebb (3 év alatti) korosztálynak szól? Három alternatíva közül tudtak választani a kitöltők: ismerem, vettem is részt már ilyen előadáson/ hallottam/olvastam már róla, de nem vettem részt/nem ismerem. 63, 5% nem ismeri a kérdésben szereplő csecsemőszínházat, annak ellenére, hogy a 2007 óta elérhető a régióban. Igaz, ekkor még egyedül Győrben, azonban 15 éve jelen van Szombathelyen és 8 éve Zalaegerszegen is. 24% hallott már a három év alattiak számára készült előadásokról és 12, 5% vett részt rajtuk, ez csupán 12 főt jelent. A csecsemőszínház élményében részesülő családok és a bábszínházak lakóhelytől való távolsága közt összefüggés mutatkozik, ugyanis senki nem lakik közülük a bábszínháztól 30 km-nél messzebb. Ugyanígy összefüggés van a csecsemőszínházat látogató szülők és végzettségük közt. A válaszadók közül tíz fő felsőfokú végzettséggel rendelkezik.

Fontosnak tartottam megkérdezni, hogy amennyiben nem vett részt, az mi okból történt. A válaszok gyakoriságát a 6. számú diagram mutatja.

6.ábra: Lehetséges okok gyakorisága, amiért nem vettek részt ezidáig a családok csecsemőszínházi előadáson
(Forrás: Saját szerkesztés)

A diagramon olvasható válaszok, általam megjelölt lehetőségek voltak. Az eredmények nem okoztak meglepetést, hiszen azok vannak többségben, akik nem ismerik a csecsemőszínházat és nincs a közelükben lehetőség ilyen előadáson részt venni. Megjelenik a számadatok között, bár kisebb számban, az a tény, hogy a köztudatba nehezen férkőzik be a három év alattiaknak szóló színház, valamint a szülői felelősség és mintanyújtás. A szülők színházzal kapcsolatos érzései és élményei vagy azok hiánya úgy gondolom, nagyobb befolyással bírnak, mint az a kérdésekben megmutatkozott. Egyéni válaszok írására is volt lehetőség. Megjelenik egy-egy válaszban az időhiány, az előadások ritka gyakorisága és egy válaszadó köszönetét fejezte ki, hogy tippet kapott a szabadidő minőségi eltöltésére.

A csecsemőszínházi előadások a részt vevő szülők körében nagyon kedveltek, mindegyik válasz azt tükrözi, hogy tetszett nekik az előadás.

A kérdőív harmadik része a kisgyermeket nevelő családok irodalmi-anyanyelvi nevelését, szokásait, literációs környezetét kutatja. A befejező szakasz 12 kérdést foglal magába.

Kíváncsi voltam arra, hogy a szülők körében mennyire elterjedt nézet, hogy a szakemberek ajánlása alapján, a gyermekek olvasóvá nevelését a lehető legkorábbi időszakban érdemes elkezdni. A legmeghatározóbb időszak a korai évekre tehető. 96 válasz érkezett a kérdésre, általam megadott lehetőségek közül lehetett választani, melyek tartalmazták az egyéni válasz lehetőségét is. Az alábbi lehetőségeket adtam meg: születése előtt 9 hónappal, születésétől kezdve, 6 hónapos kortól, 1 éves kortól, 1,5 éves kortól, 2 éves kortól, óvodás kortól, iskolás kortól. Az eredmény a 7. ábrán látható.

7.ábra: A szülők véleményének megoszlása az olvasóvá nevelés kezdetére vonatkozóan
(Forrás: Saját szerkesztés)

Az eredmények százalékos megoszlása azt mutatja, hogy a kitöltő szülők legnagyobb százaléka (40, 7%) szerint születéstől kezdve ajánlatos elkezdni az olvasóvá nevelést, második helyen (18,8%) szerepel a születés előtt 9 hónappal lehetőség. A kitöltők több, mint felének véleménye egyezőséget mutat tehát a szakemberek álláspontjával. A többi lehetőségre adott válasz megoszlik a kitöltők 40, 5%-a között. Ezen lehetőségek közül legnagyobb százalékban az 1 éves kortól lehetőség szerepel, amit a 6 hónapos kortól válasz követ a sorban. Nagyon kevés válasz érkezett a 1, 5 éves, a 2 éves és az óvodáskortól lehetőségekre. Senki nem jelölte az iskoláskortól választ. A válaszok tükrözik, hogy az olvasóvá nevelés elsősorban a család feladat, amiben az intézmények kiegészítő, támogató szerepet játszanak.

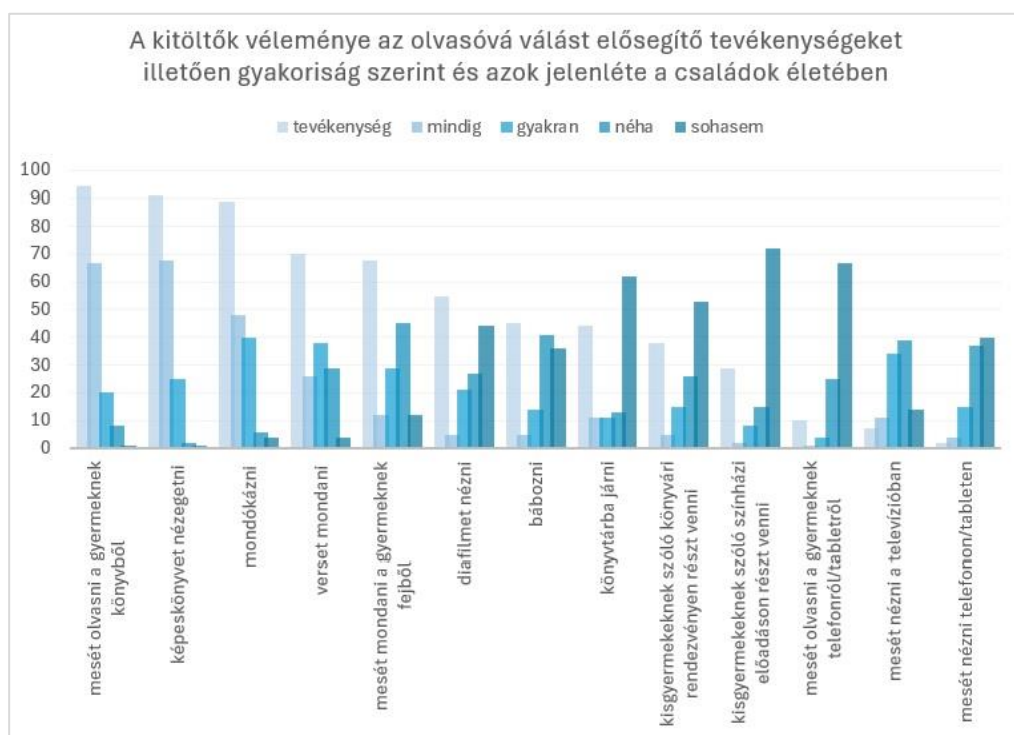
A hároméves kor alatt kezdett olvasóvá nevelés fontosságára kérdez rá a következő kérdés. A válaszok tükrözik az előző kérdés eredményeit. A kitöltők 92, 7% - a tartja fontosnak vagy nagyon fontosnak. Hat válaszadó jelölt csupán közepesen és egy fő kevésbé fontos értéket jelölő számot.

A harmadik kérdés a környezet befolyásoló mivoltát kutatja az olvasóvá válásra. A válaszadók döntő többsége szerint (87,6%) nagyon befolyásoló az a környezet, ami körül veszi a gyermeket. Véleményük megegyezik Juhász (2017) állításával, miszerint olvasóvá válni csak olvasó környezetben lehet. A környezet döntő befolyásoló erővel bír. Kilencen jelöltek csupán közepes értéket, és egy válaszadó szerint egyáltalán nem befolyásolja a környezet az olvasóvá válást.

A következő kérdés alkalmával lehetőséget adtam a szülőknek, hogy jelöljék be, a felsorolt lehetőségek közül, véleményük szerint, melyek azok, amik segítenek az olvasóvá nevelés megalapozásában. A 8. számú diagram a jelölt tevékenységeket mutatja azok gyakorisága szerint, valamint a következő kérdésre adott válasz alapján kapott eredményeket azok jelenlétére vonatkozóan. Több lehetőség jelölésére is alkalom nyílt, így az eredmények gyakoriság szerint kerültek feldolgozásra. Legtöbbször a könyvből való meseolvasás jelent meg, majd a közös képeskönyv nézegetés és a mondókázás. Ezek a lehetőségek szinte az összes válaszadó szerint segítik az olvasóvá nevelést. A mesélés, képeskönyv nézegetés, mondókázás hatása a nyelvi fejlődésre, ezáltal az olvasóvá válásra már nemcsak a szakemberek, de a szülők számára is evidencia. Már valamivel kevesebben, de még mindig döntő többség jelölte a versmondást és a fejből való mesélést. Érdekes számomra, hogy ezekre a lehetőségekre kevesebb jelölés érkezett. A válaszolók körülbelül fele gondolja úgy, hogy a diafilmezés, a bábozás és a könyvtárlátogatás is jó lehetőségek az olvasóvá nevelés megalapozása terén. A sorban a

könyvtári programokon és a csecsemőszínházi programokon való részvétel következik, körülbelül 30%-os jelölési aránnyal. Legkevesebb jelölést a mesét olvasni a gyermeknek okoseszközzel, mesét nézni a televízióban és a mesét nézni okoseszközön lehetőségek kapták. Kevesen ugyan, de vannak, akik úgy gondolják, hogy ezek a tevékenységek is segítik az olvasóvá válást. A vélemények megjelölését konkrét kérdés követte. Arra voltam kíváncsi, hogy az előzőekben is megadott lehetőségek közül, melyek és milyen gyakran jelennek meg a családok életében.

8. ábra: A kitöltők véleménye az olvasóvá válást elősegítő tevékenységeket illetően gyakoriság szerint és azok jelenléte a családok életében
(Forrás: Saját szerkesztés)

A lehetőségek mindegyikénél jelölni kellett a sohasem, néha, gyakran és mindig válaszok valamelyikét. A kitöltők 68% -a a meseolvasás, könyvnézegetés tekintetében a mindig választ jelölte, ami az én értelmezésemben napi szintű tevékenységet jelöl ezeknél a lehetőségeknél. Ez az eredmény az előző kérdésre adott válasszal összhangban van. Az eredmények a 2017-es országos reprezentatív felmérés eredményeit is megerősítik, miszerint a 3 – 5 éves korosztály 56,4% -ának meséltek szüleik napi gyakorisággal. Tóth (2017) az eredmények értékelésénél ugyanakkor felhívja a figyelmet a szülők által adott válaszok pozitív irányba tör-

ténő torzítására is. A Nyugat-Dunántúl régióban élő kitöltők az említett felmérésben a legjobb eredményt érték el a napi rendszerességű meseolvasás tekintetében. Ez alapján hazánk leginkább elkötelezett mesélői a régió megyéiben élnek (Tóth, 2018). Nem találtam összefüggést a meseolvasás gyakorisága és a szülők végzettsége, sem lakóhelye között. A napi gyakoriságú mesélés, képeskönyvnézegetés ugyanúgy megjelenik a középfokú és a felsőfokú végzettségű kitöltők esetében, attól is függetlenül, hogy városban vagy falun laknak. Ez az eredmény eltér Tóth (2017) által a 3 – 5 éves korosztály tekintetében megállapított összefüggéstől, miszerint a vizsgált korosztályban a magasabb iskolai végzettség és városi lakóhely meghatározó tényező a napi rendszerességű meseolvasás tekintetében. A mondókázás esetében a mindig választ jelölők aránya a válaszadók éppen fele. A fejből való versmondás lehetőségénél leggyakoribb a néha válasz volt, annak ellenére, hogy döntő többség úgy gondolja, hogy segíti az olvasóvá válást, ennek ellenére mégis néha kerítenek rá alkalmat. Ezzel ellentétben verset, gyakran mondanak a szülők gyermekeiknek. 92 válaszadó sohasem vagy csak néha olvas mesét okoseszközzel, illetve telefonon vagy tableten történő mesenézése aránya is hasonlóan alakul. A mesét nézünk a televízióban lehetőségénél a néha volt a leggyakrabban adott válasz. Nagy valószínűséggel itt is számolnunk kell a torzítás lehetőségével. Napjainkban tapasztalható ugyanis, hogy a televízió előtt töltött idő növekedése mellett, az IKT⁹ eszközök használatának gyakorisága is nő, használói között pedig egyre gyakrabban jelenik meg a legfiatalabb korosztály. Kiugróan magas volt a sohasem válaszok aránya a bábozás, a könyvtárlátogatás, a könyvtári programokon és a csecsemőszínházi előadásokon való részvétel esetében. Ezek a válaszok összefüggésben állnak a kérdőív első, illetve második részében eredményül kapott alacsony részvételi arányokkal.

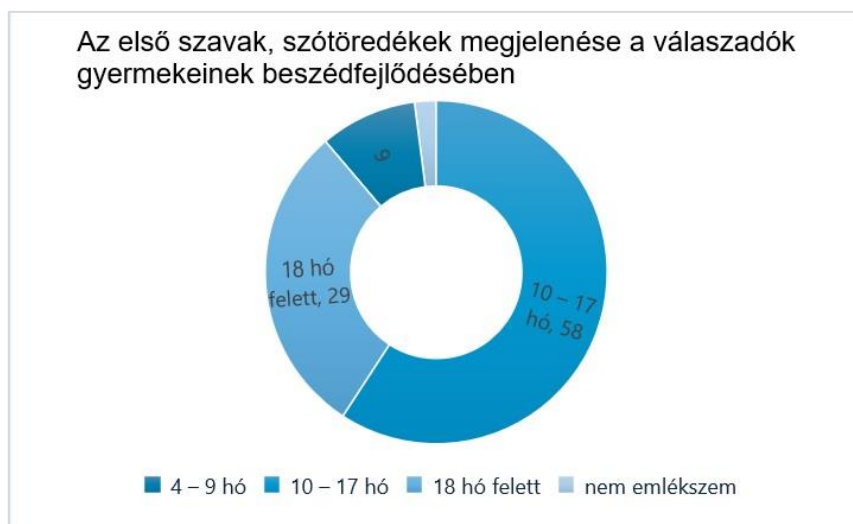
A következő két kérdés a gyermekek és a felnőttek irodalom iránti érdeklődésére irányult. A két kérdés egymáshoz való viszonyát vizsgálva megállapítható, hogy a gyermekek irodalom iránti érdeklődése magasabb, mint a felnőtteké. Öröndetes, hogy az egyáltalán nem érdekel az irodalom értéket képviselő 1-es számot sem gyermekeik, sem saját magukra vonatkozóan nem jelölték.

⁹ Infokommunikációs technológia rövidítése.

Ezt követően azt kérdeztem a szülőktől, hogy gyermekük mennyi idős korában jelentek meg az első szótöredékek, szavak. A 9. ábra mutatja a válaszok megoszlását.

9. ábra: Az első szavak, szótöredékek megjelenése a válaszadók gyermekeinek beszédfejlődésében

(Forrás: Saját szerkesztés)

Általánosságban elmondható, hogy az első szavak, szókezdemények a gyermekek egy éves kora tájékán jelennek meg. A válaszadóknak egyéni válaszok megadására volt kizárólagosan lehetőségük. A 96 válaszadóból 58-an írtak válaszként 10 és 17 hónap közötti kort. A gyermekek, több mint fele az átlagos beszédfejlődés kategóriába tartozik. Később jelentek meg az első szótöredékek, szavak 29 gyermek esetében. A megkérdezett szülők gyermekeinek tehát csaknem harmadának beszédfejlődése kisebb vagy nagyobb mértékben eltér a normális fejlődési ütemtől. A szülők közül ketten nem emlékszem, kilencen pedig irreálisan alacsony életkort jelöltek meg. A gyermekek esetében alátámasztható Lukács – Kas (2011) állítása, miszerint egyre gyakoribb a beszédfejlődés elmaradása. A válaszadók között mindössze nyolc akadt, aki rendszeresen vesz részt kisgyermekeknek szóló könyvtári programokon és csecsemőszínházi előadásokon, esetükben elmondható, hogy gyermekik fejlődésében az első szavak megjelenése 10 – 12 hónapos kor közé tehető, továbbá beszédfejlődésük minden esetben gyorsabb ütemű. A következő kérdésre ugyanis, miszerint gyermekeik beszédfejlődése véleményük szerint milyen ütemben zajlik, mindannyian az átlagosnál gyorsabb választ jelölték. Közös jellemzője a válaszadóknak, hogy mindannyian felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. Lakóhelyüket tekintve azonban nincs egyezés, három család megyeszékhelyen, öt pedig falun él.

Arra a kérdésre, hogy gyermeke beszédfejlődését mennyire tudatosan segíti, követi figyelemmel, a válaszadók 59,4 %-a jelölte az 5 fokozatú skálán az ötös értéket, 33,3% a négyes és 7,3% a hármas számot. Egyes és kettes értéket egy válaszadó sem jelölt.

A következő kérdés is ehhez kapcsolódott, miszerint milyen tevékenységet végeznek gyermekük beszédfejlődése érdekében. A kérdésre érkező válaszokat a 10. diagram ábrázolja.

10. ábra: A gyermek beszédfejlődésének érdekében végzett tevékenységek gyakorisága
(Forrás: Saját szerkesztés)

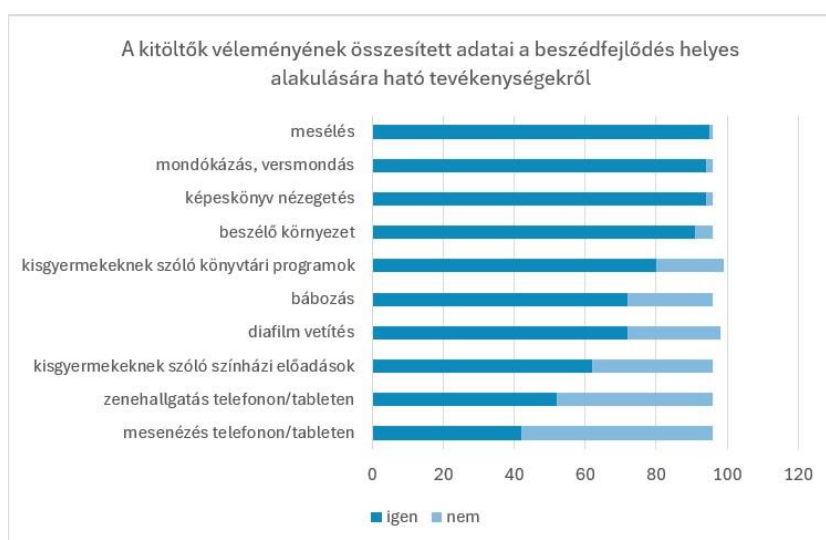

Több válasz is jelölhető volt az általam felkínált lehetőségek közül és ezúttal is adtam módot saját válasz rögzítésére. 96 válaszadóból 90-en jelölték a mondókázás, versmondás lehetőséget, amelyet a képeskönyvnézegetés, személyre szóló beszélgetés, beszélő környezet kialakítása válaszok szorosan követnek. A rendszeres meseolvasás is megközelíti ezt az értéket. A vers, a mondóka, a mese és a beszélgetés a válaszok alapján jelen van tehát a családok életében, majdnem minden kitöltő végzi ezeket a tevékenységeket gyermekük beszédfejlődése érdekében. Énekes, mondókás foglalkozásokon a megkérdezettek 51% -a vesz részt, ez 49 főt jelent, támogatva ezzel a beszédfejlődést. A diafilmezés a válaszadók körülbelül harmadánál, a bábozás negyedénél jelent meg. Csecsemőszínházi előadásokat a válaszadók 9,4% -a látogatja. Ezeket a tevékenységeket a kisgyermekek nagyon szeretik, általuk tapasztalatokat és élményeket szereznek, miközben a figyelmük, fantáziájuk is fejlődik. Azokban a családokban, akik ez utóbbi tevékenységeket is jelölték nagy hangsúlyt fektetnek az irodalmi-művészeti

élményekre, melyek pozitívan befolyásolják a későbbi olvasás elsajátítása, az olvasóvá válást (Szinger, 2019a; Nyitrai, 2022). A nem végzem semmilyen tevékenységet csupán két fő jelölte. Egyéni válaszok közt megjelent a pedagógiai szakszolgálat fejlesztésén való részvétel, az otthoni éneklés és a torna.

A kérdőív végén feltettem a szülőknek a kérdést, miszerint az általam felsorolt tevékenységeknek van-e szerepe a beszédfejlődés helyes alakulása szempontjából. Minden tevékenységnél igen, illetve nem választ lehetett jelölni. Az eredmény a 11. ábrán látható.

11. ábra: A kitöltők véleményének összesített adatai a beszédfejlődés helyes alakulására ható tevékenységekről
(Forrás: Saját szerkesztés)

A kitöltők nagyobb százalékban gondolják, hogy van szerepe a beszédfejlődést nézve a mesélésnek, mondókázásnak, versmondásnak, képeskönyv nézegetésnek, a beszélő környezetnek, a könyvtári programoknak, a bábozásnak, a diafilm vetítésnek és a csecsemőszínházi előadásoknak. A válaszadók több, mint fele gondolja úgy, hogy okostelefonon, tableten való zenehallgatás is hozzájárul a beszéd fejlődéséhez, 52 fő jelölte az igen, 44 fő a nem választ. Ezen az eszközökön való mesenézés tekintetében megfordult a válaszok aránya, 54 fő jelölt nem lehetőséget és 42 fő válaszolt igennel. Annak ellenére, hogy a kitöltők nagyobb számban vélekednek úgy, hogy a kisgyermekeknek szóló könyvtári és színházi programok előnyösen hatnak a beszéd fejlődésére, nem vesznek részt ilyen arányban ezeken a programokon, nem élnek ezek lehetőségeivel. Érdekes számomra az utolsó két tevékenység tekintetében kapott válaszok eredménye.

4.4. Következtetések és javaslatok

A dolgozat eredményei alapján és az irodalommal való összevetés eredményeként az alábbi következtetések állapíthatók meg.

1. A kora gyermekkor, ezen belül is az első három év felértékelődését, a koragyermekkor hatásokat, tapasztalatokat és környezet fejlődést befolyásoló mivoltát figyelembe véve a könyvtárak, színházak kínálatában megnövekedett a célzottan három év alatti korosztályt és szülőket megszólító programok száma. Kutatásom alapján elmondható, hogy egyre több könyvtár tartja ugyan kiemelt célcsoportjának a három év alatti kisgyermeket, a lefedés az általam vizsgált régió városi könyvtárainak viszonylatában közel sem teljes. A nyugat-dunántúli állandó játszóhellyel rendelkező bábszínházak tekintetében országos a lefedettség, így a régióban található bábszínházak mindegyike kínál előadásokat a korosztálynak, felismerve az ebben az időszakban szerzett élmények, tapasztalatok meghatározó voltát.

2. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy a mesélés, képeskönyv nézegetés, mondókázás hatása a nyelvi fejlődésre, ezáltal az olvasóvá válásra már nemcsak a szakemberek, de a szülők számára is evidencia. A könyvtári környezetben zajló programok ezekre a tevékenységekre alapoznak. A csecsemőszínházi előadások fő eleme szintén a ritmus, a történethez sok esetben hívják segítségül a mondókák, versek világát. Közös céljuk, hogy élményt nyújtsanak, szórakoztassanak. Emellett a szakirodalom alátámasztja ezeknek a programoknak fejlődést segítő indirekt hatását, az olvasóvá nevelést segítő szerepét. A köztudatba ugyanakkor nehezen férkőzik be a három év alattiakat megszólító könyvtári szolgáltatások és csecsemőszínházi előadások léte és utóbbi fejlődésre gyakorolt hatása.

3. Az irodalom és a kutatás alapján megállapítható, hogy a kisgyermeket és ezáltal a családokat megcélzó programokon való részvétel tekintetében nagyon sok múlik a szülők gondolkodásán, szociokulturális hátterén, valamint a programok elérhetőségén, kínálatán. A Nyugat-Dunántúl biztosította lehetőségek leginkább a városokban és a városokhoz közel élőknek nyújtanak lehetőséget a részvételre. A válaszadók tekintetében elmondható, hogy míg a könyvtárak hollétéről van tudomásuk a szülőknek, ugyanakkor a kitöltők negyedének nincs információja a legközelebb eső bábszínházról. Ezen információk hiánya, a lakóhely típusával, sem a szülők iskolázottságával nem függ össze.

4. A Nyugat-Dunántúl régióban élő családok anyanyelvi-irodalmi nevelési szokásairól elmondható az adatok alapján, hogy életükben gyakori tevékenységként jelen van a képes-

könyvnézegetés, mondókázás, versmondás, meseolvasás és igyekeznek beszélő környezetet kialakítani. A mondókás, énekes foglalkozáson való részvétellel már kisebb arányban támogatják a beszédfejlődést. A családok a legkevesebb hangsúlyt fektetik az olyan irodalmi-művészeti élményekre, mint a bábozás, csecsemőszínházi előadás. Annak ellenére, hogy a kitöltők nagyobb számban vélekednek úgy, hogy a kisgyermekeknek szóló programok előnyösen hatnak a beszéd fejlődésére, ezeken a programokon való részvétel aránya a kérdőívet kitöltők között alacsony. A könyvtárosokkal és színházi szakemberekkel készült interjúban közölt népszerűséget a válaszok nem tükrözik.

5. Az eredmények alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a szülők nincsenek tudatában annak, hogy a könyvtári szolgáltatások egyik kiemelt célcsoportja a három év alatti kisgyermek és nem ismerik a legkisebbeknek szóló csecsemőszínházi előadásokat. A szülők döntő többségének példamutató magatartása így nem jelenik meg, gyermekeiknek ezáltal nincs lehetősége ezekben a korai években az adott közeggel ismerkedni. A könyvtári környezetben zajló programok ismertek ugyan a szülők körében, az eredmények alapján azonban valószínűsíthető, hogy a kitöltők nagy része más forrás által ismeri ezeket. A csecsemőszínház részvételi aránya alig tíz százalékos. Összefüggés állapítható meg a csecsemőszínházat látogató szülők és végzettségük közt. Elmondható, hogy leginkább a felsőfokú végzettségű szülők látogatják gyermekükkel közösen az előadásokat.

6. A szakirodalom alapján az első szavak, szókezdemenyek a gyermekek egyéves kora tájékán jelennek meg. A kérdőív eredménye alátámasztja, hogy egyre gyakoribb a beszédfejlődés elmaradása. A válaszadók között mindössze nyolc akadt, aki rendszeresen vesz részt kisgyermekeknek szóló könyvtári programokon és csecsemőszínházi előadásokon, gyermekeik beszédének fejlődése minden esetben gyorsabb ütemű. A mintában olyan kevés arányban voltak jelen a programokban rendszeresen résztvevő szülők, hogy nem vonható le végső következtetés ennek kapcsán a nyugat-dunántúli populációra nézve. A mintára vonatkozóan azonban megállapítható és alátámasztható, hogy a foglalkozásokon, előadásokon való rendszeres részvétel serkentően hat a beszéd fejlődésére, pozitívan befolyásolja az irodalmi műfajok iránti érdeklődést, ezáltal nagyban hozzájárul az olvasóvá nevelés megalapozásához. A programokon rendszeresen részt vevő szülők kivétel nélkül felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. A magasabb végzettségű édesanyák tehát, több módon is igyekeznek kialakítani az irodalommal való jó kapcsolatot, fontosabbnak tartják az élményszerű olvasóvá nevelést, ezáltal nagyobb befolyással vannak a későbbi olvasóvá válásra.

A következtetések megállapítását követően az alábbi javaslatok fogalmazhatóak meg.

1. Az eredmények alapján szükség van a korai olvasóvá nevelést támogató intézményes lehetőségekre, gyakorlatokra való figyelem felkeltésére, azok népszerűsítésére. Ennek szükségességét alátámasztja, hogy a témában megjelenő, összefoglaló tanulmány ezidáig nem készült, valamint a szülők körében végzett kutatás eredménye az említett programok ismertségére vonatkozóan.

2. A témával kapcsolatos információk, ismeretek és tudás bővítése, valamint a joggyakorlatok felkutatása és bemutatása céljából a kisgyermekeknek szóló színházi és könyvtári programokról, részvételi arányokról és azok fejlődésre gyakorolt hatásairól javasolt egy nagyobb mintaszámú, az ország egyéb régióit feltáró kutatás elvégzése.

3. A következtetések alapján indokolt a szülők informálása, tudatosítása a literációs fejlődést elősegítő tevékenységekről, színterekről. Ez a kötelezettség elsősorban a szakemberek felelőssége, feladatuk a folyamat támogatása, közvetett és közvetlen segítése.

4. Javasolt a Nyugat-Dunántúl régióban lévő színházak által rendezett csecsemőszínházi előadások gyakoriságának növelése. A régióban található könyvtárak kisgyermekeknek szóló programjainak bővítése, azzal a céllal, hogy a foglalkozások könyvtári környezetben való elérése minden család számára könnyen hozzáférhető legyen. Jó alapul szolgálnak erre a dolgozatban bemutatott joggyakorlatok. Az említett programok jómagam, mint kistélepülési könyvtáros előtt is követendő példaként szerepelnek.

5. Összefoglalás

A dolgozat bemutatta, hogy családi és intézményi kereteken belül is sokat tehetünk azért, hogy a gyermekből kultúrára nyitott, olvasni szerető felnőtt váljon. Az olvasóvá nevelés támogató tevékenységeként, esetenként meghatározó eszközékként tekintett az intézményes programokban rejlő lehetőségekre. Kisgyermeknevelő szakemberként úgy vélem, hogy ezek a lehetőségek, jó kiegészítésként szolgálják a családban és a bölcsődében végzett tevékenységet az olvasóvá nevelés terén.

Szakdolgozatom fókuszba állította a kisgyermek olvasóvá nevelésének kérdéseit. Vizsgálta, miként járulnak hozzá ezek a programok az olvasás megszerettetéséhez, az olvasóvá neveléshez. Rövid kutatásomon keresztül képet kaptam a Nyugat-Dunántúl régió tekintetében a kisgyermekes családokat megcélzó programok köréről. A kép azt mutatja, hogy egyre több könyvtár tartja ugyan kiemelt célcsoportjának a három év alatti kisgyermeket, a lefedés az általam vizsgált régió városi könyvtárainak viszonylatában közel sem teljes, a régió mindhárom bábszínházában elérhetőek a kisgyermeknek szóló előadások. Írásomban bemutatam azokat a könyvtári programokat és csecsemőszínházi előadást kínáló bábszínházakat, amelyek együttes élmények és tapasztalatok nyújtásával részt vesznek az olvasóvá nevelés megalapozásában. A jógyakorlatok részletes ismertetése céljából kérdőívet készítettem két gyermekkönyvtárossal és két színházi szakemberrel.

Kérdőíves kutatási módszerrel gyűjtöttem információt arról, hogy mennyire ismerik és látogatják a szülők ezeket a programokat az adott régióban, milyen lehetőségeik vannak a programok elérését illetően és mi befolyásolja döntésüket a részvétel tekintetében. Vizsgálatom kiterjedt az 1 – 3 év közötti gyermeket nevelő szülők anyanyelvi-irodalmi nevelési szokásaira, a gyermekek írásbeliséggel való találkozásának milyenségére és mennyiségére. Fő célkitűzésemként szerepelt, hogy alátámasszam azokat a tapasztalatokat, hogy az imént említett programokon való részvétel serkentően hat a beszéd fejlődésére, pozitívan befolyásolja az irodalmi műfajok iránti érdeklődést, ezáltal nagyban hozzájárul az olvasóvá nevelés megalapozásához a korai években. Az eredmények alapján a mesélés, képeskönyv nézegetés, mondókázás hatása a nyelvi fejlődésre, ezáltal az olvasóvá válásra már a szülők számára is evidencia. A könyvtári környezetben zajló programok ezekre a tevékenységekre alapoznak. A csecsemőszínházi előadások fő eleme szintén a ritmus, a történethez sok esetben hívják segítségül a mondókák, versek világát. Közös céljuk, hogy élményt nyújtsanak, szórakoztassa-

nak. A köztudatba ugyanakkor nehezen férkőzik be a három év alattiakat megszólító könyvtári szolgáltatások és csecsemőszínházi előadások léte és szerepe. A szülők nincsenek tudában annak, hogy a könyvtári szolgáltatások egyik kiemelt célcsoportja a három év alatti gyermekek és nem ismerik a legkisebbeknek szóló csecsemőszínházi előadásokat. A szülők döntő többségének példamutató magatartása így nem jelenik meg, gyermekeiknek ezáltal nincs lehetősége ezekben a korai években az adott közeggel ismerkedni. A Nyugat-Dunántúl régióban élő családok anyanyelvi-irodalmi nevelési szokásairól elmondható, hogy életükben gyakori tevékenységként van jelen a képeskönyvnézegetés, mondókázás, versmondás, meseolvasás és igyekeznek beszélő környezetet kialakítani. A mondókás, énekes foglalkozáson való részvétellel már kisebb arányban támogatják a beszédfejlődést. A családok kevesebb hangsúlyt fektetnek az olyan irodalmi-művészeti élményekre, mint a bábozás, csecsemőszínházi előadás. A könyvtárosokkal és színházi szakemberekkel készült interjúban közölt népszerűséget a válaszok nem tükrözik. A mintára vonatkozóan megállapítható és alátámasztható, hogy a foglalkozásokon, előadásokon való rendszeres részvétel serkentően hat a beszéd fejlődésére, pozitívan befolyásolja az irodalmi műfajok iránti érdeklődést, ezáltal nagyban hozzájárul az olvasóvá nevelés megalapozásához.

Az eredmények alapján szükség van a korai olvasóvá nevelés intézményes lehetőségeire, gyakorlataira való figyelem felkeltésére, további kutatások elvégzésére. Fontos a szakemberek felelőssége, feladata a szülők informálása, tudatosítása a koragyermekkorai hatások jelentőségéről, a literációs fejlődést elősegítő tevékenységekről, színterekről. Javasolt továbbá a Nyugat-Dunántúl régióban lévő színházak által rendezett csecsemőszínházi előadások gyakoriságának növelése. A régióban található könyvtárak kisgyermekeknek szóló programjainak bővítése. Jó alapul szolgának erre a dolgozatban bemutatott jógyakorlatok. Jövőben településemen, KSZR ellátásában működő könyvtár helyi könyvtárosaként kiemelt célcsoportként tekintek a kisgyermekes családokra. Kellemes környezet kialakításával, programokkal, könyvcsomaggal támogatva a családi környezetben elkezdett korai olvasóvá nevelést.

Irodalomjegyzék

1. 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről és a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvény. Letöltés dátuma: 2024.03.25. forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.tv>
2. Az Európai Bizottság közleménye (2011): Koragyermekkorai nevelés és gondozás: hogy minden gyermek szilárdan megalapozhassa jövőjét. Letöltés dátuma: 2023.11.14. forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0066>
3. Babbie, E. (2003): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Budapest: Balassi Kiadó.
4. Bartalus B. – Fucskár E. (2017): Könyvterek és könyvtárak. Babaolvasók és óvodások könyvtári „szokásai” Szentendrén, a Pest Megyei Könyvtárban. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 26(3), 39–41. Letöltés dátuma: 2023.10.05.
forrás: https://epa.oszk.hu/01300/01367/00288/pdf/EPA01367_3K_2017_03.pdf
5. Béres J. (2017): *„Azért olvasok, hogy éljek”: Az olvasásnépszerűsítéstől az irodalomterápiáig*. Pécs: Kronosz Kiadó.
6. Béres J. (2019): Az olvasás szerepe a személyiség gazdagításában. A kisgyermekes családok és a helyi fiatalok könyvtári támogatása. In: Barátné Hajdu Á. – Béres J. (szerk.): *Olvasásfejlesztés könyvtári környezetben*. Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. pp.83–113. Letöltés dátuma: 2023.10.05.
forrás: <https://mek.oszk.hu/20600/20671/20671.pdf>
7. Bettelheim, B. (2018): *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Budapest: Corvina Kiadó.
8. Bocsák V. – Benkő Zs. – Hölgyesi Gy. (1995): *Olvasz nekem! Kalauz szülőknek, óvónőknek, tanítóknak a gyermekkönyvek útvesztőjében*. Budapest: Trezor Kiadó.
9. Boldizsár I. (2007): Rágom, nézem, hallgatom. A 0-6 éves korú gyermekek “olvasmányairól”. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 16(8), pp.9–12. Letöltés dátuma: 2023.11.09.
forrás: <http://ki2.oszk.hu/3k/2010/11/ragom-nezem-hallgatom/>
10. Boldizsár I. (2010): *Meseterápia. Mesék a gyógyításban és mindennapokban*. Budapest: Magvető.

11. Boncz I. (2015): *Kutatásmódszertani alapismeretek*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar. Letöltés dátuma: 2024. április 4. forrás: https://www.etk.pte.hu/protected/OktatasiAnyagok/%21Palyazati/sport/Kutatasmodszertan_e.pdf
12. Borostyánné Rákóczi M. (2019): Az olvasási képesség megalapozása, a kisgyermekkor-i olvasóvá nevelés. In: Barátné Hajdu Á. – Béres J. (szerk.): *Olvasásfejlesztés könyvtári környezetben*. Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. pp.121–125. Letöltés dátuma: 2023.10.05. forrás: <https://mek.oszk.hu/20600/20671/20671.pdf>
13. *Bölcsődei nevelés gondozás országos alapprogramja*. (2023) Letöltés dátuma: 2023.10.12. forrás: <https://magyarbolcsodek.hu/hu/alapprogram/>
14. Brushe, M. E. – Haag, D. G. – Melhuish, E. C. – Reilly, S. – Gregory, T. (2024): Screen Time and Parent-Child Talk When Children Are Aged 12 to 36 Months. *JAMA Pediatr.* Published online March 4, 2024. DOI:10.1001/jamapediatrics.2023.6790
15. Csóka E. (2018): BabaART – Művészetek kicsikre hangolva. *Szín*, 23(1), pp.35–40. Letöltés dátuma: 2023.06.25.
forrás: https://epa.oszk.hu/01300/01306/00150/pdf/EPA01306_szin_2018_1_35-40.pdf
16. Danis I. – Farkas M. – John, O. (2011): Bevezetés. Koragyermekkor a fókuszban – interdiszciplináris együttgondolkodás, szakmaközi együttműködés. In: Danis I. – Farkas, M. – Herczog, M. – Szilvási, L. (szerk.): *A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II.* Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. pp. 26–39. Letöltés dátuma: 2023.05.12. forrás: <https://mek.oszk.hu/14800/14806/14806.pdf>
17. G. Gődény A. (2016): *Olvasáspedagógiai tanulmányok*. Budapest: ELTE TÓK. Letöltés dátuma: 2023.10.25.
forrás: <https://www.tok.elte.hu/dstore/document/1121/olvasaspedagogia.pdf>
18. Garbe, M. C – Bond, S.L. – Boulware, C. – Merrifield, C. - Ramos-Hardy, T. – Dunlap, M. – Caldwell, A. – Shearman, N. – Miller-Fitzwater, A. (2023): The Effect of Exposure to Reach Out and Read on Shared Reading Behavior. *Acad Pediatr.* 2023 Nov-Dec;23(8):1598-1604. DOI: 10.1016/j.acap.2023.06.030.
19. Gerse J. – Szilágyi D. (2015): Magyarország településhálózata 2. Városok-falvak. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal. Letöltés dátuma: 2024.03.25. forrás:

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo_telepuleshalozata/varosok_falvak.pdf

20. Gombos P. (2019): A digitális generáció olvasási szokásai – a 2017-es reprezentatív olvasásfelmérés tapasztalatai In: Barátné Hajdu Á. – Béres J. (szerk.): *Olvasásfejlesztés könyvtári környezetben*. Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. pp.149–189. Letöltés dátuma: 2023.10.05. forrás: <https://mek.oszk.hu/20600/20671/20671.pdf>
21. Gróh I. (2018): Előszó. In: Gróh I.(szerk): *Jöjj ki, napocska! Játékok, dalok versek*. Kollibri Kiadó. pp.4–11.
22. Gróh I. (2022): *Ringató módszertani kézikönyv*. Budapest: Ringató Kiadó.
23. Győri M. (2004): Értelmi fejlődés, gondolkodás, beszéd és intellektuális teljesítmény. In: N.Kollár K. – Szabó É. (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Budapest: Osiris Kiadó. pp.243–264.
24. Herczog K. (2009): Drámapedagógia az olvasóvá nevelés szolgálatában. *Elektronikus Könyv és Nevelés*. Letöltés dátuma: 2024.01.23. forrás: https://epa.oszk.hu/01200/01245/00044/hk_0904.htm
25. Hollanda A. – Nagy Zs. (2019): *Könyvkelengye. Könyvkalauz kicsiknek és nagyoknak. Ötletek az olvasás megszerettetéséhez*. Szentendre: Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár.
26. Huszti Á. (2018): „A könyvtárak szerepe az olvasóvá nevelés megalapozásában.” *Könyv és Nevelés*, 20 (3), pp. 7–26. Letöltés dátuma: 2023. 11. 12. forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/a-konyvtarak-szerepe-az-olasova-neveles-megalapozasaban>
27. International Federation of Library Associations and Institutions IFLA Professional Report 100. Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers. (2007) Letöltés dátuma: 2024.02.27. forrás: <https://archive.ifla.org/VII/d3/pub/Profrep100.pdf>
28. Józsa É. (2021): Hagyomány, költészet, humor. Hagyományőrzés, érzékenyítés és kreatívfejlesztés a pedagógiai bábjátékban. Pécs. Letöltés Dátuma: 2024.03.02. forrás: https://kpvk.pte.hu/sites/kpvk.pte.hu/files/PDF/52_hagyomany_kolteszet_humor.pdf
29. József I. (2012): *Fejlesztépszichológia nevelőknek*. Kaposvár: Dávid Kiadó.
30. Juhász V. (2017): A literációs tudatosság kialakulása az olvasástanulás előtt. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*. 26 (12), Letöltés dátuma: 2024.02.03. forrás:

<http://ki2.oszk.hu/3k/2017/12/a-literacios-tudatossag-kialakulasa-az-olvasastanulas-elott/>

31. Juhász V. (2021): A nyelvi tudatosság fejlesztése óvodásoknak és alsó tagozatos tanulóknak dobókockás játékokkal. *Képzés és gyakorlat / training and practice*. 19(3–4), DOI: 10.17165/TP.2021.3-4.12
32. Kádár A. (2012): *Mesepszichológia. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Kulcslyuk Kiadó.
33. Katona K. (2020): A bölcsődei anyanyelvi nevelés tartalmi kérdései. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 8(1), 83-91. DOI:<https://doi.org/10.31074/gyntf.2020.1.83.91>
34. Katona K. (2022): Mondókák, gyermekversek a bölcsődében. In: Gyöngy K. (szerk.): *Első lépések a művészetek felé I. A vizuális nevelés és az anyanyelvi-irodalmi nevelés lehetőségei kisgyermekkorban*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó. pp.493–546.
35. Király I. – Koós O. (2005): Csöppségek színháza. In: Novák J. – Zalán T. (szerk.): *Művészet a legkisebbekért. Előadások 0-3 éves korig. Glitterbird Budapesti Találkozó 2005*. Budapest: Glitterbird program menedzsmentje. pp.32–34.
36. Komáromi G. (szerk.) (2001): *Gyermekirodalom*. Budapest: Helikon Kiadó.
37. Korintus M. – Nyitrai Á. – Rózsa J. (1997): Játék a bölcsődében. Módszertani levél. Letöltés dátuma: 2023.10.25. forrás: <https://mek.oszk.hu/17700/17731/17731.pdf>
38. Lajtai Zsoltné (2019): Élményalapú, tevékenységbe ágyazott tapasztalati tanulás a bölcsődében. In: *Bölcsődevezetők kézikönyve - Kisgyermeknevelők szakmai-módszertani tudástára* (2019). Budapest: Raabe Kiadó. pp.6–22.
39. Lakatos K. (2011): Mutasd meg érzéseidet, de szabályozd viselkedésedet! – az érzelmszabályozás fejlődése. In: Danis I. – Farkas, M. – Herczog, M. – Szilvási, L. (szerk.): *A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II*. Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. pp. 146–179. Letöltés dátuma: 2023.05.12. forrás: <https://mek.oszk.hu/14800/14806/14806.pdf>
40. Lukács Á. – Kas B. (2011): Érts és értesd meg magad! – a nyelvi fejlődés folyamata és elmaradásai. In: Danis I. – Farkas, M. – Herczog, M. – Szilvási, L. (szerk.): *A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II*. Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. pp. 180–221. Letöltés dátuma: 2023.05.12. forrás: <https://mek.oszk.hu/14800/14806/14806.pdf>
41. Majoros P. (2004): *A kutatómódszertan alapjai*. Budapest: Perfekt Kiadó.

42. Mérei F. – V. Binét Á. (1981): *Gyermeklélektan*. Budapest: Gondolat.
43. Mező K. (2017): A mese szerepe a kreativitás fejlődésében. In: Bújdosóné Papp A. (szerk.): *A gyermeknek mese kell. A mese szerepe az óvodai és iskolai nevelésben*. Budapest: Hagyományok Háza. pp.23–42.
44. Nagy A. (1994): Hol terem a jó olvasó? Egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat eredményeiről. *Magyar Pedagógia*, 94 (3–4) pp. 231–252. Letöltés dátuma: 2024. 01.25. forrás: http://digit.bibl.uszeged.hu/00400/00415/00172/mp_1994_003_004_6_070_231-252.pdf
45. Novák J. (2005): A világ újrafelfedezésének öröme. Novák J. – Zalán T. (szerk.): *Művészet a legkisebbekért. Előadások 0-3 éves korig. Glitterbird Budapesti Találkozó 2005*. Budapest: Glitterbird program menedzsmentje. pp.116–128.
46. Novák J. (2014): Varázserő van a kezünkben! – Novák János írása a csecsemőszínházról. Letöltés dátuma: 2024. 03. 10.
forrás: <https://kolibriszinhaz.hu/varazsero%CC%8B-van-a-kezunkben-novak-janos-irasa-a-csecsemoszinhazrol/>
47. Novák J. (2015): „Boldogság érezni a kicsik figyelmét”. Letöltés dátuma: 2024. 03. 10.
forrás: <https://kolibriszinhaz.hu/boldogsag-erezni-a-kicsik-figyelmet-interju-keszult-novak-janossal/>
48. Nyitrai Á. (1995): *A mese, a vers és a képeskönyv szerepe a bölcsődés gyermekek életében és fejlődésében*. [Bölcsészdoktori értekezés] Szeged: JATE. Letöltés dátuma: 2023. 12.10.
forrás: https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/3864/1/1995_nyitrai_agnes.pdf
49. Nyitrai Á. (2009): A mese, a mesélés fejlesztő hatása In: Nagy József (szerk.): *Fejlesztés mesékkal: Az anyanyelv, a gondolkodás fejlődésének segítése mesékkal 4–8 éves életkorban*. Szeged: Mozaik Kiadó, pp.9–31.
50. Nyitrai Á. (2010): *Az összefüggés-kezelés fejlődésének kritériumorientált segítése mesékkal 4-8 éves gyermekek körében*. [PhD-értekezés] Szeged: Neveléstudományi Doktori Iskola Letöltés dátuma: 2023. 12.10. forrás: https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/590/10/2010_nyitrai_agnes.pdf
51. Nyitrai Á. (2022): A mese és a képeskönyv a napközbeni kisgyermekellátásban – módszertani javaslatok. In: Gyöngy K. (szerk.): *Első lépések a művészetek felé I. A vizuális*

nevelés és az anyanyelvi-irodalmi nevelés lehetőségei kisgyermekkorban. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó. pp.341–384.

52. Nyitrai Á. – Darvay S. (2013): A mese és a játék jelenléte a kisgyermekes családok életében. *Iskolakultúra*, 23(11), pp.73–85. Letöltés dátuma: 2023.11.09. forrás: <https://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/21445>
53. Nyitrai Á. – Murányi B. – Szurominé Balogh M. (2022): Gyermekek napközbeni ellátásához illeszkedő standard. Bölcsődei ellátást nyújtó intézmények. Budapest: Családbarát Magyarország Központ. pp.53–66. Letöltés dátuma: 2023. 12.10. forrás: https://bddsz.hu/sites/default/files/202202/Bolcsodei_ellatast_nyujto_intezmenyek_standard_220216_fin.pdf
54. Nyitrai Á. – Podráczky J. (2015): A bontakozó literáció (indirekt) támogatása a szülők bevonásával In: Belovári A. (szerk.): I. Nemzetközi Kisgyermeknevelési Konferencia Tanulmánykötet. Kaposvár. pp.172–182. Letöltés dátuma: 2024. 01.10. forrás: http://palyazatok.ke.hu/tartalom/csatolt/tamop/412B213/kiadvanyok/I_Nemzetkozi_Kisgyermeknevelesi_Konferencia_TK_2015.pdf
55. Obádovics Cs. – Tóth G. Cs. (2021): A népesség szerkezete és jövője. In: Monostori J. - Őri P. - Spéder Zs. (szerk.): *Demográfiai portré 2021*. Budapest: KSH Népszégtudományi Kutató Intézet. pp.251–275. Letöltés dátuma: 2024.03.25. forrás: https://epa.oszk.hu/03400/03464/00005/pdf/EPA03464_demografiai_portre_2021_251-275.pdf
56. Pásztor Csörgői A. – Pompor Z. (2017): Az olvasóvá nevelés hazai és nemzetközi jó gyakorlatai. In: Hansági Á. – Hermann Z. – Mészáros M. – Szekeres N. (szerk.): *Mesebeszéd. A gyerek-és ifjúsági irodalom kézikönyve*. Budapest: Fiatal Írók Szövetsége. pp.53–72.
57. Péterfi R. (2012): Az olvasásfejlesztés nemzetközi tapasztalatai. *Könyv és Nevelés*, 14(1) pp. 12–26. Letöltés dátuma: 2024.01.10. forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/az-olasasfejleszt-es-nemzetkozi-tapasztalatai>
58. Péterfi R. (2019): Család és olvasás kapcsolata avagy amit a gyermekeink érdekében tehetünk. In: Gombos P. – Péterfi R. (szerk.): *Együtt az olvasóvá nevelésért*. Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. pp.7–14.

59. PIRLS 2021 Összefoglaló jelentés. (2023) Progress in International Reading Literacy Study, Budapest: Oktatási Hivatal. Letöltés dátuma: 2024.01.10. forrás: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_merese/pirls/2021/pirls2021.pdf
60. PISA 2022 Összefoglaló jelentés. (2023) Budapest: Oktatási Hivatal. Letöltés dátuma: 2024.01.10. forrás: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_merese/pirls/2021/pirls2021.pdf
61. Podráczky J. (2015): A kisgyermeknevelés jelentősége, helyzete és perspektívái. Bevezetés – a terület felértékelődése. In: Podráczky J. (szerk.): *Szemelvények a kisgyermeknevelés köréből I.* pp.57– 62.
62. Puskás P. (2022): Repültek a cumik. Beszélgetés Kocsis Rozival a csecsemőszínházról. Letöltés dátuma: 2024. 03. 10. forrás: https://revizoronline.com/interju-kocsis-rozival-a-csecsemoszinhazrol/?fbclid=IwAR39Iaw4gNCuk0l_OU_fYs1B-NRM-
63. Septiani, N. – Syaodih, E. (2020): Emergent Literacy in Early Childhood. DOI: 10.2991/assehr.k.210322.012
64. Simon K. (2019): Értő olvasók – Sikeres emberek – Segítő könyvtárak. In: Barátné Hajdu Á. – Béres J. (szerk.): *Olvasásfejlesztés könyvtári környezetben.* Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. pp.229–296. Letöltés dátuma: 2023.10.05. forrás: <https://mek.oszk.hu/20600/20671/20671.pdf>
65. Székely A. (2022): Élménynyújtás bábok segítségével – baba-színház-báb-játék. In: Gyöngy K. (szerk.): *Első lépések a művészetek felé I. A vizuális nevelés és az anyanyelvi-irodalmi nevelés lehetőségei kisgyermekkorban.* Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó. pp.547–559.
66. Szilágyiné Gálos I. (2008): *Az olvasóvá nevelés megalapozása óvodás kortól kisiskolás korig.* Budapest: Szeretve Tanulni Oktatási Egyesület.
67. Szinger V. (2019a): Olvasóvá nevelés újszülött kortól kezdve: A gyerekkönyvek és az irodalom szerepe a 0–3 éves gyerekek életében. *Studia Litteraria*, 58(1-2), pp.148–165. DOI: <https://doi.org/10.37415/studia/2019/58/4267>
68. Szinger V.(2019b): „Nem lesz annak többet unalmas órája, kit érdekel a könyvtár ezernyi csodája”. Óvodások olvasóvá nevelése a könyvtárban. In: Gombos P. – Péterfi R. (szerk.): *Együtt az olvasóvá nevelésért.* Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár pp.15– 23.

69. Szombathelyiné Nyitrai Á. (2005): Művészi élmények az élet első éveiben. In: Novák J. – Zalán T. (szerk.): *Művészet a legkisebbekért. Előadások 0-3 éves korig. Glitterbird Budapesti Találkozó 2005*. Budapest: Glitterbird program menedzsmentje. pp.57–69.
70. The Science of Early Childhood Development: Closing the Gap Between What We Know and What We Do. (2007) Cambridge: National Scientific Council on the Developing Child. Letöltés dátuma: 2024.03.10. forrás: https://developingchild.harvard.edu/wpcontent/uploads/2015/05/Science_Early_Childhood_Development.pdf
71. Tóth M. (2017): A 3-17 éves korosztály olvasási szokásai egy országos reprezentatív felmérés eredményei. Budapest. Letöltés dátuma: 2024.01.04. forrás: http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/34323/toth_mate_-_kozvelemenykutatas_-_3-17_evesek.pdf/
72. Tóth M. (2018): Meseolvasás és olvasóvá válás. *Könyvtári Figyelő*. 64(4), pp.549–557. Letöltés dátuma: 2024.01.04. forrás: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00354/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2018_04_549-557.pdf
73. Tóth M. (2019): A 3-18 év közötti hazai lakosság olvasási és könyvtárhasználati szokásai 2019-ben. Letöltés dátuma: 2024.01.04. forrás: http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/49234/Toth_Mate_gyerek_olasas_konyvtarhasznalat.pdf
74. Trencsényi L. (2010): Művészetek a kisgyermek javára In: Dombi A.- Soós K. (szerk.): *Fejezetek a kisgyermeknevelés köréből*. Gyula: APC-Stúdió, pp. 109–127.
75. Turbuly L. (2017): Csecsemőszínház felnővőben. Small Size Napok, Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színház. 2017. január 27–29. Letöltés dátuma: 2024.03.10. forrás: https://epa.oszk.hu/03000/03040/00014/pdf/EPA03040_szinhas_2017_05.pdf
76. Vadadi A. (2016): *Kicsi Szösz*. Szentendre: Pest Megyei Könyvtár.
77. Varga I. (2017): A mai gyermekirodalom és a bábjátzás újító kísérletei (3.). Letöltés dátuma: 2024.03.10. forrás: <https://muvelodes.net/szinpad/a-mai-gyermekirodalom-es-a-babjatszas-ujito-kiserletei-3>
78. Vári P. – Auxné Bánfi I. – Felvégi E. – Rózsa Cs. – Szalay B. (2002): Gyorsjelentés A PISA 2000 vizsgálatról. *Új Pedagógiai Szemle*. 52 (1), pp.36–85. Letöltés dátuma:

2024.01.10. forrás: <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00056/2002-01-ta-Tobbek-Gyorsjelent.es.html>

79. Vass D. (2023): *Olvasásmotiváció*. Budapest: Tea Kiadó.

Ábrák jegyzéke

- 1. ábra:** A kitöltők legmagasabb iskolai végzettsége (fő), 35.oldal
- 2. ábra:** A kitöltők által nevelt gyermekek életkori megoszlása (fő), 36.oldal
- 3. ábra:** Könyvtárlátogatás gyakorisága 1 – 3 éves korú gyermekkel, 37. oldal
- 4. ábra:** Könyvtári programokon való részvétel a válaszok gyakorisága szerint, 40.oldal
- 5. ábra:** A kitöltők lakóhelyéhez legközelebb eső bábszínházak távolsága, 41. oldal
- 6. ábra:** Lehetséges okok gyakorisága, amiért nem vettek részt ezidáig a családok csecsemő-színházi előadáson, 42. oldal
- 7. ábra:** A szülők véleményének megoszlása az olvasóvá nevelés kezdetére vonatkozóan, 43.oldal
- 8. ábra:** A kitöltők véleménye az olvasóvá válást elősegítő tevékenységet illetően gyakoriság szerint és azok jelenléte a családok életében, 45. oldal
- 9. ábra:** Az első szavak, szótöredékek megjelenése a válaszadók gyermekeinek beszédfejlődésében, 47.oldal
- 10. ábra:** A gyermek beszédfejlődésének érdekében végzett tevékenységek gyakorisága, 48. oldal
- 11. ábra:** A kitöltők véleményének összesített adatai a beszédfejlődés helyes alakulására ható tevékenységekről, 49. oldal

Mellékletek

1.számú melléklet

Interjú Horváthné Jóna Máriával, a Zalaegerszegi József Attila Városi tagkönyvtár gyermek-könyvtárossával, az Örömkör program szervezőjével

2008-ban indult az Örömkör elnevezésű programsorozat, mely 0 – 3 és a 3 – 6 éves korosztályt célozza meg. Mi keltette életre ezt a rendezvénysorozatot? Milyen céllal indult?

Az indulást követő első időszakban nem volt szétbontva a két korosztály. Kezdetben kisgyermekes édesanyákat céloztunk meg programunkkal. Az első program óta, már 16 év telt el, miközben sokat formálódott alakult, az igényeknek megfelelően. Az első időkben a szülőknek szóltak leginkább az előadások, hogy segítséget nyújtsunk aktuális, őket érintő témákban. Ennek megfelelően mindig az adott témához illeszkedően szakembert hívtunk az érdeklődők számára, mint például védőnőt, óvónőt, pszichológust, orvost, jogászt. Eleinte önszerveződő volt, ami azt jelentette, hogy a résztvevő édesanyák közül voltak, akik magukra vállalták egy-egy előadást megtartását az ő szakterületükön belül. Az első alkalommal tartott találkozás alkalmával megbeszéltük, hogy ki miben tudna segíteni. Majd meghívtunk közismert előadókat is, mint például, Boldizsár Ildikó. Azzal a céllal indítottuk, hogy a családokat becsábítsuk a könyvtárba. Az anyukákat kisgyermekükkel együtt vártuk, így ők is tudtak ismerkedni a könyvtári környezettel. Míg az anyukák hallgatták az előadást, a gyermekek játszottak. Mindig vannak olyan időszakok a könyvtár életében, amikor úgy látjuk, hogy egy kicsit lanyhul a fiatalok vagy a családok érdeklődése a könyvtár iránt. Egy ilyen program jó lehetőség arra, hogy becsábítsuk őket vagy éppen adjunk nekik olyan információkat és olyan élményt, amit hosszú évek múlva lehet emlegetni.

Az idei év első foglalkozásán, ami januárban zajlott, én magam is részt vettem kislányommal. Ezúttal egy zenebölcsi foglalkozás volt a 0 – 3 éves korosztálynak, ami nagy népszerűségnek örvendett. Sokan vettünk részt a programon, már-már kicsinek is bizonyult a terem. Elmondható, hogy népszerű rendezvényről van szó a kisgyermekes családok körében?

Elmondható, hogy népszerű az Örömkör a családok körében. A programjaink változatosak, minden hónapban más foglalkozást kínálunk. Évente körülbelül 10 alkalommal valósul meg, mely alkalmak nagyon aktívak.

Ez a nagy érdeklődés mindig jellemző volt a programokra? Ön, mint aki figyelemmel kíséri a programot az indulástól kezdve, hogy látja az évek alatt mennyire változott a népszerűsége, emlékszik hullámvölgyekre?

Igen, egy hosszú távon működő program életében mindig vannak hullámvölgyek. Az indulást követően néhány éven belül rá kellett jönnünk arra, hogy nem működik az, hogy a szülőknek és kisgyermekeknek is együtt legyen a program. Egyrészt a szülők igyekeztek magukkal hozni valakit, legtöbbször a nagymamát, aki figyelt addig a kisgyermekre, míg ők az előadást hallgatják. Ám ezt a legtöbb családban nehéz volt megszervezni. A kisgyermekeknek szükségük volt az édesanyjuk figyelmére és az anyukák nem tudtak az előadásra koncentrálni, mert a gyermekkel is kellett közben foglalkozni. Egy idő után látszódott, hogy ez a két dolog nem fér össze. Elhagytuk az előadásokat és olyan program felé orientálódtunk, amelyen a gyermekek szüleikkel együtt tudnak részt venni és amely minkét félnek örömet jelent. Két részre bontottuk életkornak megfelelően. Másra van szüksége a három év alatti kisgyermekeknek és egy picit másra az óvodásnak. A picit nagyobbak a kézműveskedés felé is már hajlanak, de nagy szükségük van a mesékre és szeretik is őket. Az óvodában ugyan hallgatnak mesét a gyerekek, de otthoni környezetben nem biztos. Úgy gondolom egyre több családban nem élük át ezt az élményt a gyerekek. Legfőképp igaz ez a kisiskolás korra. A szülő nem olvas gyermekének, mert azt gondolja, hogy már tud olvasni. Pedig nagy szükség van erre ebben az életkorban is. Tehát voltak hullámvölgyek igen, de nem az érdeklődés hiánya miatt. Érdeklődők mindig voltak és az előadásaink is változatosak voltak.

Ez egy ingyenes lehetőség a családok számára. Milyen finanszírozással történnek a programok?

Minden anyagot amire szükség van a kézműves foglalkozásokhoz és a foglalkozás vezetői díját is a könyvtári keretből finanszírozzuk. Van erre egy éves keretösszegünk és ezt az összeget használjuk fel. Egyetlen egy örömkörös program sem volt fizetős és ezután sem tervezzük, hogy fizetőssé válik.

A kisgyermeknek leggyakrabban énekes, zenés foglalkozások, mondókás torna, vagy éppen bábozás szerepel a programban. Ön szerint hozzájárulnak az ilyen könyvtári környezetben zajló programok az olvasóvá nevelés megalapozásához?

Igen, feltétlenül. Egyrészt az otthoni környezeten kívül, a gyermeknek itt lehetősége van könyvekkel találkozni. Egy kisgyermeknek szóló foglalkozás alkalmával a gyermek a saját korosztályával is találkozik. Örömmel vesznek részt a foglalkozásokon, jól érzik magukat, sokat tanulnak, mert figyelnek közben. A zene, a ritmusos mondóka mindig felkelti a gyermekek figyelmét. Ezeket a tevékenységek a gyermekek fejlődése szempontjából nélkülözhetetlenek. Ezen keresztül a gyermek belenő a könyvtári környezetbe. Látom a különbséget aközött a gyermek között, aki már iskolások és keveset vagy egyáltalán nem jártak könyvtárba és aközött, akik már felfedezték a könyvtár világát, tudják mire szolgál. Nagyon sok jó gyermekkönyvünk van és nagyon sok leporellónk. A gyerekkönyvtári állományunk huszonkétezeres. Ez elég nagy ahhoz, hogy lehessen belőle válogatni. Új könyvek beszerzésén és a régiak leselejtezésén is dolgozunk. A leselejtezett könyveket megtartottuk a raktárban, mert azok is értékesek belül, csak kívül nem biztos, hogy olyan szépek már.

Hogy látja, hogy alakul a kisgyermekes családok könyvtárhoz, könyvekhez, olvasáshoz való viszonyulása? Egy-egy örömköri foglalkozás után, itt maradnak könyveket nézegetni, kölcsönöznek?

Általánosságban elmondható, hogy a program után a legtöbb kölcsönöznek könyvet. Megtetszik a gyermekeknek a sok szép könyv és látják a másik gyermeket is, miközben könyvet nézeget, lapozgat. Utánozzák egymást. Elmondható, hogy a tapasztalatok alapján sok gyermek még lapozni sem tud könyvet, mert azt is meg kellene tanítani. Olyan is előfordul sajnos, hogy az óvodába, mikor bekerül fordítva tartja a könyvet és nem érzékeli, hogy mi a probléma. Egyből látom, melyik gyermek fogott már könyvet a kezében és melyik nem, vagy csak nagyon keveset. Bölcsődében is voltam és tanítottam a gyerekeknek, hogyan lapozzuk a könyvet. Láttam az arcukon, hogy meglepődtek. Igen, ezt is meg kell tanítani. Lassan lapoztunk és ez egy játék volt számukra. Nálunk a könyvtárban korosztályonként vannak külön választva a könyvek. Az egészen kicsi gyerekeknek való is külön vannak, könnyen elérhető helyen. Szabadon választhatnak belőle. Ezenkívül mindig van egy rész, ahol a szülőknek ajánlunk könyveket és vannak kiemelésünk a kicsiknek is.

Van-e az Örömkörön kívül egyéb program az Önök könyvtárában a kisgyermekes családok számára?

A kisgyerekes családokat természetesen várjuk egyéb programjainkra is. Ezek a programok nem konkrétan ennek a korosztálynak vannak címezve, mindenféle korosztályból várjuk az érdeklődőket. Ezek általában ünnepekhez, alkalmakhoz kötődnek, mint például a húsvéti, a karácsonyi vagy a télapós programunk.

Ez a korosztály még szüleik kíséretében érkezik a könyvtárba és kölcsönözni is a szüleik kölcsönöznek számukra. Lehetőség van Önöknél a 3 év alatti gyermekek beiratására? Rendelkezik a könyvtár „babaolvasójeggyel”?

Igen, van lehetőség, babaolvasójeggyel is rendelkezünk. A 2023-as évben a statisztika szerint 64 babaolvasónk van. Kellemes környezettel, játékokkal, bő kínálattal és programokkal várjuk a kisgyermekeket és szüleiket.

2.számú melléklet

Interjú Dr. Marótiné Diószegi Erzsébettel, Nagykutas könyvtárosával, a Tipegőkuckó program szervezőjével

2014-ban indult a Tipegőkuckó elnevezésű programsorozat, mely a 3 év alatti korosztályt célozza meg. Mi keltette életre ezt a rendezvénysorozatot? Milyen céllal indult?

Amikor kezdtem Nagykutason a munkámat, a könyvtárnak volt 28 beiratkozott olvasója, havi 7-8 látogatóval. Az elmúlt évben 167 beiratkozott olvasóm, 2462 személyes látogatásom volt a könyvtárban, 1297 csak a 14 év alatti, a 131 könyvtári rendezvényen. Kezdetből mindenki előtt nyitva van a könyvtár! A gyerekek a legfontosabbak! A cél az volt, hogy jól érezzék magukat a gyerekek a könyvtárban, mindig legyen kézműveskedésre, rajzolásra, színezésre lehetőség, sok mesét mondtam, olvastam, diafilmeztünk. A szülők a nagyobb gyerekeikkel, hozták a kisebbeket is. Ezért kialakítottam a kicsiknek egy játszósarkot, a gyerekeim régi játékaival. Igazából már 2010-ben volt tipegő „foglalkozás”. Kezdetben Baba-Mama néven, majd később a rendszeressé váló foglalkozások neve Tipegőkuckó lett,

Havonta tartanak összejövetelt a könyvtárban, zenés, mondókás foglalkozással pedig kéthavonta várják a legkisebbeket, melyet zenepedagógus vezet. Elmondható, hogy népszerű rendezvényről van szó a kisgyermekes családok körében?

Elmondható, hogy népszerű rendezvénynek számít a Tipegőkuckó a kisgyermekes családok körében. Jelenleg Nagykutason 12 kicsi van 0 – 3 év között. Heten közülük rendszeresen járnak nem csak a Kuckóba, könyvtárba is! Több olyan család is van, hogy két-három gyermekük is Tipegős volt, és óvodásként, kéthavonta együtt Zeneoviznak a testvéreikkel és az anyukájukkal! Két család egyszer-egyszer csatlakozik a programhoz, három viszont soha nem jön, bár semmi rendezvényen nem vesznek részt a településen.

Több, mint 10 éve kezdődött a programsorozat, tehát az első résztvevők ma már iskolások. Ön, mint aki figyelemmel kíséri a programot az indulástól kezdve, hogy látja az évek alatt mennyire változott a népszerűsége?

Hullámvölgybe nem kerültünk soha, hiszen az első alkalmaktól kezdve a folyamatosan jelenlevő védőnő, mindig talált időszerű témát. Az óvónők heti rendszerességgel hozta az ovisokat könyvtári foglalkozásokra, olyankor is, amikor Tipegőkuckó is volt. A picik is nagyon szerették amikor az ovisok is ott voltak. Akkor jött az ötlet, időközönként kéne Ringató-jellegű foglalkozás is.

Ez egy ingyenes lehetőség a családok számára? Milyen finanszírozással történnek a programok?

Igen, a családok számára ingyenes, mint minden könyvtári szolgáltatás. Az éves könyvtári keretből és az önkormányzat finanszírozásából valósulnak meg a foglalkozások.

Ön szerint hozzájárulnak az ilyen könyvtári környezetben zajló programok az olvasóvá nevelés megalapozásához?

Véleményem szerint a könyvtári környezetben zajló rendszeres programok, mint a Tipegőkuckó, nem hozzájárulnak az olvasóvá nevelés megalapozásához, hanem egyértelműen meghatározzák azt. De a havi egy alkalom az csak tényleg a megalapozáshoz szükséges első lépés, a „mézesmadzag elhúzása”! A „könyvtárfüggőséghez” legalább havi 3-4 alkalom szükséges, és a kölcsönzés elengedhetetlen. Nagyon fontos, hogy 7-8 hónapos kortól fokozatosan történjen meg annak az „érzésnek” a kialakítása: „ujjé a könyvtárban, juj de jó!” Nem vagyok szakember, de ha divatosan szeretném mondani, akkor a „flow-élményhez” tudnám hasonlítani, azt pedig nem szabad rázúdítani egyszerre a kisgyerekekre, mert olyankor nem tudja, mit is csináljon először a sok jó dolog közül. Nem tud választani, ezért egyszerre szeretne mindent csinálni, sok példám van erre. Nagyon fontosnak tartom olvasóvá nevelés megalapozását 0 – 3 éves korig. Fontos, hogy fokozatosan tapasztalhassák meg, hogy milyen jó a könyvtárban lenni, és szeretni a könyveket! Azok a gyerekek, akik ezt átélhetik, válnak majd olvasókká.

Hogy látja, hogy alakul a kisgyermekes családok könyvtárhoz, könyvekhez, olvasáshoz való viszonyulása? Egy-egy foglalkozás után, itt maradnak könyveket nézegetni, kölcsönöznek?

Azok a kisgyermekes családok, akik rendszeresen járnak a Tipegőkuckóba, két kivétellel (ők nem járnak a Tipegőn kívül könyvtárba) a foglalkozáson nézegethetnek könyveket. A kicsik, nagyon jól tudják, hol vannak a nekik való könyvek, amit segítség nélkül is levehetnek a polcra, tartalmukban és formai megjelenésükben nekik készültek. Nem unják meg, mert van választék bőven, legalább 100 könyvről beszélünk. Persze, minden Tipegőnek van kedvence! A könyveken kívül, még nagyon sok játék, építő, kirakó, készségfejlesztő is várja őket, külön tárolódobozokban. Azok a Tipegőkuckós gyerekek, akik pár hónapos koruktól járnak könyvtárba nagyon vigyáznak a könyvekre, még soha nem sérült meg egy se. Azokról az ovisokról, akik az óvoda előtt nem voltak még a könyvtárban, nem mondható el ugyanaz. Ha az ovisfoglalkozáson könyvet vesznek a kezükbe, és nézegetik, azonnal megmondható ki volt Tipegőkuckós. Szinte átszellemülnek, amit az arcuk is tükröz!

Mennyire fontos Ön szerint a könyvtári környezet megismerése más egészen kis kortól kezdve, a korai olvasóvá nevelés?

Szerintem, mivel társas lények vagyunk, a közösség meghatározó szerepet játszik egész életünk során. Az a fontos dolog, hogy a későbbiekben miként fogunk másokhoz viszonyulni, már gyermekkorunkban eldől. Ezért meghatározó lesz életünkben a szocializációnk, ott is az első lépcsőfok, a családi közösség. Igazából, ahogy másokkal viselkedünk, amit érzünk, azt otthonról hozzuk az első társas kapcsolatból. Egy szülő sokat tud segíteni gyermekének, gyermekeinek a szocializációban, minél több közös programot kell szervezni, hogy megfelelő élményt, hatást sikerüljön elraktározni. Először megszokott környezetben, például, olyan barátok hasonló korú gyermekeivel otthon, aztán náluk. Ha már ismerősek, „barátai” egymásnak, lehet idegen helyszínt, például a könyvtárat megpróbálni. Mindezeket figyelembe véve, úgy gondolom nagyon fontos, már egészen kis kortól a könyvtári környezet megismerése, de nem azzal a céllal, hogy majd olvasóvá neveljük a kicsiket idővel, hanem azért, szeressenek a könyvtárban lenni, és tudjon minél több pozitív élményt átélni. Az külön öröm lesz, és a könyvtárosnak jutalom, hogy 10 kicsiből iskolásként, legalább 6-7 gyermek rendszeres olvasója lesz.

Azok a gyermekek, akik „kinőttek” a foglalkozásokból, milyen arányban járnak vissza szüleik kíséretében óvodás, illetve iskolás korban a könyvtárba?

Több kétgyermekes Tipegőkuckós családom van, alsós és felsős gyerekekkel, akik nagyon jó tanulók és rendszeresen járnak a könyvtárba. Többször kérnek meg, hogy segítsek mesemondó vagy versmondó versenyekre felkészíteni olvasóimat. Régen, nagyon sok műsort rendeztem a faluban, amiben a szerepeket gyermekolvasóim játszották. Van két olyan 3 gyermekes családom, akik nagyon sokat jártak családotól Tipegőkuckóba, könyvtárba, rendezvényekre, aztán a gyerekek élsportolók lettek, amire nagyon büszke vagyok, de már sehova nem járnak. A másik említett család két iskolás leánya elkezdett néptáncolni, ennek már 3 éve, semmilyen rendezvényen nem vesznek részt a fellépések miatt. Amikor a kicsi még ovis volt a foglalkozáson mondta, milyen jó lenne, ha engem is elhoznának a könyvtárba, mint régen, de sajnos nincs erre idő. Sokkal könnyebb azoknak a településeknek megtartani olvasónak a volt gyermekolvasóit, ahol még a településnek van iskolája. De panaszra így sincs okom. Nagyon jó érzés, hogy már felnőtt és egyetemista volt gyermekolvasóim, bármikor szólok jönnek segíteni, kézművesfoglalkozások vezetésénél, rendezvények lebonyolításánál!

3. számú melléklet

Interjú Szűcs Istvánval, a zalaegerszegi Griff Bábszínház igazgatójával

Aprók Színház, így hívják Önöknél a legkisebbeknek szóló csecsemőszínházi előadásokat. Mikor csatlakozott az Önök bábszínháza azok közé a színházak közé, akik a legkisebb korosztálynak is kínálnak programot?

Gyakorlatilag úgy történt, hogy a 2000-es évek elejétől megy Magyarország elindult egy kezdeményezés norvég mintára, a három év alatti gyermekeknek szóló színházat illetően. Először a budapesti, Kolibri Színház készített ilyen darabot, Novák Jánosék vezetésével. Onnantól kezdve egyre több bábszínház vette fel repertoárjába a csecsemőszínházi előadásokat. Mi is elkészítettük, a Pöttyöt, a Piroskalandot, a Kézzel-lábbal című előadást. Ezek közül a Pötty volt a legsikeresebb. Kaposváron meg is kaptuk a legjobb babaszínházi előadás díját. Azóta műsorra tűzünk egy - egy ilyen előadást, sajnos nem annyit, mint amennyit szeretnénk, színészeinknek számos egyéb előadáson is játszaniuk kell. Jelenleg a Kézzel-lábbal című előadás felújításán és két új előadáson is dolgozunk. Vendég előadásokat is szoktunk hívni. Gyakorlatilag 2016 óta van folyamatosan a kínálat között csecsemőszínházi előadás.

Hogy készülnek ezek az előadások?

Igazából, ugye ez majdnem ugyanúgy készül, mint bármelyik színházi előadás. Kell egy ötlet, annak kell egy dramaturgiát készíteni, ami alapján az egész előadás zajlik, mi mit követ, akkor is, ha szöveg nélküli az előadás. A mi művészeti vezetőnk a Bartal Kiss Rita, aki rendező és egyben tervező is. De olyan is előfordul, hogy felkérünk egy tervezőt, aki kitalálja, hogy milyen legyen az a tér, amiben ez játszódhat. Mi szinte csak olyan előadást csináltunk, amiben szöveg szinte csak minimális, vagy egyáltalán nincs. A Pöttybe is csak annyi, hogy pötty. De vannak olyan babaszínházi előadások is, amelyek mondókákra vannak felfűzve. Ezeknek az alapja az egyszerű mondóka, vagy történet. A legtöbb előadás a mozgásra vagy zenére, ritmusokra, színekre, hangokra épül. Felkérünk egy zeneszerzőt is, ugyanúgy, mint bármelyik más előadás esetén.

Fontos szempont, amit figyelembe kell venni a tervezés során, hogy a gyermekeknek kell egyfajta biztonságérzet. A saját életükben is, és ugyanígy van ez az előadásokban is. Tehát igazából megpróbáljuk úgy felépíteni az előadást, hogy részben ismerős és részben ismeretlen dolgok alkossák. Figyelnünk kell a gyerekek tűrőképességére is, húsz percnél hosszabbra

nem tervezzük az előadást, ezt követi a szabad játék, amikor a gyerekek mindent kipróbálhatnak.

Az előadás utáni szabad játék is nagyon fontos része a babaszínháznak. Milyen súllyal van jelen?

Ez ugyanolyan fontos, mint maga az előadás. A színészek ott maradnak, segítenek, koordinálják a gyerekeket és játszanak velük. A gyerekek szívesen kipróbálják az eszközöket vagy például a hangszereket és az a jellemvonásuk mindenhol a világban ugyanaz, akár itthon, akár Tajvanon játszottunk.

Mesélni kicsit a tajvani előadásról?

Mivel Tajvanon még teljesen ismeretlen ez a műfaj, 2017-ben egy konferenciát rendeztek ott, ahova minket is meghívtak, hogy ismertessük a szakmai közönséggel az előadás jellegzetességeit. Több ország képviseltette magát ezen a konferencián, mi pedig egy workshopot és szakmai előadásokat is tartottunk. Elvittünk két előadást is, amit bemutattunk a közönségnek, ez a Pötty és a Piroskaland volt.

Legutolsó csecsemőszínházi előadást, decemberben a Családi nap keretében láthatták az érdeklődők. Ezen az előadáson magam is részt vettem gyermekeimmel és az volt a tapasztalatom, hogy népszerű a családok körében, hisz megtelt a nézőtér. Ön is így látja?

Mindig sokan vannak a csecsemőszínházi előadásainkon, ez a kezdetek óta így van, de megfigyeltük, hogy 80% -ban ugyanaz a közönség, tehát nagyon sokan vannak visszajárók, akik többször is megnézik ugyanazt az előadást is.

Ez azt jelenti, hogy nemcsak a gyermekeknek, de a szüleiknek is elnyerték a tetszését az előadások. A kisgyermekek szeretik az ismétlődő dolgokat, úgy gondolom, hogy pozitívum az, hogy egy előadást többször is megnézhetnek. Vannak visszacsatolások a szülők részéről?

A színházban az a legjobb visszacsatolás, amikor a néző visszajön és megnézi az előadásokat. Előfordul olyan is, amikor mennek kifelé az előadás után megkérdezzük, hogy tetszett, ilyenkor mindig az a válasz, hogy ez volt a legjobb.

Ön szerint miért fontos a színházi környezet egészen kiskiskortól kezdve? Ha egy szülő megkérdezné Öntől, hogy miért látogasson meg egy ilyen előadást gyermekével, milyen választ adna?

Ha a kisgyermek életének egészen kicsi korától része a színház, akkor megszokja a színházi környezetet, nem lesz idegen a későbbiekben sem. Sok olyan tapasztalatom van, hogy sok

olyan kisgyerek van, aki nem látott színházi előadást az óvodáig. Amikor az óvodával eljön, akkor idegen neki a környezet, és ki kell hozni az előadásról, mert elkezd félni, megijed. Következő alkalommal is ki kell vinni, de már az előadás közben visszahozzák és onnantól tetszik neki. Legközelebb pedig már ki sem kell vinni, ismerős lesz számára a közeg. Nagyban hozzá járul ahhoz, hogy felnőtt korában is színház kedvelő legyen. A művészet, köztük a színház is sok dolgot megnyit az emberben. Érzékenyít, a világ dolgai iránt érzékenyebbé tesz, kíváncsibbá tesz. Színházi szempontból nézve, pedig megismerkedik a színháznak a formanyelvével, és ha folyamatosan jár színházba kiskorától kezdve, akkor érteni fogja a formanyelvet, könnyebben tudja dekódolni az előadásokat. Ezenkívül ez egy jó lehetőség a kimozdulásra, a közösen eltöltött időre. Élményt jelent a gyerek és a szülő számára is, hisz egy nem mindennapi eseménynek számít.

Milyen gyakorisággal vannak előadások a kisgyermekek számára?

Jelenleg a Családi napunk keretében vannak csecsemőszínházi előadásaink, amit három havonta rendezünk meg. Az lenne az ideális, ha havonta kettőt tudnánk kínálni, de egyéb elkötelezettségeink miatt sajnos nincs rá kapacitásunk. Zalaegerszegen kívül máshol is játszunk, hívnak bennünket sokfelé, legutóbb Budapesten és Kőszegen voltunk. Mi is meghívunk más társulatokat, legutóbb a szombathelyi bábszínház volt nálunk, legközelebbre pedig a szegedit hívtuk meg.

Novák János, a Kolibri Színház igazgatója olyan tapasztalatokról számolt be a csecsemőszínházi előadások kapcsán, miszerint a csecsemőszínházat rendszeresen látogató gyermekek jobb beszédkésztséggel és bővebb szókinccsel rendelkeznek, ezáltal a csecsemőszínház a nyelvi fejlődést is segíti. Ön mit gondol erről, van alapja?

Ezt nagyon nehéz alátámasztani, hosszú ideig tartó vizsgálat, kutatás tudná ezt megtenni. Tapasztalatok nyilván mindig vannak. Alapja lehet, hisz a gyermek számára kinyílik a világ, elindul a fantázia, a szülő és gyermeke közti kommunikációra is hatással van, a szülő többet beszél a gyermekéhez, ami magában is jó hatással van a beszédre. A mi célunk, hogy művészeti élményt szerezzünk és nem elsősorban neveljünk vagy tanítsunk valamit. Emellett nyilvánvalóan hatással van közvetett módon a gyermek fejlődésére is. Tajvanon például ezt nehezen értették meg, az ottani gyakorlatban oktatási célzata van szinte mindennek, ami a gyermekeknek szól.

Elsődleges célja tehát a szórakoztatás, az élményszerzés. Ezen tulajdonságával rokonságot mutat a gyermekirodalommal, hiszen ott is ez a cél, minden más pozitív mellékhatás.

4. számú melléklet

Interjú Horváth Jánosnéval, a szombathelyi Mesebolt Bábszínház alapítójával, csecsemőszínházi előadások rendezőjével

Pöttöm Színház, így hívják Önöknél a legkisebbeknek szóló csecsemőszínházi előadásokat. Mikor csatlakozott az Önök bábszínháza azok közé a színházak közé, akik a legkisebb korosztálynak is kínálnak programot?

Amikor ez tulajdonképpen Magyarországon megjelent a Kolibri Színház gondozásában 2007 körül, akkor mi megnéztük az ő előadásukat és eldöntöttük, hogy elhívjuk hozzánk. Ez volt nálunk ez első ilyen előadás, ami a Toda címet viselte. Előkészületeket is tettünk ehhez kapcsolódóan, felvettük a kapcsolatot a bölcsődei hálózattal, amivel nagyon jó viszonyunk volt már előtte is. A módszertani bölcsőde vezetője nagyon pártfogolta azt, hogy minél hamarabb legyen bábelőadás a gyerekeknek. Kapcsolatban voltunk a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Karának Szombathelyi Képzési Központjával, ahol én bábozást tanítottam a gondozónőknek. Ez tantárgyként működött a főiskolán, a gondozónők, akik végeztek a képzésben, nekik már természetes dolog volt, hogy a báb, mint olyan fontos eszköz az bölcsődei nevelésben. Ennek kapcsán szerveztünk egy három napos gyakorlatilag regionális képzést a bölcsődei gondozónőknek, amely képzés igazából nem képzés volt, hanem a Kolibri előadásának megtekintése, illetve addigra született Győrben is ilyen előadás, amit szintén meghívtunk. Ezt követően tartottunk egy szimpóziumot a látottakról. Ezzel mi előkészítettük a partnerséget a bölcsődei hálózattal. Végig gondoltuk, hogy lehet ezt az előadást minél több gyermekhez eljuttatni és arra jutottunk, hogy a bölcsődei hálózatot nem lehet kihagyni, mert könnyebben ériük el úgy a három év alatti gyerekeket.

Úgy gondolom, ez egy dicséretes kezdeményezés.

Igen, én is azt gondolom. De hozzá kell tennem, hogy egyedülként vagyunk így az országban, a példánkat nem vette át senki. Ugyanis ez azzal jár, hogy olyan produkciót kell készíteni, hogy adaptálható lehessen a bölcsődei környezetben. Olyat, ami kivihető a bölcsődébe, elég, nem kell nagy technikai háttér, nem kell világítás, hangosítás, hanem a lehető legegyszerűbb eszközökkel a lehető legegyszerűbb körülmények között, de mégis színházi produkció szülessen. Így indult el tulajdonképpen nálunk, a Toda nyomán Török Ági - Szívós Karcsi házaspár készített nekünk egy előadást, azt követően utána már mi magunk kísérleteztünk azazal, hogy felépítsünk egy saját előadást. Mi egy kicsi társulat vagyunk, az első előadást is kö-

zösen készítettük, gondolkodtunk rajta, mindenkinek volt valami ötlete hozzá. A másik érdekessége az előadás készítésének az, hogy amikor egy-egy ilyen kis epizód része készen volt az előadásnak, akkor kimentünk a bölcsődébe és a gyerekeknek elkezdtünk játszani. Figyeltük, hogy mit szólnak hozzá a gyerekek, működőképes-e, fogadják-e, együttműködnek-e, érdekli-e őket és utána léptünk tovább és készítettük el magát a teljes előadást.

Ez a legjobb lehetőség arra, hogy valóban kiderüljön, hogy az előadás varázsa működik-e, hisz a gyerekek reakciói mindent elárulnak.

Valóban így van és nem csak a reakcióik. Mi sokat tanultunk a gyerekektől, mert úgy csináltuk ezeket a kis játékokat, hogy bekapcsolódhassanak és hogy lássuk, hogy mit csinálnak. A gyerekek adtak ötleteket is, amit később beépítettünk az előadásba. Ma már egy kicsit jobban koncentrálnak arra, hogy valóban egy konkrét színházi előadás legyen, tehát valahonnan valahova eljussunk. Az előadás után a felhasznált elemeket egy kötetlen közös alkotásba, játékba próbáljuk átvinni. Ez igazán jól működött, mert ezzel ki tudtuk küszöbölni, hogy a gyerekek mindenáron az előadás rekvizitumaimmal akarjanak játszani. Olyan játékokat igyekeztünk kitalálni, ami az előadás momentumaira épül vagy az előadásban szereplő dolgokat, tárgyakat használtuk fel, amivel kötetlenül lehet a gyerekeknek játszani a bölcsődében és a matiné előadásain.

Van különbség a két előadás között?

Ami a különbség a matiné a bölcsődés előadás között az, hogy a matinéra szülőikkel jönnek a gyerekek és rendkívül vegyes a korosztály, hat hónapostól hat évesig előfordulnak gyerekek, mert hozzák a testvéreket is. Ebből kiderült az a nagyon érdekes dolog, hogy ezek az előadások kortalanok. A 6 éves is tudja élvezni, mert ő is megtalálja benne azokat a momentumokat, ami őt érdekli. Ebből az következik, hogy akkor jó az előadás, ha a hatéves is ugyanúgy be tud kapcsolódni. Rendkívüli módon élvezik az utána való közös játékot is.

Ezt saját példával is alá tudom támasztani. Két gyermekemmel néztük meg az Önök egyik előadását, a nyolcéves és a hároméves gyermekem is ugyanúgy kedvét lelte benne.

Az előadást követő játék is lekötötte mindkettőjüket.

Ez egy több éves tapasztalatnak az összegzése. Több, mint tíz éven keresztül készítettem ilyen előadásokat, ami alatt magam is sokat fejlődtem és a gyerekek is sokat változtak az évek alatt. A mostani 2-3 évesek nem olyanok, mint a 10 évvel ezelőtti 2-3 évesek. Sokkal több inger éri őket, ami befolyással van rájuk és nekünk alkalmazkodni kell ehhez. Ezt a Kíváncsi kiscsikó című előadáson le is mértem. 2011-ben készült az első változata az előadásnak és

2019-ben újítottuk fel. Érdekesség, hogy a szöveg szinte ugyanaz maradt, de sokkal dinamikusabb, sokkal aktívabb lett az egész, mert ilyen most a világ. Ehhez kellett alkalmazkodni.

A mai világunk egy rohanó világ. Egy ilyen előadás is picit talán hozzájárul ahhoz, hogy a családok tagjai lassítsanak az életvitelen, odafigyeljenek egymásra, minőségi időt tudjanak együtt tölteni. A szülők kiszakadnak fölérendelt viszonyukból az előadás alatt, amely viszony sokszor terhet ró rájuk. A szülő és a gyermek a színházban ugyanolyan néző.

Tulajdonképpen az előadás mindenkire ugyanúgy hat, akár kicsi, akár nagy a néző, de bizonyos dolgokat másként értelmez belőle a felnőtt és a gyerek, de ugyanaz az élmény éri őket. Tehát tényleg ugyanazon a szinten vannak, ott nem érdekes, hogy 3 éves vagy 33. Azon nagyon sok múlik, hogy a szülő hajlandó legyen átélni az előadást és nem kívülállóként viselkedni. A legtöbb szülő képes erre.

Visszatérve a különbségekre, a bölcsődében homogénebb a hallgatóság, a gyermekek életkora között maximum 1-2 év van. Egészen másképp reagálnak a gyerekek. Sokkal egyöntetűbb a reakciójuk. A szülő helyett kisgyermeknevelő van velük. Teljesen más közeg a bölcsődés közeg, ott máshogy működnek az előadások, mint a matinékon.

Milyen gyakorisággal vannak előadások a kisgyermek számára?

A családi matiné havonta egyszer van, nem azért, mert nem lenne rá igény, hanem a színházaknak nincs több kapacitásuk. Kicsi a társulat, mindössze öt ember alkotja. Más előadásokat is játszaniuk kell, és ezért sajnós a matinét csak havonta egyszer tudjuk játszani. A bölcsődei előadások két sorozatban valósulnak meg, télen és tavasszal.

Ön szerint miért fontos a színházi környezet egészen kiskiskortól kezdve? Ha egy szülő megkérdezné Öntől, hogy miért látogasson meg egy ilyen előadást gyermekével, milyen választ adna?

Azért fontos, már kiskortól kezdve, mert az életünk része kellene, hogy legyen a művészet, mert ettől vagyunk egész emberek. Én azt gondolom, hogy ez egy alap szükséglet kellene, hogy legyen ahhoz, hogy az ember teljes értékű emberré váljon. A kisgyermek agya rohamos fejlődik ebben az időszakban, nagyon könnyen és gyorsan tanul. Ez egy fontos tanulási időszak, amelyből, ha kimarad a művészet és közte a színház, akkor ez a rész nem fejlődik, nem fogad be később sem ilyen élményeket, szegényebb felnőtt lesz belőle.

A korai életévek és az akkor ért hatások és történések nagyban befolyásolják a későbbi életutat, ezért is fontos, hogy a lehetőség adva legyen a gyermekek számára. Lesznek még Önöknél új Pöttöm színházi előadások?

Dolgozunk egy előadáson jelenleg is, de ez nem új, hanem egy három éve színen lévő előadás. A Papírvarázs című előadásunkat dolgozzuk át. Fontos szempont számomra az előadások elkészítése során, hogy anyaggal ismerkedjenek a gyerekek, mint a papír, a fa vagy van olyan előadásunk, ahol a textilről, fonalról tudtak tapasztalatokat szerezni. Próbáltunk arra is koncentrálnia a színházi előadás mellett, hogy közben fejlesszük a gyermekek érzékeit, megmutatni, hogy ezeknek az anyagoknak lelke van, mit lehet velük csinálni, mi születhet belőlük és az az érdekes amikor ott születik meg a gyermek szeme láttára. A Papírvarázs előadás jó példa erre, a figurák a gyerekek szeme láttára az előadás során születnek meg.

Azt az előadást magam is megnéztem gyermekeimmel, amelyben a fa kapta a főszerepet, A kíváncsi kiscsikó címűt. Én is átéltem a csodát, amit az előadás nyújtott, például amikor a nap kakassá változott. Az előadáson elhangzott mondókák közt sok ismerős volt számunkra, a kislányomon látszott a ráismerés öröme, a fa eszközök által keltett ritmus is elvarázsolta.

Ez az előadás lelke. Tulajdonképpen a fa eleme alkalmas arra, hogy hangot adjon. Az előadáson megmutattuk, hogy a fa ilyen hangot tud kiadni és ez a hang ez egy bizonyos ritmust tud. Ez a kis ritmus a kiscsikó kis patája utánózta, ahogy szaladgált. Nagyon komplex egy előadás, legalább 15-20 féle dologra próbálunk koncentrálni és játékos eszközzel, meg a színház eszközeivel megismertetni a gyerekeket ezekkel a készségekkel, képességekkel. A másik fontos dolog a magára ismerés öröme. Az az előadás, amelyben a néző magára ismer, azt az előadást szereti és abba az előadásba tudja beleélni magát. A gyermek abban a pillanatban, belül kerül a játékba, nem kívülállóként nézi.

Novák János, a Kolibri Színház igazgatója olyan tapasztalatokról számolt be a csecsemőszínházi előadások kapcsán, miszerint a csecsemőszínházat rendszeresen látogató gyermekek jobb beszédképességgel és bővebb szókinccsel rendelkeznek, ezáltal a csecsemőszínház a nyelvi fejlődést is segíti. Ön mit gondol erről, van alapja?

Nyilván van ezeknek a tapasztalatoknak alapjuk. Hisz az a gyermek, akihez sokat beszélnek, aki sok élő szót hall maga körül fog hamar rácsodálkozni a világra. Biztos, hogy a szónak is fontos szerepe van. Ennek ellenére én azt gondolom, hogy a pici gyerekeknél nem lehet szövegközpontú a dolog. A szöveg az segítség lehet, hogy a történet előjöjjön, csak annyi szöveg szükséges benne, hogy a játék élvezhető legyen.

Milyen színészi képességekre van szükség egy ilyen előadás eljátszásához?

Nagyon nagy koncentrációt igényel a színészeknél, minden idegszálukkal figyelni kell a gyerekekre és ha szükségét látják változtatni, improvizálniuk kell. A kisgyermekhez való viszonyulás is meghatározó, szükség van egyfajta érzékre, érzékenységre, empátia készségre. Ezenkívül jó sok ösztön kell hozzá, mert az kevés az, hogy valaki jó színész.

5. számú melléklet

A kérdőív kérdései és lehetséges válaszai

Kérdőív: Az olvasóvá nevelés lehetőségei kisgyermekkorban (az intézményes programok szerepe)

Dávidné Doma Diána vagyok a MATE csecsemő- és kisgyermeknevelő szakos, harmadéves hallgatója. Szakdolgozatomhoz kutatást végzek a kisgyermekkorban olvasóvá neveléssel kapcsolatban, ezen belül is az említett korosztálynak szóló színházi és könyvtári programok adta lehetőségekről Zala, Vas és Győr-Moson-Sopron Vármegyében. A kérdőív kitöltése önkéntes és névtelenül történik. Az eredményeket egyben vizsgálom, egyéni válaszok sehol nem lesznek azonosíthatóak. A kérdőív kitöltése körülbelül 10 percet vesz igénybe. Kérem töltse ki kérdőívemet, amennyiben az említett régióban él és 1-3 év közötti gyermeket nevel. Köszönöm, hogy a kitöltéssel segíti munkámat!

1. Az Ön neve?

nő

férfi

2. Az Ön életkora?

18-25

26-35

36-45

45 év feletti

3. Az Ön lakhelye:

város

megyeszékhely

község

falu

4. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

általános iskola

szakmunkásképző

szakközépiskola/érettségi

OKJ

egyetem/főiskola

doktori

5. 1-3 év közötti gyermeke/gyermekei milyen korú/korúak? (több válasz)

12-18 hó

19-24 hó

25-36 hó

Következő kérdések a könyvtári környezetben zajló, kisgyermekeknek szóló programokra vonatkoznak.

6. Az Ön lakóhelyén található-e könyvtár?

igen

nem

7. Amennyiben nem, milyen messze található az Önhöz legközelebb eső könyvtár?

1-5 km

6-10 km

11-20km

21-30 km

30 km-nél messzebb

nem tudom

8. Önnek van-e könyvtári tagsága?

igen

nem

9. Látogatják-e a könyvtárat 1-3 éves korú gyermekével, amennyiben igen, milyen gyakorisággal?

nem járunk könyvtárba

igen, hetente

igen, havonta

igen, fél évente

igen, évente

10. Amennyiben nem járnak könyvtárba mi ennek az oka? (több válasz is jelölhető)

nincs helyben könyvtár

nincs időm rá

gyermekemet nem érdeklik a könyvek
megveszem a könyveket, amikre szükségem van
nem szeretek könyvtárba járni, így gyermeket sem viszem el
úgy gondolom, még kicsi a könyvtárhoz
egyéb, éspedig:

11. Ismer-e olyan programot vagy programokat, amelyek könyvtári környezetben zajlanak és kisgyermekeknek (1-3 év) szólnak? Ha igen, melyek azok? (több válasz is jeölhető)

nem ismerek ilyet
mondókás torna
zenebölcsi
Ringató
Kerekítő
bábszínház
papírszínház
egyéb, éspedig...

12. Amennyiben ismeri vagy hallott már a fent felsorolt programról/programokról, mennyire tartja hasznosnak azokat? (1: egyáltalános nem, 5: kifejezetten hasznos)

1-2-3-4-5

13. Vett-e már részt gyermekével ilyen programon? Ha igen, kérem írja le min!

rövid szöveges válasz

14. Milyen gyakorisággal vesz/vett részt a fent említett programon vagy programokon?

nem vettem részt
hetente
havonta
fél évente
évente

15. Amennyiben részt vett, mennyire tetszett Önnek és gyermekének a fent említett program vagy programok?

mindkettőnek nagyon tetszett
nekem kevésbé gyermekemnek nagyon tetszett
gyermekemnek kevésbé nekem nagyon tetszett

egyikünk tetszését sem nyerte el

Következő kérdések a bábszínházi környezetben zajló, kisgyermekeknek szóló programokra vonatkoznak!

16. Az Ön lakóhelyén található-e bábszínház?

igen

nem

17. Amennyiben nem, milyen messze található az Önhöz legközelebb eső bábszínház?

1-5 km

6-10 km

11-20km

21-30 km

30 km-nél messzebb

nem tudom

18. Ismeri-e a bábszínházak programjaiban található Csecsemőszínházi (vagy más néven Aprók színháza, Babaszínház, Pöttöm színház) előadást, mely a legkisebb (3 év alatti) korosztálynak szól?

ismerem, részt is vettem rajta

hallottam/olvastam már róla, de nem vettem részt

nem ismerem

19. Amennyiben vett már részt gyermekével ilyen programon, kérem írja le hol és amennyiben emlékszik a címére kérem írja le!

Szöveges válasz

20. Amennyiben nem vett részt, mi ennek az oka? (több válasz is jelölhető)

nem ismerem ezt az előadást

a közelemben nincs ilyen előadás

úgy gondolom, hogy nem való a gyermekeknek ebben a korban

nem szeretek színházba járni, ezért gyermekemet sem viszem el

21. Amennyiben látogatják gyermekével ezeket az előadásokat, milyen gyakorisággal teszik azt?

hetente

havonta

fél évente

évente

22. Amennyiben részt vett ilyen programon, mennyire tetszett Önnek és gyermekének?

mindkettőnek nagyon tetszett

nekem kevésbé gyermekemnek nagyon tetszett

gyermekemnek kevésbé nekem nagyon tetszett

egyikünk tetszését sem nyerte el

23. Amennyiben vett már rész ilyen programon, gyermekét mennyi ideig kötötte le az előadás?

a darab végéig, ami kb.20 perc

a darab feléig kb.10 perc

csak az első néhány perben kötötte le

egyáltalán nem kötötte le

A következő, s egyben utolsó kérdések a kisgyermekkori olvasóvá nevelés témakörével foglalkoznak.

24. Ön szerint mikortól ajánlott egy gyermek olvasóvá nevelését elkezdni?

születése előtt 9 hónappal

születésétől kezdve

6 hónapos kortól

1 éves kortól

1, 5 éves kortól

2 éves kortól

óvodás kortól

iskolás kortól

25. Ön mennyire tartja fontosnak az olvasóvá nevelés megalapozását 3 éves kor alatt?

(1: egyáltalán nem fontos, 5: nagyon fontos)

1-2-3-4-5

26. Ön szerint a gyermek környezete mennyire befolyásolja a gyermek későbbi olvasóvá válását? (1: egyáltalán nem, 5: nagyon)

1-2-3-4-5

**27. Ön szerint a felsorolt lehetőségek közül, melyek segítenek az olvasóvá nevelés meg-
alapozásában? (több is választható)**

- mesét olvasni a gyermeknek könyvből
- mesét mondani a gyermeknek fejből
- mesét olvasni a gyermeknek telefonról/tabletről
- könyvet nézegetni a gyermekkel együtt
- mondókázni a gyermeknek
- verset mondani a gyermeknek
- bábozni a gyermeknek
- diafilmet nézni közösen
- könyvárba járni
- kisgyermekeknek szóló könyvtári rendezvényen részt venni
- kisgyermekeknek szóló bábszínházi(babaszínházi) előadást látogatni
- mesét nézni a televízióban
- mesét nézni telefonon/tableten
- egyik sem
- egyéb, éspedig.....

**28. Ön milyen gyakran végzi gyermekével közösen az alábbiakat! (sohasem, néha, gyak-
ran, mindig)**

- mesét olvasok a gyermekemnek könyvből
- mesét mondok a gyermekemnek fejből
- mesét olvasok a gyermekemnek telefonról/tabletről
- könyvet nézegetünk a gyermekkel együtt
- mondókázom a gyermeknek
- verset mondok a gyermeknek
- bábozom a gyermeknek
- diafilmet nézünk közösen
- könyvárba járnunk a gyermekemmel
- kisgyermekeknek szóló könyvtári rendezvényre járnunk
- kisgyermekeknek szóló bábszínházi(babaszínházi) előadáson veszünk részt
- mesét nézünk a televízióban
- mesét nézünk telefonon/tableten

29. Ön, hogy értékelné gyermeke érdeklődését az irodalom iránt, viszonyát az irodalommal? (mese, vers, mondóka) (1: egyáltalán nem érdekli, 5: nagyon érdekli)

1-2-3-4-5

30. Ön, hogy értékelné saját érdeklődését az irodalom iránt, viszonyát az irodalommal? (történetek, versek, regények..stb) (1: egyáltalán nem érdekel, 5: nagyon érdekel)

1-2-3-4-5

31. Az Ön gyermeke/gyermekei mikor kezdtek el beszélni? (első szó, szótöredék)

önálló válasz

32. Gyermeke/gyermekei beszédfejlődése véleménye szerint átlagos vagy az átlagosnál lassabban vagy az átlagosnál gyorsabban zajlik?

átlagos, átlagosnál gyorsabb, átlagosnál lassabb

33. Ön mennyire figyel oda tudatosan gyermeke beszédfejlődésére? (1: egyáltalán nem 5: nagyon)

1-2-3-4-5

34. Gyermeke beszédének fejlődése érdekében milyen tevékenységeket végez? (több válasz)

nem végzem semmilyen tevékenységet, véleményem szerint a beszéd spontán fejlődik

sokat beszélek gyermekemhez személyre szólóan, tetteimet szavakkal kísérem

mindig figyelek rá, kérdéseire válaszolok (amennyiben gyermeke már tud beszélni)

rendszeresen mesét olvasok neki

rendszeresen nézegetünk képeskönyvet

mondókázom, verset mondok neki

bábozok neki

diafilmet vetítetek neki

mondókás, énekes foglalkozásokra járunk

babaszínházba járunk

élményekről, napi történetekről beszélgetünk (amennyiben gyermeke már tud beszélni)

egyéb, éspedig....

35. Ön szerint a beszédfejlődés helyes alakulása szempontjából nézve van-e szerepe? (több válasz) igen/nem

a könyvtári programoknak (pl. Ringató, Kerekítő, papírszínház, mondókás torna)
színházi programoknak (csecsemőszínház, aprók színháza, pöttöm színház)
meseolvasás
képeskönyv nézegetés
mondókázás, versmondás
személyre szóló beszélgetés
bábozás
diafilm vetítés
digitális eszközön való mesenézés (telefon, tablet)
zenehallgatás digitális eszközön (telefon, tablet)
Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével segítette munkámat!

6.számú melléklet

A nyugat-dunántúli városi könyvtárak körében végzett kutatás során elektronikus formában felkeresett könyvtárak neve, címe, elérhetősége.

Vas vármegye

Móra Ferenc Városi Könyvtár és Múzeum, 9970 Szentgotthárd, Széll Kálmán tér 2.,
konyvtar@mfvk.hu

Büki Művelődési és Sportközpont, Könyvtár, 9737 Bük, Eötvös u. 11., 0036-94/558-411,
ktar.buk@t-online.hu

Kemenesaljai Művelődési Központ és Könyvtár, 9500 Celldömölk, Dr. Géfin L. tér 1. Pf.: 162,
emih.eszter@gmail.com

Petőfi Sándor Művelődési Sportház és Könyvtár, 9735 Csepreg, Széchenyi tér 31., +36 94 351
900, +36 30 111 1986, +36 30 579 1679, konyvtar@csepregekultura.hu;

Batthyány Lajos ÁMK Művelődési Ház és Könyvtár, Jánosháza, Bajcsy-Zsilinszky u. 2, 9545
muvelodesihaz@janoshaza.hu

Faludi Ferenc Könyvtár, 9900 Körmend, Dr. Batthyány u. 4., 0694/410-105:
konyvtar@kormend.hu, gyermekkönyvtár: 9900 Körmend, Dr. Batthyány u. 7., 94/410-212

Chernel Kálmán Városi Könyvtár, 9730 Kőszeg, Várkör 35-37.Pf. 54., (94)360-259, igazgato-
sag@kvmkl.hu

Művelődési Ház és Városi Könyvtár – Őriszentpéter, Őriszentpéter, Városszer 55, 9941, 0694
428022, orimuvhaz@freemail.hu

Répcelaki Művelődési Otthon és Könyvtár, 9653 Répcelak, Radó Kálmán tér 2., 95/588-002;
06-30-500-8965 konyvtar.repcelak@repcenet.hu

Nádasdy Kulturális Központ, 9600 Sárvár, Várkerület 1. 95/320 122, sjkonyvtar@gmail.com

Vasvári Dr. Bendefy László Városi Könyvtár és Nagy Gáspár Művelődési Központ, 9800 Vas-
vár, Bartók Béla utca 4., (94) 573 070, info@ngkk.hu

Vépi Művelődési Ház és Könyvtár, 9751 Vép, Kolozsvári utca 3/a, 06/94-543-052, 06-30/419-
9799, mhkvep@netkabel.net

Berzsenyi Dániel Könyvtár, 9700 Szombathely, Dr. Antall József tér 1., Telefon: +36-94-513-
530, bdmk@bdmk.hu, Gyermekkönyvtár, +36-94-513-544 | gykvt@bdmk.hu

Zala vármegye

Hévízi Gróf I. Festetics György Művelődési Központ, Városi Könyvtár és Muzeális Gyűjte-
mény, Hévíz, Deák tér 1., (83) 343-102, hevizkonyv@freemail.hu

Fejér György Városi Könyvtár, 8360 Keszthely, Kossuth u. 2., 06-83/312-303, 06-30/339-
4168, gyermekkonyvtar@fgyvkh.hu

Városi Könyvtár Lenti, 8960 Lenti Templom tér 5., vklenti@lentikonyvtar.hu, +36 92 551 077

Fáklya Művelődési Ház És Könyvtár, 8868 Letenye, Szabadság tér 15., (93) 343-055, konyvtar@letenye.com

Pacsai Városi Könyvtár, 8761 Pacsa, József A. u. 1., 30/351-2208, rendezveny.pacsa@gmail.com

„Salla” Művelődési Központ és Könyvtár, 8999 Zalalövő, Szabadság tér 2., (92) 371-004, zalakonyvtar@gmail.com

Zalakarosi Községi Ház és Könyvtár, 8749 Zalakaros Liget u. 28, 06 30 631 1526, konyvtar@zalakaros.hu, zkaroskonyvtar@gmail.com

Halis István Városi Könyvtár, Nagykanizsa, Kálvin tér 5, 8800, +36 30 628 7264, +36 93 510 024, info@nagykar.hu, gyerekkonyvtar@nagykar.hu

Zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtár, Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21., 8903 Pf.: 32, 92 / 596-830, +36 30 674 6091, javtk@dfmvmk.hu

Győr-Moson-Sopron vármegye

Dr. Kovács Pál Könyvtár és Községi Tér, 9023 Győr, Herman Ottó u. 22., +36-96-516-670, info@gyorikonyvtar.hu

Soproni Széchenyi István Városi Könyvtár, 9400 Sopron, Pócsi utca 25., 36/99/511-250, konyvtar@szivk.hu

Beledi ÁMK Városi és Iskolai Könyvtár, cím: 9343 Beled, Vásártér utca 2/1., 96/257-146, konyvtar@mvh-beled.koznet.hu

Csornai Városi Művelődési Központ és Könyvtár, 9300 Csorna, Soproni út 57., 96/ 261-622, info@konyvtar-csorna.hu

Fertődi Városi Könyvtár, 9431 Fertőd, Madách sétány 1., konyvtar@fertod.hu, 99/371-130

Szabadidőközpont és Könyvtár Fertőszentmiklós, 9444, Fertőszentmiklós, Szent István u. 20-21., Tel.: 99/544-514, 99/382-900, e-mail: konyvtar@fertoszentmiklos.hu

Balassi Bálint Művelődési Ház és Könyvtár, 9241 Jánossomorja, Szabadság u. 2., +36 96 226 762, konyvtar@janossomorja.hu

Kapuvár Városi Könyvtár, Kapuvár, Fő tér 2., +3696 241 242, konyvtarkapuvár@gmail.com

Jókai Mór Községi Könyvtár, Lébény, Akácfa utca 76., 96/ 822-120, konyvtar@lebeny.hu

Városi Könyvtár Tét, 9100 Tét, Fő u. 80., E-mail: varosi.konyvtar.tet@gmail.com

Mosonmagyaróvári Huszár Gál Városi Könyvtár, 9200 Mosonmagyaróvár, Erkel Ferenc u 16., 06-96-555-553, hgkmoar@hgkmoar.hu

Városi Könyvtár Pannonhalma, 9090 Pannonhalma, Petőfi utca 25/a, Tel.: +36 96 554-050 / +36 20 489 3172, E-mail: konyvtar@pannonhalma.hu

NYILATKOZAT

szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Dávidné Doma Diána
A Hallgató Neptun kódja: JF0EE7
A dolgozat címe: Az olvasóvá nevelés lehetőségei kisgyermekkorban –
Intézményes programok a korai olvasóvá nevelés
szolgálatában a Nyugat-Dunántúl régióban
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítást teszek, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: 2024. április 17.

Hallgató aláírása

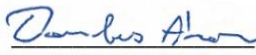
NYILATKOZAT

Dávidné Doma Diána (Neptun azonosító: JF0EE7) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: 2024. április 17.

belső konzulens

¹ A megfelelő alá húzandó.

² A megfelelő alá húzandó.